यद्वा भवर्चितं वर्ग स्वस्वबीजेन ताडयेत् ।
विभज्य बिम्बयोगेण लब्धा लिप्तादयस्ततः ॥ २३ ॥
शरोभयार्थं नागानां नागवंशिशिनिर्दयम् ।
परेचोल इतिन्यादि फलात् स्पुर्याजिरादयः ॥ २४ ॥
तद्वेनयोजयेद् भौमबुधभास्करसूनुपु ।
शोधयेचन्द्रचान्द्राम जीवभार्गवराहुपु ॥ २५ ॥
युगाब्दं भास्करादीनां भागहारैर्विभाजयेत् ।
लब्धा लिप्तादयः भाग्यत् तेषामृणधनक्रिया ॥ २६ ॥
तुल्यांशकोरतिर्ज्यां याद्द्विगुनुत्तमापुरी ।
शुभेऽर्कचन्द्र इतेि भागहारा यथाक्रमम् ॥ २७ ॥
आर्य्यादिगुनभान्तेषु रवेर्वी
इदंवा बीजकर्म्मोक्तं ॥ २८ ॥
ज्ञानतुल्यं पुरस्कृत ।५।
इत्यादि न
चतुर्गो
गुण
भया

अष्टनुद् धाननुद् दाननुद् बीननुद्
भिन्नुद् किन्नुना तत्फला तिक्रमात् ॥ ११ ॥
घातुरीशचतुर्भुक्तिस्तत्रान्तज्याफलं न्यसेत् ।
मध्ययोः पादयोर्जह्यादन्ययोः स स्फुटो भवेत् ॥ १२ ॥
विकलीकृत्य ज्ञानपादेन भाजयेत् ।
[illegible] निर्दिशेत् ॥ १३ ॥
[illegible] शेषं विद्यादनागतम् ।
स्फुटयोगेन भाजयित्वा ततो हृतम् ॥ १४ ॥
दिवसादि विनिर्दिशेत् ।
[illegible] यत्मागतीतमुदाहृतम् ॥ १५ ॥
[illegible] भुक्ते सङ्क्रमःस्यात्तदानतैः ।
[illegible] नीतिशुद्धसङ्क्रमनाडिका ॥ १६ ॥
[illegible] राजयानी सुराद्रिपाम् ।
[illegible] स्थलस्य च जलस्य च ॥ १७ ॥
भवेत्भानोर्द्दक्षिणोत्तरगोलयोः ।
विषुव [illegible] स्याद् गोलयोन्तरः ॥ १८ ॥
[illegible] नोनपष्ठ्यंशे नैकन्यङ्गुलमेधते ।
[illegible] नाम तदेतत्परिकीर्त्तितम् ॥ १९ ॥
[illegible] दिवाकरः ।
[illegible] स्यान्तु सङ्क्रान्तमन्तरालं दिवांशकम् ॥ २० ॥
[illegible]
चतुर्विंशतिभागान्ते मेवृत्तमपमण्डलम् ॥ २१ ॥
ताराग्रहेन्दुपातावर्का भ्रमन्त्यस्मिस्तमन्वयम् ।
क्षितिच्छाया च तत्रैव मण्डलार्धे विवस्वतः ॥ २२ ॥

---

१ आम ॥ २ ताराग्रहेन्दुसुपातार्के ॥

चत्वारिंशद्विकलायुक्तं भागद्वितयमङ्गुलम् ।
विधादानेन मानेन मध्यमष्टादशाङ्गुलम् ॥ २३ ॥
पार्श्वयोर्मध्यसूत्रस्य सन्धिमार्गस्त्रयन्त्रयम् ।
प्रत्येकं त्र्यङ्गुलस्थे च खण्डमेकं नवाङ्गुलम् ॥ २४ ॥
मेषादित्रितये संज्ञा मध्यसूत्रादुदीक्षु ।
मीनादित्रितयनामानि विलोमाद्याम्यतस्त्रिषु ॥ २५ ॥
कोणतो विनिवृत्तिःस्यादयनं नाम भास्वतः ।
लङ्घनं मध्यसूत्रस्य गोलोच्चलनमुच्यते ॥ २६ ॥
विधाय पद्मिनीबन्धोः स्फुटं विघटिकामयम् ।
भाजयेत् ज्ञानगम्भीरैर्यदिनैकोपि लभ्यते ॥ २७ ॥
उत्तरायनगोमध्यसूत्रादन्तम् प्रवर्त्तते ।
यधेको लभ्यते भानुस्तदा याम्यायनोन्मुखः ॥ २८ ॥
द्वितयं यदि लभ्येत शेषस्तत्र च नास्ति चेत् ।
मध्यसूत्रे स्थितः शेषे विद्यतेऽन्दे यदिर्गतम् ॥ २९ ॥
त्रितयं यदिलभ्येत तदायाम्याय नोन्मुखम् ।
यदि चत्वारि लभ्यन्ते मध्यसूत्रे पुनःस्थितम् ॥ ३० ॥
चतुर्विकल्पे शून्ये द्वे क्रमाच्छेषं विवर्धयेत् ।
विधिना बन्धुना नालैर्वीजैस्तेनैव भाजयेत् ॥ ३१ ॥
लब्धं दिनादिकं भानोस्तत्तत्सूत्रादपेयुषः ।
पूर्वोक्तानेव तान् दोषाद्यानामूत्रैर्विभाजयेत् ॥ ३२ ॥
सम्प्राप्तमगुङ्गलं भानोस्तत्तत्सूत्रादपेयुषः ।
स्वदेशोदयरेखान्तु ज्ञातुकामो विचक्षणः ॥ ३३ ॥
विषुवद्व्ययगुङ्गलं भवता शम्भुना लब्धमङ्गलम् ।

भष्टनुद् धाननुद् दाननुद् बीननुद्
भिन्ननुद् किन्नुना तत्फला तिक्रमात् ॥ ११ ॥
चातुरीशचतुर्भुक्तिस्तत्रान्तज्याफलं न्यसेत् ।
मध्ययोः पादयोर्जह्यादन्ययोः स स्फुटो भवेत् ॥ १२ ॥
स्फुटन्तु विकलीकृत्य ज्ञानपादेन भाजयेत् ।
लब्धंराशिर्भवेच्छिष्टमतीतमिति निर्दिशेत् ॥ १३ ॥
अतीतश्चेदतस्त्यक्त्वा शेषं विद्यादनागतम् ।
उभयं स्फुटभोगेन भाजयित्वा ततो हृतम् ॥ १४ ॥
अतीतमनतीतञ्च दिवसादि विनिर्दिशेत् ।
ज्ञानपादावशिष्टं यत्सागतीतमुदाहृतम् ॥ १५ ॥
तच्चेदल्पतरं भुक्ते सङ्क्रमःस्याच्चदानतैः ।
हृत्वा भोगहृतं नीतिशुद्धसङ्क्रमनाडिका ॥ १६ ॥
अस्ति लङ्केतिविख्याता राजधानी सुरद्विषाम् ।
भर्त्तुःसामध्यरेखाया स्थलस्य च जलस्यच ॥ १७ ॥
सैव सीमा भवेत्भानोर्दक्षिणोत्तरगोलयोः ।
न तत्रविषुवन्मध्यश्छाया स्याद् गोलयोन्तरः ॥ १८ ॥
योजने नोनपञ्चांशे नैकव्यङ्गुलमेधते ।
विषुवद्व्यङ्गुलं नाम तदेतत्परिकीर्त्तितम् ॥ १९ ॥
आश्विनीतारकाङ्गच्छेदुत्तरस्यां दिवाकरः ।
दक्षिणस्यान्तु सङ्क्रान्तमन्तरालं दिवांशकम् ॥ २० ॥
विसुवन्मण्डलादूर्ध्वमधस्ताद्याम्यसौम्ययोः ।
चतुर्विंशतिभागान्ते भवृत्तमपमण्डलम् ॥ २१ ॥
ताराग्रहेन्दुपातार्का भ्रमन्त्यस्मिंस्तमन्तरम् ।
क्षितिच्छाया च तत्रैव मण्डलार्धे विवस्वतः ॥ २२ ॥

१ भाग ॥ २ ताराग्रहेन्दुपातार्के ॥

मध्यार्कस्योजपादन्तु विलिप्तीकृत्य कोविद ।
दिनार्धविकलामानं घटिकादि विनिर्दिशेत् ॥ ४६ ॥
नवेनाभ्यस्य तत्रमर्धं नीचाप्तमुपरि क्षिपेत् ।
क्षीणोनोर्ध्वस्थमाहृत्य लब्धव्यङ्कमिष्यते ॥ ४७ ॥
विषुवद्व्यङ्गुलेनाथ दक्षिणोत्तरगोलयोः ।
योऽयं दोर्ध्यस्त चेच्छोध्यं व्यस्तये न विशोधयेत् ॥४८॥
मध्यं छायामिमां विद्यादुदयार्कस्फुटं पुनः ।
विलिप्तीकृत्य तथापि ज्ञानपादहृतं तथा ॥ ४९ ॥
शेषन्तु तत्र गन्ताद्य निजोदयविलिप्तिभिः ।
ज्ञानपादैः समाहृत्य मध्यभुक्तिविनाडिका ॥५०॥
विशोध्य स्वोदये शेषमभुक्तं विकला वदेत् ।
क्षितिलग्नान्तरं तस्य सिद्धवानस्य साधयेत् ॥ ५१ ॥
अर्कभुक्तितयोपात्तग्रहान्तरा भवेत् ततः ।
घीराङ्गेण विभज्याप्ता विलिप्ताश्च विशोधयेत् ॥ ५२ ॥
पूर्वापराह्णयोर्यामगतमध्यविकलासमे ।
दिनार्धविकलागुणव्येषं मध्यहृत्स्य येत् ॥ ५३ ॥
भागेन वर्द्धयेद् दोर्भिः षट्लंबलब्ध येत् ।
देशवत्स्थानवशादेव वर्षदिना स्थितं पुनः ॥ ५४ ॥
ग्रहेण दामदामन्तविकलाभिर्विभाजयेत् ।
आद्युनादि तयो लग्नं तात्कालिकं लिखेत् ॥ ५५ ॥
अर्द्धाङ्गुलं कोणश्च तत्र तत्र पत्रकयेत् ।
पदं स्थाने तत्र तत्र तुलादिषु संयुत ॥ ५६ ॥
पूर्वापराह्णयोर्दीर्घच्छायाविकलान्तर तत्र ।

स्वदेशोदयगैरागामुदयस्तंनुगाम्पिनि ।
मध्यच्छाया च न भवेद् दृष्टिच्छाया च संभवेत् ॥ ३५ ॥
विषुवद्दपङ्गुलं ज्ञानसूत्राभ्यसम्भवेषिणा ।
कार्मनैर्विशदैश्चाथ कन्दर्पैश्च विभाजयेत् ॥ ३६ ॥
लब्धं चरार्धवाक्यानि मेषादीनां क्रमोत्क्रमात् ।
लङ्कार्कोदयवाक्येषु तेषामृणधनक्रिया ॥ ३७ ॥
अमासशापर्ण मांसमूनुजिच्छापणार्थदम् ।
लङ्कार्कोदयवाक्यानि मेषादीनां क्रमोत्क्रमात् ॥ ३८ ॥
क्रमोत्क्रमेण संस्थाप्य वाक्यान्येतानि कोविदः ।
ततश्चरार्द्धवाक्यानि शोधयेत् प्रथमत्रये ॥ ३९ ॥
पश्चिमत्रितये तानि व्युत्क्रमेण च योजयेत् ।
नाम्ना संस्कृत वाक्यानि तानि विद्याद्विचक्षणः ॥४०॥
मेषादिषट्के क्रमशो व्युत्क्रमेण तुलादिषु ।
असुरैस्तानि विभजे लब्धा लग्नविनाडिका ॥ ४१ ॥
ततो धनेन लब्धास्तु मेषाद्यंशकभुक्तयः ।
मध्याह्नार्कस्फुटं ज्ञात्वा गोलं कुर्य्यात्पदक्रियाम् ॥ ४२ ॥
सपादताराद्वन्द्वस्य वाक्यमेकं समुद्धरेत् ।
चरार्धवाक्येनैतेषां सङ्ख्यया मूर्ध्नि पूरयेत् ॥ ४३ ॥
शेषन्तु विकलीकृत्य परवाक्येन वर्द्धयेत् ।
विभज्य ज्ञानपादेन लब्धं चोपरि निक्षिपेत् ॥ ४४ ॥
नानानागवरैतश्च याम्यदक्षिणगोलयोः ।
योजयेच्छोधयेच्चाथ यथाविधि विचक्षणः ॥ ४५ ॥
ततो ज्ञानप्रतापासं दिनार्धघटिकादिकम् ।
तच्चनागात् समुद्धृत्य निशार्धं स्थितमिष्यते ॥ ४६ ॥

१ शंकवे ॥ २ ज्ञाण ॥ ३ धेपने ॥ ४ मध्याह्नार्कस्फुटम् ।

लग्नेन खेन च संगुणस्य
मेनावाशिष्टैरभयश्च विद्यात् ।
क्षुधादिकं शीतकरादिकञ्च
वर्षेश्वरं मासयुगं क्रमेण ॥ ६८ ॥
स्रवन्ति सरितः स्वल्पजीमूतानातिवारिदाः ।
पृथवी सस्यविरला व्यालदंष्ट्रिसमाकुला ॥ ६९
पित्तं कुप्यन्ति सीदन्ति तापसाः सगोकुलैः ।
नभोमलिनवद् दृश्यं तीव्रं तपति भास्करः ॥ ७
नृपाः युधिवर्त्तिरादर्पाः देशान् घ्नन्ति परस्परम्
संवत्सरे च मासे च वारे च द्वादशात्मनः ॥ ७

इति संवत्सरफलम् ॥

दक्षिणायनमुखानि भास्वत कर्कटादिमकरादि वा
तत्तत्कालमथवैव वा परं सन्दिशन्ति गणकानयथा यथा
कलहाय भवेद् भानु रजतादर्शसन्निभौ ।
भयाय पर्वे रक्ताभः श्वेतो सर्वस्य [illegible] ॥ २ ॥
धूसरः शरदि कृष्णो हेमन्ते कौसुम्भरागवत् ।
रोगकृच्छिशिरे पिङ्गधोरस्तपुष्पवारवत् ॥ ३ ॥
शिरीषपुष्पवर्ण्णं मधौ शारिकाले शुभोदयः ।
धत्ते चन्द्रकपिच्छाभो द्वादशात्मनवाहनः ॥ ४ ॥
श्यामः कीटभयं भव्यमारक्तः पत्रनाशनम् ।
शमितव्र सकलक्षोभं विरभाति दिवाकरः ॥ ५ ॥

गतद्युनीहृतात्स्पष्टाद्दिनार्द्धविकलागतम् ।
भानवेन हृतात्तत्तात्स्पष्टकालतः ॥ ५८ ॥
त्याजयेद् दृष्टिकर्णा पुष्का भुक्तांशमिश्रितैः ।
ततोऽर्कराशिराश्य सप्तभुक्तांशशोधयेत् ॥ ५९ ॥
अतोऽप्यशेषमाप्याप्य भानुनाऽशिराशिषु ।
गद्धपादोऽपितस्यानां दत्वा गन्तूरि निक्षिपेत् ॥ ६० ॥
त्र्यङ्गुलेष्वपं राशिमप्येतत्स्पष्टतान् ।
तदानीं सप्तभोगाप्तं लिप्ताद्युपरि निक्षिपेत्॥ ६१ ॥
ततश्चानूनैः माप्तं नाक्षमिति निर्दिशेत् ।
भक्तोऽष्टापिपर्टीपकैः भुक्ता शनैस्तनाकुरैः ॥ ६२ ॥
भाजितानि फलादीनि क्षिप्त्वा लग्नस्फुटं वदेत् ।
लग्नस्फुटं कलीकृत्य त्र्यंङ्गुलेन विभाजयेत् ॥ ६३ ॥
लब्धं राशिरितिशेषं शेषं कृत्वा च पञ्चधा ।
रसाम्बधनसायं नागेरादस च क्रमात् ॥ ६४ ॥
त्र्यङ्गुलेन विभज्याप्तास्ततो होरादयः स्मृताः ।
एवं राशिश्च होराश्च द्रेष्काणाश्च नवांशकाः ॥
द्वादशत्रिंशभागाश्च षड्वर्गइति कीर्त्तिताः ॥ ६५ ॥
यथापूर्णा हि धर्माणां विधि लग्नस्फुटे स्मृतः ।
तथा ह्येषां ग्रहाणाञ्च स्फुटे षड्वर्ग इष्यते ॥ ६६ ॥

वेदार्कविम्बा दिवसे नियोज्य
व्यतीतखण्डा हतधावकाञ्च ।
विभज्य निम्नेन फलं द्विधातः
मियाहृतञ्चोपरि संस्थितञ्च ॥ ६७ ॥

---

१ भुक्तया क्षाणोन्नतां । २ मांगुल्येन । ३ पञ्चधा । ४ त्र्यंगुलेन ।
५ हेको नभ । ६ मिच्छा ।

एकेन रवेन च संगुणस्य
सेनाचार्योदरभयश्च विघातः ।
बुधादिकः शीतकरादिकश्च
वर्षेश्वरं मासयुगं क्रमेण ॥ ६८ ॥

स्रवन्ति सरितः स्वल्पजीमूतानातिवारिदाः ।
पृथ्वी सस्यविरला व्यालदंष्ट्रिसमाकुला ॥ ६९ ॥
पित्तं कुप्यति सीदन्ति तापसाः सरोगोकुलैः ।
नभोमलिनवद् दृश्यं तीव्रं तपति भास्करः ॥ ७० ॥
नृपाः क्षुधिपर्न्तरादल्पाः देशान् घ्नन्ति परस्परम् ।
संवत्सरे च मासे च वारे च द्वादशात्मनः ॥ ७१ ॥

इति संवत्सरफलम् ॥

दक्षिणायनमुपैति भास्करः कर्कटादिमकरादि वा यदा ।
उत्तरायणमदेव वा यदं तस्मिन्नितस्य वान्यदा वदाः ॥ १ ॥
सञ्चराय भवेद् भानुः स्वस्थानादर्कमन्दधी ।
भवाय वर्षे स्वस्थम् [illegible] दर्शन्द हरिहर ॥ २ ॥
पुनरः सर्गाद क्रमे रिक्ते कन्निकारक ।
रोगक्षांश्चादिर सिद्धधीरक्षुद्रकारः ॥ ३ ॥
मित्रियुद्धकरं सदा [illegible] सुरहित ।
पर्वे पञ्चवित्सादो [illegible] ॥ ४ ॥

तत्तद्गुणीकृताभ्यस्यदिनार्द्धविकलागणम् ।
भाजकेन हृतायातयातव्यघटिकादयः ॥ ५८ ॥
स्थापयेद् दृष्टविकलां युक्तां भुक्तिविलिप्तिभिः ।
ततोऽर्कराशेरारभ्य लग्नभुक्तिर्विशोधयेत् ॥ ५९ ॥
अशोध्यशेषमास्थाप्य भानुनाऽतीतराशिषु ।
सङ्ख्याशोधितलग्नानां दत्वा तन्मूर्ध्नि निक्षिपेत् ॥ ६० ॥
व्यङ्गुलेरुभयं राशिमभ्यसेत्तदधःस्थितात् ।
तदानीं लग्नभोगाप्तं लिप्तादुपरि निक्षिपेत्॥ ६१ ॥
ततश्चनूतनैः प्राप्तं नक्षत्रमिति निर्दिशेत् ।
भक्तेष्टविघटीमर्क भुक्त्या ज्ञानोन्नतांकुरैः ॥ ६२ ॥
भाजितानि कलादीनि क्षिप्त्वा लग्नस्फुटं वदेत् ।
लग्नस्फुटं कलीकृत्य व्यङ्गुलेन विभाजयेत् ॥ ६३ ॥
लब्धं राशिरितिज्ञेयं शेषं कृत्वा च पञ्चधा ।
रत्नलग्नधनप्रायं नागैराह्त च क्रमात् ॥ ६४ ॥
व्यङ्गुलेन विभज्याप्तास्ततो होरादयः स्मृताः ।
एवं राशिश्च होराश्च द्रेष्काणाश्च नवांशकाः ॥
द्वादशत्रिंशभागाश्च पद्वर्गइति कीर्त्तिताः ॥ ६५ ॥
यथापण्णां हि वर्माणां विधिं लग्नस्फुटे कृतः ।
तथा ह्येषां ग्रहाणाञ्च स्फुटे पद्वर्ग इष्यते ॥ ६६ ॥

वेदार्क बिम्बा दिवसे नियोज्य
व्यतीतखण्डा हतधावकाञ्च ।
विभज्य निम्नेन फलं द्विधातः
मियाहृतञ्चोपरि संस्थितञ्च ॥ ६७ ॥

---

१ भुक्त्या ज्ञाणोन्नतां । २ सांगुल्येन । ३ पञ्चधा । ४ व्यंगुलेन । ५ द्रेष्का नम्र । ६ मिच्छा ।

क्षेमेन रक्षेन च संगुणय्य
सेनावार्ध्दैष्टैरभयञ्च विद्यात् ।
बुधादिकैः शीतकरादिकञ्च
वर्षेश्वरं मासयुगं क्रमेण ॥ ६८ ॥
स्रवन्ति सरितः स्वल्पजीमूतानातिवारिदाः ।
पृथवी सस्यविरला व्यालदंष्ट्रिसमाकुला ॥ ६९ ॥
पित्तं कुप्यति सीदन्ति तापसाः सहगोकुलैः ।
नभोमलिनवद् दृश्यं तीव्रं तपति भास्करः ॥ ७० ॥
नृपाः क्षुधिवलैराढ्याः देशान् घ्नन्ति परस्परम् ।
संवत्सरे च मासे च वारे च द्वादशात्मनः ॥ ७१ ॥

इति संवत्सरफलम् ॥

दक्षिणायनमुपैन्ति भास्वतः कर्कटादिमकरादि वा परम् ।
उक्तकालसममेवं वा परं नक्षिरश्चिरण्यवान्यथा यथा॥१॥
कलहाय भवेद् भानू रजतादर्शसन्निभः ।
भयाय घर्मे रक्ताभः श्वेतो वर्षास्य दृष्टिकृत् ॥ २ ॥
धूम्रः शरदि क्षुगे हेमन्ते कौसुम्भकारवत् ।
रोगकृच्छिशिरे पिङ्गधोरस्तनुकवासरः ॥ ३ ॥
शिरीषपुष्पवर्णं यदा दृष्टिकाले सुदृष्टिकृत् ।
धत्ते चन्द्रकपिच्छाभो द्वादशाब्दमवग्रहम् ॥ ४ ॥
श्यामः कीटभयं भस्मनाहक पक्षनाशनम् ।
शशिवत् मकरन्दाभं विभाति दिवाकरः ॥ ५ ॥

हन्यते यदि तदा महीभुजो मृत्युरन्यनृपतेरिहोदयः ॥ ६ ॥
परिधिमान् मतिवासरमुष्णगुर्यदि चिरादतिराजति सन्ध्ययोः ।
सहरणान्तिकीलकमूर्त्तिमानपि करोति रविर्नृपतिं नवम् ॥ ७ ॥
उदगतः मतिरविरुष्णरोचिशो जलाय वाताय च दक्षिणोदितः ।
द्विपार्श्वगः सलिलभयाय भूभुजां वधाय तस्योर्ध्वमधोऽपि वा स्थितः ८
उल्काऽतिदृष्टिपरिवेषणतामसा द्रीं
दर्शे रवौ हिमकरेऽपि च पौर्णमास्याम् ।
पापेक्षितानिकृशताञ्चतयोर्विघाता
यार्घस्य सस्य विपरीतमतः समृद्ध्यै ॥ ९ ॥
अर्केन्दुमण्डलोत्भूतो दोषो देशस्य यस्य हि ।
मार्गोचरमुपायाति स तत्रापि विपच्यते ॥ १० ॥
प्रोक्षीका मगधाः शकाश्च शवराः काम्बोजवङ्गाङ्गजाः ।
पम्पोदुम्बरयाम्ययामुनभुवः माङ्नर्मदातीरजाः ।
विन्ध्यश्रीगिरिवर्धमानगिरयः पूर्वो महेन्द्राचलः ।
शुक्राः पित्तशरीरिणश्च कटुकाद्रव्याणि वर्गे रवौ ॥११॥
भास्वतश्चरितं तस्य वर्गे तवतारकाश्रिते ।
विसंयोज्य च पक्षेण शरदावा विपच्यते ॥ १२ ॥
विमलवपुरवक्रमन्डलः स्फुटविपुलामलदीर्घदीधितिः ।
अविकृततनुवर्णचिह्नभृज्जगति करोति शिवं दिवाकरः १३
इत्यादित्यचरितं नाम द्वितीयोऽध्यायः ।

तृतीयोऽध्यायः ।

अथेन्दोश्चरितं साधु विवृणोमि समासतः ।

---

१ उदगतः २ दर्शे । ३ मार्घस्य । ४ दृग्गोचार । ५ शुक्लांभित्त-शरीरिणश्च । ६ श्रीयां ।

हन्यते यदि तदा महीभुजो मृत्युरन्यनृपतेरिहोदयः ॥ ६ ॥
परिधिमान् मनिवागरगुल्पगुरर्यदि निरादतिराजति मन्ध्ययोः ।
मदरणाशनिकीलकभूतिमानपि करोति रविर्नृपति नवम ॥ ७ ॥
उदग्गतः मनिरविकम्पशोनिशो जयाय घाताय च दक्षिणोदितः ।
द्विपार्श्वगः मन्त्रिभयाय भूभुजां वधाय तस्योर्ध्वमधो पि वा स्थितः ८
उल्काऽसितग्रहिपरिवेषणतामसा दी
दृष्टे रवौ हिमकरेऽपि च पौर्णमास्याम् ।
पापे सिनाविकृशताञ्च्नयोर्विधाना
यायस्य तस्य विपरीतमतः समृद्ध्यै ॥ ९ ॥
अर्केन्दुमण्डलोत्भूतो दोषो देशस्य यस्य हि ।
मागोपरमुपायाति स तत्रापि विपच्यते ॥ १० ॥
प्राग्तीका मगधाः शकाश्च शबराः काम्बोजवङ्गाङ्गजाः ।
पम्पोदुम्बरयाम्ययामुनभुजः माहनर्मदातीरजाः ।
विन्ध्यश्रीगिरिवर्धमानगिरयः पूर्वो महेन्द्राचलः ।
शूद्राः पित्तशरीरिणश्च कटुकाद्द्रव्याणि वर्गे रवौ ॥११॥
भास्वतश्चरितं तस्य वर्गे तवतारकाश्रिते ।
विसंयोज्य च पक्षेण शरदावा विपच्यते ॥ १२ ॥
विमलवपुरवक्रमन्डलः स्फुटविपुलामलदीर्घदीधितिः ।
अविकृततनुवर्णचिह्नभृज्जगति करोति शिवं दिवाकरः १३

इत्यादित्यचरितं नाम द्वितीयोध्यायः ।

तृतीयोध्यायः ।

अथेन्दोश्चरितं साधु विवृणोमि स

१ उद्गतः २ दृष्टे । ३ माध्यस्य । ४ शरीरिणश्च । ६ श्रीयां ।

वर्गस्तु रौद्रनियतो वृषभध्वजाब्ज-
श्रीमाल्यवद्गिरिजम्भकशूर्पकर्णः ।
मन्त्राभिचारनिपुणः परदारसक्ताः
पैशून्यशाठ्यनिरतः विटपीचकृष्णाः ॥ २० ॥
वर्गोऽदितेश्च पुरुपादपयः पयोधि
... श्रमगधाः मिथिलाभुवश्च ।
...यादिभिन्नगुणरूपयशः कुलाढ्याः
...रताश्च वणिजोजटिनश्च वेशा ॥ २१ ॥
...स्य वर्गउदयाचलकाशिचोला
...मलिप्तपुरकोशलवर्धमानाः ।
... ...सेधुवादी-
...गीविषाचिवाश्च गजाशनाश्च ॥ २२ ॥
... भुजगशस्य कलिङ्गवङ्ग
... मवरोर्ध्वकर्णाः ।
... विषधराः परवस्तुकामाः
नाग विटपी तृणधान्यकाश्च ॥ २३ ॥
...मुनिप... वृषनारिकेल-
मचर्म्मवमनाद्रिपुराम्बपाण्ड्वः ।
... सवणिजः पितृभक्तशूराः
... वटतरुर्गिरिनिश्रपाम्च ॥ २४ ॥
...स्य शवराश्रय राजधानी
... ...

मासादियासरान्तः कालस्ताराप्रमाणेन ।
सत्तमक्षत्रसंज्ञाः ज्वरादिपीडासु विज्ञेयाः ॥ १३ ॥
इन्द्रानिलादिसंग्रम्नसौम्ये शार्की हि वारुणः ।
चित्राश्वयाम्यगोलाः स्युः शेषाश्चोत्तरगोलकाः ॥ १४ ॥

वर्गोश्विनोधिपतरुभिपजस्तुरङ्गाः
तत्पोपकास्तदधिरोहजनाश्चमूपाः ।
युक्ताः जनाश्च तुरगक्रयविक्रयेपु
सैन्यानि मालवकिरात पुलिन्दचीनाः ॥ १५ ॥
वर्गो यमस्य कनकक्षितिमुञ्जवैरी
गान्धर्ववरिवसनास्त्रिदशस्वदेशाः ।
क्रव्यादनाश्च तरुरामलकश्च फल्गु
वस्तूनिबन्धवधताडणलालसाश्च ॥ १६ ॥
वर्गोग्निभस्य तु मरुद्भवसालगोपा
कर्णाटयामुनभुवश्च सरस्वतीजाः ।
अब्दज्ञमन्त्रिजननापितकुम्भकाराः
विप्राश्च वह्निशरणास्तरुरुग्मपूणाः ॥ १७ ॥
वर्गः प्रजेशनियतः खलु शूरसेनाः ।
पञ्चालमाथुरकनिर्व्वसनाश्च गौडाः ।
गोजातवारिचरकर्पकरैन्यवस्तु
जम्बुद्रुमाश्च धनिनः शकटाधिकाराः ॥ १८ ॥
वर्गो भवेन्मृगशिरोनियतो गजाश्व
साङ्कृतकापिलकुरुक्षितिपारियात्रा ।
शानोद्यताः सुरभिपुष्पफलांशुकानि
रत्नानि वीश्रकहराः खदिरद्रुमाश्च ॥ १९ ॥

---

१ प । २ कुलिन्द । ३ तरुरुहसुनः । ४ वर्ग ।
५ रण्यवस्तु । ६ पञ्चक=पावक ।

वर्गस्तु रौद्रनियतो वृषभध्वजाब्ज-
श्रीमाल्यवद्गिरिजसुम्भकशूर्पकर्णः ।
मन्त्राभिचारनिपुणः परदारसक्ताः
पैशून्यशाठ्यनिरतः विटपीचकृष्णाः ॥ २० ॥
वर्गोदितेश्च पुरुपादपयः पयोधि
प्राग्ज्योतिपाश्रमगधाः मिथिलाभुवश्च ।
सत्यादिभिद्रगुणरूपयशः कुलाढ्याः
सेवारताश्च वणिजोजटिनश्च वंशा ॥ २१ ॥
पुष्यस्य वर्गउदयाचलकाशिचोला
श्रीताम्रलिप्तपुरकोशलवर्धमानाः ।
गोधूमशालियवधान्यरसेक्षुचाटी-
नीरोपजीविसचिवाश्च गजाशनाश्च ॥ २२ ॥
वर्गो भवेत् भुजगशस्य कलिङ्गवङ्ग
वैदर्भवत्सविषया मवरोर्ध्वकर्णाः ।
कीटाः विषाः विषधराः परवस्तुकामाः
नन्दाश्च नाग विटपी तृणधान्यकश्च ॥ २३ ॥
वर्गो मसासुनियतो वृपनारिकेल-
विन्ध्याः सचर्म्मवसनात्रिपुराश्चपाण्ड्वः ।
कोष्ठालयः सवणिजः पितृभक्तशूराः
स्त्रीविपिणो वटतरुर्गिरिनिश्रयाश्च ॥ २४ ॥
वर्गो भगस्य शबराश्रय राजधानी
ये वालिराज्यसहनार्दिदशार्णदेशाः ।
[illegible]

कपोश्रताः युवतयश्च कुशीलवाश्च ॥ २५ ॥
वर्गस्तूत्तरफाल्गुणी नियमितो लङ्कापुरी कोङ्कणः
स्वर्णानाम नदी महेन्द्रमलयः *शैलोच्चयो दर्दुरः ।
ग्रामादासपुराश्च केरलभुवो ये कर्णतालाकटाः
प्राक्षादुर्ध्वनिनश्च सौम्य नियमाः पाषण्डशास्त्राश्रया २६
हस्तर्क्षस्य हि चित्रकूटशिखरी कर्णाटराष्ट्रम्महा-
राष्ट्रं कोलगिरिश्च चोलविषया नेलूरसूर्य्यादयः ।
क्रौञ्चद्वीपमथेस्य शृङ्गशिखरी वैदूर्य्यमुक्ताकरा
स्वाम्यष्टौ गजवाहनाश्च रजकाः फल्गूनि धान्यानि च २७
चित्रायाम्बलदेव पत्तनभुवः कचोलकाः सिंहलाः
वेदण्डाटविचीपपत्तनजनाः येताम्रवर्णाश्रयाः ।
भद्राख्याश्च किलासनागजदरी ग्रामाश्चबिल्वद्रुमाः
स्वालङ्कृतिरागलेख्यगणितख्याताश्च सौगन्धिकाः २८
स्वातेस्तु वर्गः खलु पह्लवाख्याः
काम्बोजसौवीरवधूमुखाश्च ।
तुरङ्गसारङ्गविहङ्गमाश्च
निःसत्वसत्वास्तरुरर्ज्जुनश्च ॥ २९ ॥
वर्गो विशाखासु किरातशूद्र
पाषण्डदेशापवनाश्च मेनाः ।
वैकङ्कतद्रुश्चनमापि मुद्गा
भक्तो महेन्द्रो नन्ददेवयोश्च ॥ ३० ॥
वर्गोनुराधानिपतः सुराष्ट्र
हैमाद्रिकाल्पामर्मरयनाश्च ।
२ मुदारगर-

भावा गणे शावकुलम्माश्च ॥ ३१ ॥
शक्रस्य वर्गो मघवान् पराद्री
पुराणभूमिर्भयराजिदेशः ।
कीर्त्यर्थवंशप्रकटापरश्च
सक्तावलेशा अपि दृष्टिदक्षः ॥ ३२ ॥
मूलस्य वर्गस्तापी च शैवालापवनाश्रयाः ।
संघोमूलफलपत्रबीजान्नैरुपजीविनः ॥ ३३ ॥
आपस्य वर्गो म्लेच्छाश्च वैश्याश्च कनकाकराः ।
वञ्जुलो जलजानाश्च जलयात्रोपजीविनः ॥ ३४ ॥
उत्तरापाढवर्गस्तु मद्रतालहलाश्मकाः ।
महामात्राश्च मल्लाश्च धनिनः पनसद्रुमाः ॥ ३५ ॥
वर्गे श्रवणनक्षत्रे कूटतालहटास्तथा ।
मायाविनोऽर्कवृक्षाश्च ये च भाववतात्मनाः ॥ ३६ ॥
वर्गे धनिष्ठानक्षत्रे स्त्रीराजा वैकलोचनः ।
दीर्घग्रीवास्य केशाश्च शमीवन्धुधनात्मनाः ॥ ३७ ॥
वर्गो भवेद्वारुणभे हिमाद्रि-
कैलाशकैकेयनृपाश्रयाश्च ।
तोयोद्भवाः शौण्डिकनेजकाश्च
कैवर्त्तकाः पाशभृताः कदम्बाः ॥ ३८ ॥
वर्गोऽजपादे तुरगाननाश्च
दासेरकास्तक्षशिलाभुवश्च ।
गोपालचोरव्रतधर्म्महीनाः
॥

रूपोन्नताः युवतयश्च कुशीलवाश्च ॥ २५ ॥
धर्मस्तूत्तरफाल्गुणो नियमितो लङ्कापुरी कोङ्कणः
स्वर्णानाम नदी महेन्द्रमलयः शैलोच्चयो दर्दुरः ।
ग्रामादामपुराश्च केरलभुवो ये कर्णतालाकटाः
प्रासादुर्ध्वनिनश्च सौम्य नियमाः पापण्डशास्त्राश्रया ॥२६
हस्तर्क्षस्य हि चित्रकूटशिखरी कर्णाटराष्ट्रम्महा-
राष्ट्रं कोलगिरिश्च चोलविषया नेल्लूरसूर्य्यादयः ।
क्रौञ्चद्वीपमथेस्य शृङ्गशिखरी वैदूर्य्यमुक्ताकरा
स्वाम्यष्टौ गजवाहनाश्च रजकाः फल्गूनि धान्यानि च २७
चित्रायाम्वलदेव पत्तनभुवः कथोलकाः सिंहलाः
वैदण्डाटविचीयपत्तनजनाः येताम्रवर्णाश्रयाः ।
मद्राख्याश्च किलाममागजदरी ग्रामाश्चविल्वद्रुमाः
रवालङ्कृतिरागलेख्यगणितसंख्यातातश्च सौगन्धिकाः २८
स्वातेस्तु धर्मः खलु पल्वाख्याः
काम्बोजसौवीरयपुरश्च ।
तुरङ्गसारङ्गविहङ्गमाश्च
निःसत्वमत्यास्तरुरर्ज्जुनश्च ॥ २९ ॥
धर्मो विशाखासु किरातशूद्र
पापण्डदेशायवनाश्च मेनाः ।
वैकङ्कनद्रुश्चनमाप मुद्गा
भक्तो महेन्द्रो नर्म्मदयोश्च ॥ ३० ॥
धर्मोनुराधाधिपतः सुराष्ट्र
हेमाद्रिकाल्यामर्रवनाश्च ।
मन्तः दारम्मस्य ३..१.४

गन्धारिकान् पिङ्गलसिन्धुदेशान् ।
विर्मास्तपोदान युतान्धनाढ्यान्
निम्बद्रुमान्धूर्त्तजनान् नृपांश्च ॥ ४० ॥
पौष्णस्य वर्गः पशुपालकीर
काश्मीरनागा वटकङ्कताश्च ।
वस्त्राणि तोयाशयसम्भवानि
फलानि वीजानि मधूकवृक्षाः ॥ ४१ ॥
पूर्व्वत्रयं सानलमग्रजानां
राज्ञञ्च पुष्येण सहोत्तराणि ।
सपौष्णमित्रं पितृ दैवतञ्च
प्रजापतेर्भञ्च कृशी वलानाम् ॥ ४२ ॥
आदित्य हस्ताभिजिदश्विभानि
वाणिज्यकानां प्रवदन्ति तज्ज्ञाः ।
मूलत्रिनेत्रानिलवारुणानि
भान्युग्रजातेः प्रभविष्णुवृत्तेः ॥ ४३ ॥
सौमेन्दुचित्रावसुदेवतानि
सेवाजनाः साम्यमुपागतानाम् ।
सार्पाविशाखाश्रवणम्भरण्या-
श्चण्डालजातेरपि निर्दिशन्ति ॥ ४४ ॥
यद्विन्नक्षितिजेन वक्रगतिना तेनैव यद्धूपितं
यन्मन्दारपदमुल्कया च निहतं यत् स्योपरागश्च यत् ।
यभोवक्रहतमुपाकरेण मलिनं यद् स्या रुती व्यक्तया
तत्तत्पीडति यत्स्ववर्गमितरं नक्षत्र मारक्षति ॥ ४५ ॥
वर्पस्यात्मा नलादिद्वितयमिह तथा ऽऽपाढयुग्मञ्च नाभिः
सैर्पाञ्चेत्तद्मपूर्णं पितृभमविहृतैरेभिरिष्टं विशुद्धैः ।

---

१ वणिग्जनानाम । २ सर्पाश्चेतप्रसूनम ।

क्रूराक्रान्ते शरीरे मरुदनलभयक्षुद्रवञ्चाथ नाभौ
सस्यध्वंसश्चावित्ते फलदलसुमनोमूलहानिश्च पुष्पे ॥४६॥

इति नक्षत्रवर्गनिर्णयः ।

भानुनेन्दुं कलीकृत्य मितलब्धा तिथिर्भवेत् ।
शेषन्तु विकलीकृत्य पुनर्नीचेन ताडयेत् ॥ १ ॥
विवरेण विभज्याप्तमष्टष्टतिथिनाडिका ।
अग्निर्दस्त्रावमावश्यो नागस्कन्दो दिवाकरः ॥ २ ॥
मातृदुर्गादिशोर्थेशः कृष्णो वैवस्वतः शिवः ।
पञ्चदश्यो शशाङ्कश्च पितरास्तिथिदेवताः ॥ ३ ॥
नन्दा भद्रा जया रिक्तापूर्णा चेति क्रमादिमाः ।
पक्षयोरुभयोरेव तिथयः स्युः पुनःपुनः ॥ ४ ॥

इति तिथिनिर्णयः ।

चन्द्रमर्केन संस्कृत्य दृष्टो योग उदाहृतः ।
विधाय पूर्व्ववच्छेपं योगे भोगहृताः कलाः ॥ १ ॥
विष्कुम्भः प्रीतिरायुष्मान् सौभाग्यं शोभनस्तथा ।
अतिगण्डः सुकर्म्मा च धृतिशूलं तथैवच ॥ २ ॥
गण्डो वृद्धिध्रुवश्चैव व्याघातो हर्षणं तथा ।
वज्रं सिद्धिर्व्यतिपातो वरीयान् परिघः शिवः ॥ ३ ॥
सिद्धः साध्यः शुभः शुभ्रो ब्राह्मो माहेन्द्रवैधृती ।
स्वनामतुल्याः देवाख्याः योगाः स्युः सप्तविंशतिः ॥ ४ ॥

तिथेः खेनास्तजेदेकं शुक्ले कृष्णे तु योजयेत् ।
विभज्य सूनुना शेषं जानीयात् करणं चरम् ॥ १ ॥
ववश्च वालवश्चैव कौलवन्तैतिलं तथा ।
गरजो वणिजो विष्टिश्चरतः करणसप्तकम् ॥ २ ॥
कृष्णपक्षे चतुर्दश्यामारभ्याचरमं दलम् ।
शुक्ले प्रतिपदः पूर्व्वदलो यावद्यथाक्रमम् ॥ ३ ॥
शकुनिश्च चतुष्पादो नागः किंस्तुघ्न इत्यपि ।
एवमर्द्धानि चत्वारि ध्रुवाणि करणानि च ॥ ४ ॥

इति करणनिर्णयः ।

भानुः कलिदिने क्षिप्ता खेनाहत्य लुनाहृतम् ।
अभीष्टतिथिसङ्ख्याः स्युः दत्वा तानवशेषितैः ॥ १ ॥
लक्ष्मी कलिश्च नन्दा च कालकर्णिजयाविधिः ।
धनुर्नेमितिविज्ञेयं वाराणामिह सप्तकम् ॥ २ ॥
हरो दुर्गा गुहो विष्णु ब्रह्मा लक्ष्मीर्धनेश्वरः ।
एते सूर्य्यादिवारेनाः सर्व्वे स्वाख्याः क्रियाशुभाः ॥३॥

इति वारदेवताः ।

एवमृक्षं तिथिर्य्योगः करणञ्च चराचरम् ।
वारश्चेति विजानीयात् पञ्चाङ्गं दैवचिन्तकः ॥ १ ॥

इति पञ्चाङ्गनिर्णयः ।

---

१ खशा । २ वरम् । ३ प्रतिपदः । ४ येनाहत्य ।

इन्दुरस्तमितः प्राच्याम्प्रतीच्यामुदयं व्रजेत् ।
विशोध्य चन्द्रतः सूर्य्यं शेषं कुर्य्याद्विलिप्तिकाम् ॥ १ ॥
नीवाराम्बुनि वाक्यस्य सा चेदूना भविष्यति ।
शशाङ्कं नोदितं विद्यात् तनुनायदि सा भवेत् ॥ २ ॥
तामर्कोदयराशेस्तु यो राशिः सप्तमो भवेत् ।
तस्य संस्कृतवाक्येन ताडयित्वा तथा पुनः ॥ ३ ॥
अनूनपादैर्विभजेत् ततो लब्धविनाडिकाः ।
समाश्रेत् पूर्व्ववाक्येन तदा दृग्गोचरः शशी ॥ ४ ॥

इत्यस्तोदयनिर्णयः ।

अस्तार्को नेन्दुतः पूर्व्वमस्ति चेत् तत्परिसजेत् ।
शेषन्तु विकलीकृत्य सूत्रलब्धा विनाडिका ॥ १ ॥
अन्तरख्यारपेरस्तादाचन्द्रास्तं मिते स्थिताः ।
कृष्णे दिनकरस्यास्तादाचन्द्रोदयमन्तराः ॥ २ ॥
निशार्धचन्द्रगोलघ्नो विषमाङ्घ्री विलिप्तिकाः ।
भाजयित्वा निशार्धेन कलां च विकलां ततः ॥ ३ ॥
नवभिः सर्व्वमाहृत्य नीचाप्तमुपरि क्षिपेत् ।
लीनेनोर्ध्वस्थमाहृत्य लब्धं व्यङ्गुलमिष्यते ॥ ४ ॥
विषुवद् व्यङ्गुलेनैव दक्षिणोत्तरगोलयोः ।
योज्यं शोध्यात्र चेच्छोध्यं व्यक्तयं न विशोधयेत् ॥ ५ ॥
यावच्छाया भवेत्तश्च शोधयेद्विगुणात् पदात्

शोध्यातेऽन्तरकालार्त्ताः शेषा यात्रा निशि स्मृताः ।
सान्तराद् विकल्पाः पिण्डाश्विशामानाद्विशोधयेत् ॥८॥
शेषं पूर्वाम्बरे शुक्ले व्यतीताः स्यु र्विनाडिकाः ।
स एव विकलापिण्डः संयुक्तोत्तरमंशितैः ॥ ९ ॥
पूर्वाम्बरस्थे शशिनि कृष्णे याता विनाडिकाः ।
निशामानविलिप्तीषु सान्तरो विकलागणः ॥ १० ॥
शोध्यशेषांगणाः शेयाः शुक्ले पश्चिमाम्बरे ।
घटिकाः साधयेदेवं चन्द्रच्छायापदैर्बुधः ॥ ११ ॥
इदानीं लिप्तिकाभिस्तु पदमुत्पादयेद्यथा ।
अन्तरञ्च निशानाथप्रमाणञ्च परस्परम् ॥ १२ ॥
शोधयेद् भागहारः स्याच्छेषः शुक्ले पराम्बरे ।
अन्तरञ्च निशानाथयुक्तरात्रिप्रमाणकम् ॥ १३ ॥
जह्यात् परस्परं शुक्ले भाजकः प्राग्विहायसि ।
निशि व्यतीतकालस्य चान्तरस्य यदन्तरम् ॥ १४ ॥
तदिदम्भागहारः स्यात् प्राच्यां कृष्णे निशाकरे ।
सान्तरस्तु निशा याता निशामानविशोधिताः ॥१५॥
कृष्णे तु पश्चिमाकाशे भागहार इति स्मृतः ।
नरसेना निशार्धेन ताडयित्वा तथा पुनः ॥ १६ ॥
इष्टेन भाजकेनाप्तं फलं तीरे समुत्त्यजेत् ।
नताप्तमङ्गुलं शेषं व्यङ्गुलं परिदीपयेत् ॥ १७ ॥
अवच्छायामिह क्षिप्ता दलयेत् पुनरेव तत् ।
चन्द्रच्छायापदं नाम शेषमत्र स्थितम्भवेत् ॥ १८ ॥

इति च्छायानिर्णयः ।

—000—

१ यात्रा । २ निशामान । ३ गता । ४ मन्द्रस्काया

दिवाकरे तत्स्पृशि मीनमेषयोः
शशीशिशुर्दक्षिणतुङ्गशृङ्गवान् ।
घटोक्षयोस्तुल्यदृष्टपाणवानतोऽ
वशेषराशिश्च येमुत्तरोन्नतः ॥ १ ॥
मतिपच्छशिनः शृङ्गं तुङ्गमुत्तरतो मनाक्
नौका चेन्नाविकापत्सः शेषाणां शोभना वच ॥ २ ॥
अर्द्धोन्नतौ लाङ्गुलवद् पीडातदुपजीविनाम् ।
सुभिक्षञ्च महीपानां शश्वत् प्रीतिरनुत्तरा ॥ ३ ॥
अर्द्धोन्नतं यदा याम्यं शृङ्गं दृष्टहलाह्वयम् ।
वलमुद्योजयेदाशु पाण्ड्यराज्यं निहन्ति च ॥ ४ ॥
उदिते दण्डवच्चन्द्रे गवां पीडा नृपोग्रता ।
समयोः शृङ्गयोः क्षेमसुभिक्षदृष्टयः शुभाः ॥ ५ ॥
महो यस्य शशाङ्कस्य रेखा दुर्भिक्षहारिणी ।
अल्पीयसी तु दुर्भिक्षभयं वितनुते नृणाम् ॥ ६ ॥
उक्तसंस्थानविरहादुत्तरोन्नतशृङ्गवान् ।
शस्यवृष्टिकरो याम्यतुङ्गो दुर्भिक्षकृच्छशी ॥ ७ ॥

इति विम्बनिर्णयः ।

———ooo———

प्रथमादिषु सन्दृष्टा रेखा चान्द्रमसो नृणाम् ।
आयुष्यमर्थमारोग्यं दुर्यशश्च प्रयच्छति ॥ १ ॥
सौभाग्यमर्थलोपञ्च भयं शोकं शिवं शुभम् ।
व्याधिञ्च धत्ते सूर्यादि वारदृष्टः शशीशिशुः ॥ २ ॥

नरेन्द्रुपर्यन्तनिशान्तः [illegible] ॥ ६ ॥
देशादिद्वादशमासि मनोरमनिरुद्धा [illegible]
याम्येन शुक्रादिचतुष्टयस्य
यदा शशी चारवशेन याति ।
दीनान्परप्यम्बुचराश्च हन्या-
द्विशेषतः पावकमीनिकुञ्च ॥ ६ ॥
पापो दक्षिणभागिन्दुरनुराधाविशाखयोः ।
प्रशस्तो मध्यनिर्यातः पितृदेवविशाखयोः ॥ ६ ॥
भूपोमानां ग्रहाणाञ्च पापो याम्यगतः शशी ।
प्रादक्षिण्योत्तरगतो राजानाञ्च प्रियङ्करः ॥ ७ ॥
भौमस्योत्तरगे चन्द्रे क्षत्रियाश्च पार्थिवाम् ।
पार्श्ववर्ती बलशालिनां जयो धान्यञ्च वर्द्धते ॥ ८ ॥
सौम्यस्योदग्गतः सोमः कुरुते कोशवर्द्धनम् ।
पूर्णानि सस्यवृन्दानि पौरमीतिसुभिक्षकृद ॥ ९ ॥
गुरोरुत्तरगश्चन्द्रो ब्रह्मक्षत्रियधीधनम् ।
पुष्णाति मध्यदेशस्य सुभिक्षं कुरुतेतराम् ॥ १० ॥
भृगोरिन्दुरुदग्यायी गजवाजी धनुष्मताम् ।
जयकृत्सस्यवृन्दानि पुष्णाति निरुपद्रवम् ॥ ११ ॥
चरन् प्रदक्षिणीकृत्य प्रभाकरसुतं शशी ।
पौराणां सुखमाधत्ते क्षत्रियाणां जयश्रियम् ॥ १२ ॥
यदि दक्षिणमादिष्टमुत्तरस्थे निशाकरे ।
ग्रहाणामपसव्यस्थे सर्वमेतद्विपर्ययम् ॥ १३ ॥
प्रसन्नास्तु नृपाश्च इन्दुद्वारतः शुद्धे कृतेनादरे
ग्रहयुद्धपक्ष्यमेन शशिनेनाशादिसुभिक्षदम् ।

---

१ देशा। २ क्षत्रियानःश्च पार्थिवाम् ।

श्रेष्ठान् हन्ति नृपान् महेन्द्रगुरुणा शुक्रेण चाल्पान् नृपान्
शुक्रे याप्यमिदं फलं ग्रहकृतं कृष्णे यथोक्तागमः ॥१४॥

इति समागमनिर्णयः ।

आषाढमासे शशिनि स्वात्यासाढमजापतीम् ।
माप्ते परीक्ष्य मसम्दम्यूयाछोकेशुभाशुभम् ॥ १ ॥
स्वसातपादा भेवचत्र मथमांशैः मवर्षणम् ।
सुदृष्टिकारणंतद्वद्वितीये सस्यकीटकृत् ॥ २ ॥
तृतीये वृष्टिमा धाय चतुर्थे सर्व्वसस्यकृत् ।
पञ्चमे तिलमुद्गानांश्रेप्मिकानाश्च वृद्धिदम् ॥ ३ ॥
षष्ठे शारदसस्यानामभिवृद्धिकरम्भवेत् ।
भक्तं दिनं भविष्टे तु वृष्टिरास्ति निरन्तरम् ॥ ४ ॥
स्वातियोगशिवायेन्दुरपां वत्ससमीपगः ।
अपां वत्सस्तु चित्रायां समसूत्रमुदस्थितः ॥ ५ ॥

इति स्वातियोगः ।

आषाढयोगे शशिनः सर्व्वबीजानि दैववित् ।
पृथक् पृथक् समान्येव तुलितान्यधिवासयेत् ॥ १ ॥
अधिकं यद्यदन्यत्तु तत्तद्वद्देभिवृद्धिभाक् ।
यद्बीजमल्पतां यान्ति तस्य हानिं विनिर्दिशेत् ॥ २ ॥

इत्याषाढयोगः ।

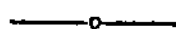
रोहिणीमुत्तरेणेन्दुः स्पृशन् याति यदा तदा ।
वृष्टयः शोभनाः किन्तु सोपसर्गा प्रजा भवेत् ॥ २ ॥
रोहिणीमस्पृशन्निन्दुरुत्तरेण व्रजेद् यदा ।
तदा च वृष्टिर्जगतश्शिवञ्च बहु निर्दिशेत् ॥ ३ ॥
रोहिणीशकटारूढे चन्द्रे निःशरणो जनः ।
पीड्यमानोऽन्नपानार्थं शिशुभिः क्वापि गच्छति ॥४ ॥
पूर्व्वोदितस्य शशिनो रोहिणी यदि पृष्ठतः ।
चरेच्छुभं तदालोके स्त्रियस्तु पुरुषानुगाः ॥ ५ ॥
पूर्व्वोदितायाः रोहिण्याः पृष्ठतो विचरन् शशी ।
कुरुते कामिनं लोकं प्रमदानां वशे स्थितम् ॥ ६ ॥
रोहिण्यां यदि शीतांशुराग्नेयीं दिशमाश्रयेत् ।
तत्रोपसर्गः सुलभो भस्मपावकसम्भवः ॥ ७ ॥
नैर्ऋत्यामाश्रिते सोमे शस्यानि निहतानि च ।
निचयं यन्ति वायव्यां मध्यमानि भवन्ति हि ॥ ८ ॥
यथेष्टानुदिशां चन्द्रे शोभना वृष्टिसम्पदः ।
अभिवृद्धिःतदार्यस्य शिवञ्च जगतो भवेत् ॥ ९ ॥
छादयेद्यदि बिम्बेन रोहिणी शकटं शशी ।
तदानराधिराजस्य विदधाति वधं वधूः ॥ १० ॥
रोहिणीसहितश्चन्द्रो धनच्छन्नाम्बरेयदि ।
न लक्ष्यते महाव्याधिर्जलं स्यञ्च शोभनम् ॥ ११ ॥
उदकस्थो यदि पौरस्त्येमेघः स्यं शुभं तथा ।
आग्नेय्यामग्निकोपश्च याम्ये शस्यक्षयो भवेत् ॥ १२ ॥
नैर्ऋत्यां मध्यमं शस्यं वारुण्यां वृष्टिकारणम् ।
वायव्यामधिका वृष्टिः सौम्यायां वृष्टिरुत्तमा ॥ १३ ॥

---

१ संस्वायाति यदा तदा ।

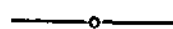
घनोदयो यदीशानकोणे स्याद्दृष्टिरुत्तमा ।
तत्तद्दिशि समुद्भूतो वायुश्चेत्तत्फलोदयः ॥ १४ ॥
मासानां श्रावणादीनामीभव्यक्षरमण्डितान् ।
घटान् गन्धपयःपूर्णानुदगादिमदक्षिणान् ॥ १५ ॥
महाट्टत्तेन मन्त्रेण परिजप्याधि वासयेत् ।
अन्येद्युर्घनदृष्टिघ्नः पूर्णश्शोभनदृष्टिदः ॥ १६ ॥
नृपाणाञ्चाथ देशानां नामान्यालिख्य पूर्व्ववत् ।
इममेव विधिं कुर्य्यात् तेषां भाग्यादिवीक्षणे ॥ १७ ॥
प्रविशत्सु व्रजङ्गोषु विशेषयग्रतो वृषः ।
पशुर्वा कृष्णवर्णात्मा विज्ञेया दृष्टिरुत्तमा ॥ १८ ॥
शवलो यदि मध्योसावधमो धवलो यदि ।
प्रविशेद्रक्तवर्णश्चेद् व्याधिभिः पीड्यते प्रजा ॥ १९ ॥

इति रोहिणीयोगः ।

यवगोधूमशाल्यादि शस्यनिष्पत्तिरुत्तमा ।
पाल्यते भूमिपालैश्च भूमिर्नीतिकरस्तता ॥ १ ॥
गावो बहुपयस्विन्यो वारिदा भूरिवारिदाः ।
समृद्धिः कुसुमानाञ्च काले हारिणलक्षणे ॥ २ ॥

इति वर्षाधिपतिफलम् ।

पश्चार्द्धेन सरस्वती मलयजश्रीचन्द्रभागानदी
स्वर्णाल्पपुलिन्दशैलविपिनं सिद्धाश्चविद्याधराः ।

अम्भोजन्मसमस्तवस्तुवनिताः सेनाधिपाः वाजिनः
सर्व्वाः स्वौषधशालयश्चमधुरद्रव्याणितारापतेः ॥ १ ॥
चन्द्रस्य चारस्तद्वर्गे नक्षत्रविषयेषु च ।
पच्यतेमासमात्रेण षण्मासाभ्यन्तरे च वा ॥ २ ॥
यदि कुमुदमृणालहारगौर-
स्थितिनियमात् क्षयमेति वर्धते वा ।
अविकृतगतिमण्डलांशुयोगी
भवति नृणां विजयाय शीतरश्मिः ॥ ३ ॥

इति चन्द्रचरितं नाम तृतीयोध्यायः ।

चतुर्थोध्यायः ।

—०*०—

अथ भौमस्य चरितं समासेन विभाव्यते ।
फलराशिर्धनं तस्य धीररत्नप्रभा भवेत् ॥ १ ॥
युगाब्दे धनलिप्तानां चाद्रुकालोपि भाजकः ।
ध्रुवोथं कुमुदं विद्याद् भौमस्य घटिकादिकम् ॥ २ ॥
तां हित्वा मध्यमांतस्य रविवच्छेपमाचरेत् ।
ध्रुवघ्नौ विकलाभिस्तु भुजाफलमुपानयेत् ॥ ३ ॥
तदिहार्धीकृतं गोलवशादेतस्य मध्यमे ।
योजयेच्छोधयेद्वासौ ध्रुवार्धं प्रथमस्फुटम् ॥ ४ ॥
तच्चलोच्चात् समुधृत्य विद्याद्गोलपदं तथा ।
विधाय पूर्व्ववच्छेपमोजपादफलम्पुनः ॥ ५ ॥
इहाद्यन्ते पदे नित्यमाद्यन्तज्याभिरानयेत् ।
मध्ययोः पादयोश्चाथ मध्यमज्याभिरानयेत् ॥ ६ ॥

सदप्यर्द्धीकृतं गोलविलोमात् प्रथमस्फुटे ।
योजयेच्छोधयेद्वासौ द्वितयोचदले स्फुटः ॥ ७ ॥
ततो ध्रुवोचमुद्धृत्य ध्रुवाज्ज्याफलमानयेत् ।
अनर्धीतं यथागोलं विदध्याचस्य मध्यमे ॥ ८ ॥
अयं तृतीयः सकलः ध्रुवस्फुट उदाहृतः ।
तच्चलोचात् समुद्धृत्य पादज्ज्याभिर्भुजाफलम् ॥ ९ ॥
आनीय सकलं तच गोलक्रमविलोमतः ।
योजयेच्छोधयेचाथ तृतीयस्फुटमध्यमे ॥ १० ॥
अयं चतुर्थः सकलस्तुङ्ग स्फुट उदाहृतः ।
अनेनैव यथाविद्यात्तदवशिष्टस्फुटक्रियाम् ॥ ११ ।
ध्रुवार्द्धस्फुटशून्यत्वात् त्रिस्फुटौ बुधभार्गवौ ।
तयोर्हि मध्यमं विद्यात् प्रथमार्द्धध्रुवस्फुटम् ॥ १२ ॥
ध्रुवोचानि कलादीनि सर्व्वेषामेव शोधयेत् ।
सर्व्वत्र तुङ्गविश्लिष्टं मध्यमं केन्द्रमादिशेत् ॥ १३ ॥
रुधिर, ध्रुवका, किमसै, स्तुलसी ।
नतथा, नयता, गुरवो, जुवकाः ॥ १४ ॥
आद्यन्तपादयोर्भैमि रत्नचैत्येन साश्रयः ।
शाखामध्येहिमे चायुरसार्यलोको यशःमियः ॥ १५ ॥
कुजमध्यो गुरुस्मक्तो जातजालो घनी घनम् ।
दाधिकसम शेपीत नृपतेः शोधयेन्नृपम् ॥ १६ ॥
तृतीयस्फुटसंसिद्धो वर्त्तमानगुणाम्बुधः ।
मध्यभोगेन गुणयेद्दृणनाभेन भाजयेत् ॥ १७ ॥
लब्धमध्यमभोगस्य शोध्यमाद्यन्तपादयोः ।
मध्ययोः पादयोरेवं ध्रुवभा[illegible]रियं मता ।

अम्भोजन्मसमस्तवस्तुवनिताः सेनाधिपाः वाजिनः
सर्व्वाः स्वौषधशालयश्रमधुरद्रव्याणितारापतेः ॥ १ ॥
चन्द्रस्य चारस्तद्वर्गे नक्षत्रविपर्ययेषु च ।
पच्यतेमासमात्रेण षस्मासाभ्यन्तरे च वा ॥ २ ॥
यदि कुमुदमृणालहारगौर–
स्थितिनियमात् क्षयमेति वर्धते वा ।
अविकृतगतिमण्डलांशुयोगी
भवति नृणां विजयाय शीतरश्मिः ॥ ३ ॥
इति चन्द्रचरितं नाम तृतीयोध्यायः ।

चतुर्थोध्यायः ।

अथ भौमस्य चरितं समासेन विभाव्यते ।
फलराशिर्धनं तस्य धीररत्नममा भवेत् ॥ १ ॥
युगाब्दे धनलिप्तानां चाद्रुकालोपि भाजकः ।
ध्रुवोर्ध्व कुमुदं विद्याद् भौमस्य घटिकादिकम् ॥ २ ॥
तां हित्वा मध्यमांतस्य रविवच्छेपमाचरेत् ।
ध्रुवज्ञौ विकलाभिस्तु भुजाफलमुपानयेत् ॥ ३ ॥
तदिहार्धीकृतं गोलवशादेतस्य मध्यमे ।
योजयेच्छोधयेद्वासौ ध्रुवार्ध प्रथमस्फुटम् ॥ ४ ॥
तच्चलोच्चात् समुधृत्य विधाद्गोलपदं तथा ।
विधाय पूर्व्ववच्छेपमोजपादफलम्पुनः ॥ ५ ॥
इहायन्ते पदे नित्समाद्यन्तज्याभिरानयेत् ।
मध्ययोः पादयोश्चाथ मध्यमज्याभिरानयेत् ॥ ६ ॥

सद्प्यर्द्धीकृतं गोलविलोमात् प्रथमस्फुटे ।
योजयेच्छोधयेद्वासौ द्वितयोचदले स्फुटः ॥ ७ ॥
ततो ध्रुवोच्चमुद्धृत्य ध्रुवाज्ज्याफलमानयेत् ।
अनधीतं यथागोलं विदध्यात्तस्य मध्यमे ॥ ८ ॥
अयं तृतीयः सकलः ध्रुवस्फुट उदाहृतः ।
तच्चलोच्चात् समुद्धृत्य पादज्ज्याभिर्भुजाफलम् ॥ ९ ॥
आनीय सकलं तच्च गोलक्रमविलोमतः ।
योजयेच्छोधयेद्वाथ तृतीयस्फुटमध्यमे ॥ १० ॥
अयं चतुर्थः सकलस्तुङ्ग स्फुट उदाहृतः ।[1]
अनेनैव यथाविद्याचदवशिष्टस्फुटक्रियाम् ॥ ११ ॥
ध्रुवार्द्धस्फुटशून्यत्वात् त्रिस्फुटौ बुधभार्गवौ ।
तयोर्हि मध्यमं विद्यात् प्रथमार्द्धध्रुवस्फुटम् ॥ १२ ।
ध्रुवोच्चानि कलादीनि सर्व्वेषामेव शोधयेत् ।
सर्व्वत्र तुङ्गविश्लिष्टं मध्यमं केन्द्रमादिशेत् ॥ १३ ।
रुधिर, ध्रुवका, किमसै, स्तुलसी ।
नतथा, नयता, गुरवो, जुवकाः ॥ १४ ॥
आद्यन्तपादयोर्भूमि रत्नैरेत्येन साश्रयः ।
शाखामध्येहिमे चायुस्सार्थलोको यशःप्रियः ॥ १५ ॥
कु मध्यो गुरुस्सक्तो जातजालो धनी धनम् ।
दाधिकक्षम शेपीत नृपतेः शोधयेत्त्रयम् ॥ १६ ॥
तृतीयस्फुटसंसिद्धो वर्त्तमानगुणम्बुधः ।
मध्यभोगेन गुणयेद्दूर्णनाभेन भाजयेत् ॥ १७ ॥
लब्धमध्यमभोगस्वं शोध्यमाद्यन्तपादयोः ।
मध्ययोः पादयोरेवं ध्रुवभुक्तिरियं मता ॥ १८ ॥

१ भोगस्य ।

अम्भोजन्मसमस्तवस्तुवनिताः सेनाधिपाः वाजिनः
सर्व्वाः स्वौषधशालयश्चमधुरद्रव्याणितारापतेः ॥ १ ॥
चन्द्रस्य चारस्तद्वर्गे नक्षत्रविषयेषु च ।
पच्यतेमाससमात्रेण षस्मासाभ्यन्तरे च वा ॥ २ ॥
यदि कुमुदमृणालहारगौर-
स्थितिनियमात् क्षयमेति वर्धते वा ।
अविकृतगतिमण्डलांशुयोगी
भवाति नृणां विजयाय शीतरश्मिः ॥ ३ ॥

इति चन्द्रचरितं नाम तृतीयोध्यायः ।

चतुर्थोध्यायः ।

—०*०—

अथ भौमस्य चरितं समासेन विभाव्यते ।
फलराशिर्धनं तस्य धीररत्नममा भवेत् ॥ १ ॥
युगाब्दे धनलिप्तानां चाद्युकालोपि भाजकः ।
ध्रुवोर्ष कुमुदं विद्याद् भौमस्य घटिकादिकम् ॥ २ ॥
तां हित्वा मध्यमांतस्य रविवच्छेपमाचरेत् ।
ध्रुवघ्नौ विकलाभिस्तु भुजाफलमुपानयेत् ॥ ३ ॥
तदिहार्धीकृतं गोलवशादेतस्य मध्यमे ।
योजयेच्छोधयेद्वासौ ध्रुवार्धं प्रथमस्फुटम् ॥ ४ ॥
तच्चलोच्चात् समुध्दृत्य विद्याद्गोलपदं तथा ।
विधाय पूर्व्ववच्छेपमोजपादफलम्पुनः ॥ ५ ॥
इहाद्यन्ते पदे निसमाद्यन्तज्याभिरानयेत् ।
मध्ययोः पादयोश्चाथ मध्यमज्याभिरानयेत् ॥ ६ ॥

तद्ध्यर्द्धोकृतं गोलविलोमात् प्रथमस्फुटे ।
योजयेच्छोधयेद्वामौ द्विनयोश्चदले स्फुटः ॥ ७ ॥
ततो ध्रुवोद्यमुद्धृत्य ध्रुवाज्ज्याफलमानयेत् ।
अनधीनं यथागोलं विदध्यात्तस्य मध्यमे ॥ ८ ॥
अयं तृतीयः सकलः ध्रुवस्फुट उदाहृतः ।
तच्चलोच्चात् समुद्धृत्य पादज्ज्याभिर्भुजाफलम् ॥ ९ ॥
आनीय सकलं तच्च गोलक्रमविलोमतः ।
योजयेच्छोधयेच्चाथ तृतीयस्फुटमध्यमे ॥ १० ॥
अयं चतुर्थः सकलस्तुङ्ग स्फुट उदाहृतः ।
अनेनैव यथाविद्यात्सदर्वागिहस्फुटक्रियाम् ॥ ११ ॥
ध्रुवार्द्धस्फुटशून्यत्वात् स्थिरस्फुटौ बुधभार्गवौ ।
तयोर्हि मध्यमं विद्यात् प्रथमार्द्धध्रुवस्फुटम् ॥ १२ ॥
ध्रुवोद्यानि कलादीनि सर्व्वेषामेव शोधयेत् ।
सर्व्वत्र तुङ्गविश्लिष्टं मध्यमं केन्द्रमादिशेत् ॥ १३ ॥
रुधिर, ध्रुवका, किमसे, स्तुलसी ।
नतधा, नयता, गुरवो, जुवकाः ॥ १४ ॥
आद्यन्तपादयोर्भूमि रत्नैस्त्येन साश्रयः ।
शालामध्येहिमे चायुस्तार्थलोको यशःप्रियः ॥ १५ ॥
कु[illegible]मध्यो गुरुस्म[illegible] जातजालो धनी धनम् ।
[illegible]नेः शोधयेत्त्रयम् ॥ १६ ॥
[illegible]गुणम्बुधः ।
[illegible]॥ १७ ॥
[illegible]॥ १८ ॥

तृतीये क्रवनिर्य्याणमेवं विद्याद्विचक्षणः ॥ ५ ॥
स्फुटमद्दश्चे च्छीघ्रोच्च ग्रहत्तोनवमो यदा ।
वक्रारम्भतदामायः पञ्चमश्चेन्निवर्त्तते ॥ ६ ॥
अतिशीघ्रस्य भौमस्य स्फुटभोगविनाडिकाः ॥
समयान्तातिरिच्येत न्यूनता तु गतेर्व्वशात् ॥ ७ ॥
चलोच्चनस्समुद्धृत्य तृतीयस्फुटमध्यमम् ।
विलिप्तीकृत्य विभजेत् तद्ध्रुवस्फुटभोगयोः ॥ ८ ॥
विवरेण ततो लब्धं केन्द्रे गतिदिनम्भवेत् ।
विलिप्तीकृत्य वक्रार्द्धं विवरेण विभाजिते ॥ ९ ॥
लब्धं वक्रार्धदिवसं तादिदं भवति त्रिधा ।
मूर्ध्नि वक्रगुणश्शोध्यस्तृतीये योज्य इष्यते ॥ १० ॥
एतेषु त्रिषु यद्येको राशिः केन्द्रदिनैस्समम् ।
तेविद्यात्क्रमाद्वक्रस्यादिमध्यान्तगं ग्रहम् ॥११॥
भूमिपुत्रस्य वक्रजज्या नाभिरित्यभिधीयते ।
अथ चैवं विजानीयाद्वक्रारम्भनिवर्त्तनम् ॥ १२ ॥
चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेज्जीवशर्म्मेमियो यदा ।
वत्सलः केन्द्रचारो वा वक्रारम्भी तदाकुजः ॥ १३ ॥
चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेत् साममभवयोगदः ।
चन्द्रामे केन्द्रचारो वा तदासौ विनिवर्त्तते ॥ १४ ॥
सवर्णमिष्टकेन्द्रस्य वक्राद्यन्तोक्तयोरपि ।
[illegible]भजेद् भुक्तयोर्व्विवरेणोच्चमध्ययोः ॥ १५ ॥

तामुच्चभोगतो हित्वा परिशेषेण ताडयेत् ।
तुरीयस्फुटसंसिद्धो वर्त्तमानगुणं पुनः ॥ १९ ॥
ऊर्णनाभेन तं हृत्वा फलन्तु ध्रुवभोगतः ।
आद्यन्तपादयोर्देयं शोध्यं मध्यमपादयोः ॥ ३० ॥
वर्त्तमानगुणस्त्वत्र यदि शोध्यं भविष्यति ।
अनाहृत्य तदा पादौ व्यवस्थां योजयेत् सदा ॥ २१ ॥
अशोध्यध्रुवभोगश्चेत् विश्लेषस्साम्प्रतं तदा ।
स्फुटभुक्तिरियं यद्वा स्फुटयोरन्तरम्भवेत् ॥ २२ ॥
अतीतमनतीतञ्च सङ्क्रान्तिञ्चार्कवद् वदेत् ।
हृतास्फुटविलिप्तासु ज्ञानपादेन राशयः ॥ २३ ॥
छेदतश्शोधितं शेषं भुक्तेरल्पतरं यदि ।
तदा वक्रस्य सङ्क्रान्तिनाडिः प्राग्वाद्विधीयते ॥ २४ ॥

इति सङ्क्रान्तिनिर्णयः ।

ग्रहाः कुजादयः सूर्य्यस्फुटादभ्यधिकस्फुटाः ।
प्रतीच्यां दिशि दृश्यन्ते प्राच्यामूनस्फुटाः पुनः ॥ १ ॥
कुजोऽस्तमेति वारुण्यां पूर्व्वस्यामुदयस्तथ ।
विद्यादन्तरवाक्यञ्च भौमस्य निधिशोभनम् ॥ २ ॥
उद्धृत्य भौमतः सूर्य्यं शेषंकुर्य्याद्विलिप्तिकाम् ।
सा चेन्महीयसी वाक्याद् ग्रहो नास्तमितो भवेत् ॥ ३ ॥
अल्पीयसी यदि भवेत् तदा यातोऽस्तमिष्यते ।
किञ्चिदना यदि भवेदस्तमायाति तद्दिने ॥ ४ ॥
हित्वा वाक्ये महीयसीस्य विवरेण विभाजयेत् ।
लब्धं दिवमनाड्यादे जानीयादस्तमेष्यति ॥ ५ ॥
वाक्यादल्पीयसीं हित्वा दिनादस्तस्य भाजितम् ।

किञ्चिदूनान्तु विश्लिष्य लब्धमस्तमये कलाः ॥ ६ ॥
शीघ्रस्तनोदयं व्यक्तं ग्रहाद् भास्करमुत्पजेत् ।
शेषे विलिप्तिकामूर्त्तौ नास्तो वाक्यं महीयसी ॥ ७ ॥
यदा तु वाक्यं देशीयस्तदार्कात् सप्तमस्य तु ।
राशेः संस्कृतवाक्येन ताडयित्वायनम् पुनः ॥ ८ ॥
अनूनपादैर्विभजेत् ततो लब्धविनाडिकाः ।
समाश्रेत् पूर्व्ववाक्येन तदा यातोस्तमिष्यते ॥ ९ ॥
अर्कग्रहान्तरं कृत्वा विकलं वाक्यतस्त्यजेत् ।
शेषेगसन्तरेणाप्तं दिनादिकमुदेष्यतः ॥ १० ॥
उदयंद्रष्टुकामस्य स्फुटं भास्करतस्त्यजेत् ।
शेषे विलिप्तिकामूर्त्तौ वाक्यादूने तु नोदितः ॥ ११ ॥
देश्यश्चेदुदितस्तत्तु यो राशिर्भास्कराश्रितः ।
तस्य संस्कृतवाक्येन ताडयित्वाथ पूर्व्ववत् ॥ १२ ॥
लब्धाः विनाडिकाः पूर्व्ववाक्येन सदृशाः यदि ।
तदादिगोचरो भौमस्तादृशौ धिषणासितौ ॥ १३ ॥

इति उदयास्तमयनिर्णयः ।

मध्यमस्य च शुद्धस्य स्फुटस्य च यदन्तरम् ।
तदर्द्धीकृत्य संशोध्यमुभयोरधिकान्तयोः ॥ १ ॥
शुद्धश्चलोश्चतस्त्यक्त्वा शेषं कुर्य्याद्विलिप्तिकाम् ।
शानमतापैराहत्य लब्धा ग्रहगतिर्भवेत् ॥ २ ॥
आद्या शीघ्रा परा मन्दा वक्रा नाम ततः परम् ।
अतिवक्रा नु वक्रा च षष्ठी चारगतिः क्रमात् ॥३॥
तृतीयस्फुटसंसिद्धौ पादश्चेत् प्रथमो भवेत् ।
तदाचारगतिं विद्याच्चतुर्थ चेत् पदम्भवेत् ॥ ४ ॥
वक्रारम्भं द्वितीयश्चेदतिवक्रगतिं तथा ।

तृतीये क्रत्वनिर्य्याणमेवं विद्याद्विचक्षणः ॥ ५ ॥
स्फुटग्रहश्चे च्छीघ्रोच्च ग्रहतोनवमो यदा ।
वक्रारम्भतदाप्राय: पञ्चमश्चेन्निवर्त्तते ॥ ६ ॥
अतिशीघ्रस्य भौमस्य स्फुटभोगविनाडिकाः ॥
समयान्तातिरिच्येत न्यूनता तु गतेर्व्वशात् ॥ ७ ॥
चलोच्चतस्समुद्धृत्य तृतीयस्फुटमध्यमम् ।
विलिप्तीकृत्य विभजेत् तद्ध्रुवस्फुटभोगयोः ॥ ८ ॥
विवरेण ततो लब्धं केन्द्रे गतिदिनम्भवेत् ।
विलिप्तीकृत्य वक्रार्द्धं विवरेण विभाजिते ॥ ९ ॥
लब्धं वक्रार्धदिवसं तदिदं भवति त्रिधा ।
मूर्ध्नि वक्रगुणश्शोध्यस्तृतीये योज्य इष्यते ॥ १० ॥
एतेषु त्रिषु यद्येको राशिः केन्द्रदिनैस्समम् ।
तेविद्यात्क्रमादुवक्रस्यादिमध्यान्तगं ग्रहम् ॥११॥
भूमिपुत्रस्य वक्रज्या नाभिरित्यभिधीयते ।
अथ चैवं विजानीयाद्वक्रारम्भनिवर्त्तनम् ॥ १२ ॥
चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेज्जीवशर्म्ममियो यदा ।
वत्सलः केन्द्रचारो वा वक्रारम्भी तदाकुजः ॥ १३ ॥
चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेत् सामप्रभवयोगदः ।
चन्द्राभं केन्द्रचारो वा तदासौ विनिवर्त्तते ॥ १४ ॥
सवर्णमिष्टकेन्द्रस्य वक्राद्यन्तोक्तयोरपि ।
विश्लेषं विभजेद् भुक्तयोर्विवरेणोच्चमध्ययोः ॥ १५ ॥
दिनादिराप्यते काले वक्रारम्भावसानयोः ।
हीनैश्च केन्द्रे भावित्वं तयोर्भूतत्वमन्यथा ॥ १६ ॥
चारोदयास्तवक्रादौ सर्व्वेषां गणितक्रिया ।
इयमेव विशेषस्तु तत्र तत्रैव वक्ष्यते ॥ १७ ॥

इति गतिनिर्णयः ।

——००——

सप्ताष्टनवमर्क्षेषु वक्रमुष्णं महीसुवः ।
उदयाद् वह्निवृत्तीनां पीडाकरमिदं मतम् ॥ १ ॥
वक्रमस्र मुखानां हि दशादर्क्षेत्रयेपि च ।
उदयार्क्षाद्भिमान् हन्ति कुर्याद्रोगान् नवग्रहम् ॥ २ ॥
वक्रंत्रयोदशार्क्षादि द्वितयोव्याल उच्यते ।
सूर्योदयर्क्षाद्व्यालेभ्यो भयं धत्ते सुभिक्षताम् ॥ ३ ॥
वक्रं रक्तानने पञ्च दशार्क्षाद षोडशादपि ।
तदा सुभिक्षासमयो मुखरोगश्च जायते ॥ ४ ॥
तत्खड्गमुशलं सप्तदशादष्टादशादपि ।
अदृष्टिशस्त्रदस्युभ्यः पीडां धत्ते भयो त्तरम् ॥ ५ ॥
भाग्यादिद्वितये दृष्टो विश्वे यदि निवर्त्तते ।
अस्तमायाति रोहिण्यां भौमस्त्रैलोक्यघातकः ॥ ६ ॥
श्रवणाभ्युदितः पुष्ये वक्रकृद्राजपीडकः ।
यत्रर्क्षेऽभ्युदितस्तत्र जातान् हन्ति जनान् कुजः ॥ ७ ॥
श्रवणादित्यहस्तैकपादमूले मघासु च ।
रोहिण्याश्विविशाखासु भौमचारोदयाहितः ॥ ८ ॥
उत्तरात्रितये मूलमजापसेन्द्रविष्णुषु ।
विचरन्क्षितिजो वारी वाहानामुपघातकृत् ॥ ९ ॥
मघानां यदि मध्येन निर्गच्छेल्लोहितस्तदा ।
विनश्येत् पाण्डुराज्यन्तु शस्त्रानावृष्टिभिर्भयम् ॥ १० ॥
भिन्दन् मघां विशाखां वा भौमो दुर्भिक्षकृन्मतः ।
भिनत्ति रोहिणीं यद्वा कुरुते मरकं नृणाम् ॥ ११ ॥
रोहिणीयाम्यगो भौमी घृष्टिमर्घञ्च नाशयेत् ।
धूमायमानः सशिखः पारियात्रान् विनाशयेत् ॥ १२ ॥
भयं सुमहतो वह्निर्जृम्भं नो पश्यते हतः ॥
दृष्टिःकुवचिदेव स्यात् सस्यं शुष्यति नूतनम् ॥ १३ ॥

निष्पन्नान्यपि सस्यानि हरन्त्यविनयाद् परे ।
भूपैर्निस्वीकृतो लोको न सम्यक् परिपाल्यते ॥ १४ ॥
व्यथन्ते व्याधयो भूयो भुजङ्गाश्च विषोल्बणाः ॥
सम्वत्सरे च मासे च वारे च वसुधा भुवः ॥ १५ ॥

इति वर्षाधिपतिफलम् ॥

तापी शोणः पयोष्णी विदशपतिसरिद्गोमतीवेत्रवत्य।
श्चोलानाशिक्यविन्ध्याक्षितिधरनिलयाः ये विदेहाश्चकाशी
देशाः कोङ्कणाख्या मलयपरिसराः कुन्तलाः केरला वा
मध्याः भूपाः कुमाराः सकटुकमखिलं सीदते चापि भौमे १
भौमस्य चारे तद्वर्गे नक्षत्रविपर्ययेषु च ।
मासेनवाष्टभिर्मासैर्विदधाति शुभाशुभम् ॥ २ ॥
विपुलविमलमूर्तिः किंशुकाशोकवर्णः
स्फुटरुचिरमयूखस्तप्तताम्रप्रभाभः ।
विचरति यदि मार्गञ्चोत्तरं मेदिनीजः
शुभकृदवनिपानां हार्दकृच्च प्रजानाम् ॥ ३ ॥

इति भौमचरितनाम चतुर्थोऽध्यायः ।

पञ्चमोऽध्यायः ।

अथ भस्तूपते सोमपुत्रस्य चरितं शृणु ।
ऋतुनीतिफलं तस्य प्रमाणं दिवसाधिपः ॥ १ ॥
कर्पूरो नीपवृद्धास्ते घनश्लिष्टा हिमाकरः ।
धुवोऽयं रौहिणेयस्य शुभाशुभ इति स्मृतम् ॥ २ ॥

शशिजा ध्रुवका वरगश्चमती ।
विजयं सय गतिनुव खरनुतो ॥ ३ ॥
वुधायन्तस्तदाक न्या सोमो नान्ये नदीधनतो ।
क्रूरोथानन्तरोर्थज्ञो नदीमानमिति क्रमात् ॥ ४ ॥
वुधमध्यादधोगौरी वुधि सर्पो नदीनृपः ।
धर्म्मोभानुर्वने नूनं सलिलान्ते द्रवन्सजेत् ॥ ५ ॥
आशयोरुभयोरेव वुधस्यास्तोदयौ मतौ ।
एतस्यान्तरवाक्यञ्च नृपमौलिरितिस्थितम् ॥ ६ ॥
उदयोस्तमयोर्वास्य यदा स्यात् पश्चिमाम्बरे ।
सप्तमोदयवाक्येन संस्कृतेन विवर्द्धयेत् ॥ ७ ॥
यदा स्यात् पूर्व्वदिग्भागे तदार्कोदयसंस्कृतम् ।
वाक्यन्ताधनराशिःस्या च्छेषः प्राग्वदिशः स्मृतः ॥ ८ ॥
अतिशीघ्रस्य भौमस्य स्फुटभोगविनाडिका ।
भिन्नासन्ततिरिच्येते वक्रज्यानयनम्भवेत् ॥ ९ ॥
द्वितीयस्फुटकेन्द्रश्चेत् सोमहारपदुर्यदा ।
धावनं केन्द्रचारो वा वक्रारम्भी तदा वुधः ॥ १० ॥
तृतीयस्फुटकेन्द्रेश्चेद्दशमी कार्त्तिकी यदा ।
अर्थःकेन्द्रदिनं वापि तदासौ विनिवर्त्तते ॥ ११ ॥
नोत्पातरहितश्चान्द्रि रुदयत्युपितो यदि ।
अर्थस्य वृद्धिं हानिं वा करोत्यग्न्य निलाम्बुकृत् ॥ १२ ॥
श्रवणापादवैशाखमघापौष्णपु चन्द्रजः ।
दृष्टो लोकस्य भयदं मोपितश्शोभनम्भवेत् ॥ १३ ॥
माघेन्द्रयुजि दृश्येत कार्तिके वापिचन्द्रजः ।
चोराग्निशस्त्ररोगान् क्षुद्भयानि कुरुतनदा ॥ १४ ॥
धानिष्ठाविश्वदेवेन्दुरोहिणीश्रवणेपुच ।
विमर्दयंश्चरन् सौम्यो रोगार्ष्टिभयावहः ॥ १५ ॥

आर्द्रादिपञ्चतारासु विचरेद्रोहिणीसुतः ।
शस्त्रक्षुद्रोगदुर्दृष्टिभयं धत्ते वपुष्मताम् ॥ १६ ॥
हस्तादिशाक्रपर्य्यन्तमुत्पीड्य विचरन् बुधः
गवामशुभकृत्स्नेह रसार्घानाञ्च वर्द्धयेत् ॥ १७ ॥
मृदूनन् वारुणमूलाश्विनैरव तींचन्द्रनन्दनः ।
भिषक्पण्यतुरङ्गानां जलजानाञ्च घातकः ॥ १८ ॥
दूतवालकवानाञ्च पण्डहास्यविदामपि ।
शिलोच्चयजुषामम्बुजन्मिनाञ्च सुखोत्तरम् ॥ १९ ॥
गान्धर्व्वनृत्तलेख्यस्त्रगणितादिविदाम्प्रियः ।
वर्त्तते दण्डनीतिश्च समये रोहिणीभुवः ॥ २० ॥

इति वर्षाधिपतिफलम् ।

गम्भीरासरयूश्च लोहितसरित्पद्मावनीलाचलौ ।
गोमन्तः शठशूद्रमागधजनाः दूतेङ्गितज्ञादयः
चित्रज्ञाः लिपिशिल्पकर्म्मनिपुणा मन्त्रेन्द्र जालादिषु
पौष्पस्याज्यतिलादिवीजमखिलं सौम्यस्य वर्गे भवेत् ॥१॥
सौम्यस्यवारस्तद्वर्गे तदार्क्षविषयेषु च ।
आदर्शनात्तु मासानां त्रयेणापि विपच्यते ॥ २ ॥
हैमकान्तिरथ वा शुकवर्णः सण्यकेन मणिना सदृशो वा ।
स्निग्धमूर्तिरलघुश्च विधत्ते सर्व्वलोकविजयं शशिपुत्रः ॥३॥

इति बुधचरितनाम पञ्चमोध्यायः ।

षष्ठोऽध्यायः ।

अथ जीवस्य चारितं संक्षेपेण भणीयते ।

ज्ञानाब्धिफलमेतस्य धनवद् भाजकः प्रभा ॥ १ ॥
श्रीधर्म्मेत्राक्पलिप्ताना ऋणयाब्दे विभाजकः ।
ध्रुवोधनाङ्गलोकस्य भौमवत् स्फुटसाधनम् ॥ २ ॥
* विपनन् ध्रुवका विचलन्नतुलः ।
† गरगश् शतरुव् पथिको हिमनुव् ॥ ३ ॥
धिपणाद्यन्तपादाज्ज्यास्तटनोतनुलक्ष्मणौ ।
जितवान्नून मतेश्च कश्चलन् तस्कराननम् ॥ ४ ॥
जीवस्य मध्यश्रीसिद्धो धूपादानं सनीनिनुव् ।
धातुलग्नं दिवाकिणु धावनेनान्त्यमुँसजेव् ॥ ५ ॥
अर्धन्धरा सुरेयस्य भवेदन्तरवाक्पकम् ।
उदयास्तमया वस्य सर्व्वथाभौम वन्मतौ ॥ ६ ॥
अतिशीघ्रस्य जीवस्य स्फुटभोगविनाडिकाः ।
गीतिकाञ्चाति रिञ्चेत वक्राज्ज्यानूतनं भवेत् ॥ ७ ॥
चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेत् सज्ञानामधुना यदि ।
केन्द्रे दिनं शिवास्यं वा वक्रारम्भी तदा गुरुः ॥ ८ ॥
चतुर्थस्फुटकेन्द्रश्चेत् क्रमुकोल्लासको यदि ।
केन्द्रामधर्म्मरत्नं वा तदासौ विनिवर्त्तते ॥ ९ ॥
गुरुश्चरति यत्रर्क्षे तदाख्यः शारदः क्रमात् ।
द्वादशाम्रे यमारभ्य चतुर्भोभद्रयान्विताः ॥ १० ॥
पञ्चमाभतयो येनाः ततः पञ्चविभान्विनाः ।
त्रिभ्रान्तमाविपिश्चेति विघान्मासक्रमादिमाः ॥ ११ ॥
कार्त्तिकेन्दे गवां त्यार्त्तिः शकटानलजीविनाम् ।
रोगोस्त्रकोपः पीताभः रक्ताभः कुसुमोदयः ॥ १२ ॥
सौम्ये वर्षे भयं व्याधेः मृगाद्युदाल्भाण्डजैः ।

---

* धिपण ध्रुवकौ ' † हरगस् ।

सस्यहानिरनावृष्टिर्भूभुजाम्भूरि वैरिता ॥ १३ ॥
पौष्ये वर्षे जगद्वृद्धिर्वीतवैराश्च भूभुजः ।
सिद्ध्यन्ति पौष्टिकारम्भा धान्यार्घस्त्रिगुणो भवेत् ॥१४॥
माघे वर्षे धनारोग्यं वृष्टिधान्यार्घवृद्धयः ।
उदयः सर्व्वभूतानां सुलभा मित्रसम्पदः ॥ १५ ॥
फाल्गुनी वत्सरे वृष्टिः सस्यक्षेमाक्कचिद्भवा ।
दस्युकोपो नृपाश्चोग्राः वैरूप्यमपि योषिताम् ॥ १६ ॥
चैत्रेऽब्दे दुर्लभा वृष्टिः प्रियमन्नं नृपो मृदुः ।
कोशधान्यविवृद्धिश्च पीडा रूपवतामपि ॥ १७ ॥
वैशाखेऽब्दे जगत् सर्व्वं तुष्टिधर्म्मपरायणम् ।
सम्पद्यन्ते च सस्यानि नृपाणामभयं तदा ॥ १८ ॥
ज्यैष्ठे कुलधनश्रेणी श्रेष्ठा धर्म्मरताः नृपाः ।
पीड्यते सस्यजातिश्च शमीकङ्गुविवर्जिता ॥ १९ ॥
आषाढे सस्यसम्पत्तिः क्व चिद् दुर्वृष्टिरेव च ।
योगेषु सक्ताश्च भूपालाः क्षेमं मध्यन्तवासिनाम् ॥ २० ॥
श्रावणेऽब्दे नृपाः क्षेमाः सम्यक् सस्यश्च पच्यते ।
पीड्यन्ते क्षुद्रपाषण्डाः तद्भक्ताश्चैव जन्तवः ॥ २१ ॥
वर्षे भाद्रपदे पूर्व्वसस्यवल्लीजसम्पदः ।
क्वचित् सुभिक्षमभयं तद्विरुद्धं क्व चिद्भवेत् ॥ २२ ॥
वर्षे चाश्व युजे वारि भूरि वर्षति वारिदः ।
प्रजाः प्रमुदिताः क्षेमं सुभिक्षञ्च दिने दिने ॥ २३ ॥
ऋक्षस्योत्तरपार्श्वेन विचरन् वृहतां पतिः ।
क्षेमारोग्यसुभिक्षाय विपरीताय याम्यशः ॥ २४ ॥
वधो भूपस्य निर्दिष्टो दिवादृष्टे वृहस्पतौ ।
धूमायमाने रात्रौ वा वृष्टिनिग्रहमादिशेत् ॥ २५ ॥

इत्याग्नेयादिवर्षफलम् ।

——:o:——

कलेर्वर्षात्परारम्भं हित्वा शेषं द्विधा कृतम् ।
ऊर्ध्वस्थं भानुनाभ्यस्तपरं लोपहृतं द्विधा ॥ २६ ॥
अधःस्थं द्विगुणीकुर्य्याद् नीचात्तमुपरिक्रमात् ।
उपरिष्ठात्ततोधःस्थमब्दं मासोनगाः हृताः ॥ २७ ॥
मुनीशा निश्चलं तस्मिन् दिवसादि विनिक्षिपेत् ।
मूलाब्दे तदिदं क्षिप्त्वानूत नैर्मण्डलं सजेत् ॥ २८ ॥
युगानि मुनिलब्धानि शेषास्तु क्रमशः समाः ।
वैष्णवं जैवमैन्द्रञ्च ज्वलनं त्वाष्ट्रमेव च ॥ २९ ॥
औत्तरं प्रौष्ठपादञ्च पैत्रं वैश्वमथैन्दवम् ।
इन्द्राग्निदेवमश्विन्यं भाग्यञ्चेति द्विपदक्रमात् ॥ ३० ॥
वैष्णवादीनि चत्वारि प्रशस्तानि युगानि हि ।
त्वाष्ट्रादीनि च चत्वारि मध्यमानि विदुर्बुधाः ॥ ३१ ॥
ऐन्दवादीनि चत्वारि हीनानीति विनिर्दिशेत् ।
एतेषु युगमेकैकं पञ्चाब्दमभितम्भवेत् ॥ ३२ ॥
यदत्र संस्कृतं वर्षमपरिसक्तमण्डलम् ।
धनेन ताडयित्वा तान्मासांश्च दिवमान्यपि ॥ ३३ ॥
दत्त्वोपरि यथा दोषमुपरिष्ठाश्चवाहृतम् ।
वस्वादितारावक्रः स्याच्छेषांशे गुरुर्निश्रितः ॥ ३४ ॥
आद्यमंशं धनिष्ठायां प्राप्यमाघं यदा गुरुः ।
उदयं याससौ विष्णुयुगे प्रथमवत्सरः ॥ ३५ ॥
प्रभवाख्यमिदं वर्षं क्वचिद् क्वचिदरिष्टकः ।
वातानिः श्लेष्मा कोपः स्यात्प्रानिद्रुःपरुरन्नृणाम् ॥ ३६ ॥
क्रमेण विभवः शुक्रः प्रमोदश्च प्रजापतिः ।

संवत्सरा विष्णुयुगे शुभदाश्चोत्तरोत्तरम् ॥ ३७ ॥
एषु सर्वेषु भवति निर्भयं निरुपद्रवम् ।
सम्पन्नसस्यसंहृष्टप्रजाराजान्विता भूः ॥ ३८ ॥
अङ्गिराः श्रीमुखोभावो युवाधातेति वत्सराः ।
युगे द्वितीये प्रथमं त्रयं भद्रं समीपरे ॥ ३९ ॥
त्रिष्वाद्येषु सुवृष्टिश्च निरातङ्कभयाः प्रजाः ।
समा वृष्टिर्द्वये तस्मिन् किन्तु रोगाः रणागमः ॥ ४० ॥
ईश्वरोबहुधान्यश्च प्रमाथी विक्रमो वृषः ।
पञ्चैते वत्सराः विद्धिराखण्डलयुगे स्मृताः ॥ ४१ ॥
आदिमौ कृतदेशीयौ तृतीयः पापपाकदः ।
सुभिक्षकारकावन्त्यौ किन्तु रोगभयप्रदौ ॥ ४२ ॥
चित्रभानुः सुभोभानुस्तारणस्तायपार्थिवः ।
व्ययश्चेति क्रमादेते वत्सराःदाहनेयुगे ॥ ४३ ॥
आद्यः श्रेष्ठः परोत्युग्रः तृतीयो भूरिवारिदः ।
चतुर्थः सस्यरंसी पञ्चमः सततोत्सवः ॥ ४४ ॥
सर्व्वजित् सर्व्वधारीच विरोधी विकृतःखरः ।
पञ्चैते पञ्चमेशास्तो द्विनीयोनिरयापरे ॥ ४५ ॥
नन्दनोविजयः षष्ठे जयमन्मथ दुर्मुखाः ।
वर्षोऽत्र शस्ताः प्रथमे द्वावन्यौ फलमध्यमौ ॥ ४६ ॥
हेमलम्बो विलम्बी च विकारीशर्वरीप्लवः ।
पञ्चैतास्सवत्सरो विद्धियुगेऽत्र विनिश्चिताः ॥ ४७ ॥
इति मायः मधुरवना दृष्टिरायेषु वर्षे ।
अन्त्ये सस्यं न बहुलमितं वत्सरेभ्यो द्वितीये ।
अन्त्युद्वेगः प्रचुरमहिमः स्यात्तृतीयप्रवृत्तौ
दुर्भिक्षादन्त्र इति तथः ढौजनो पूर्णितोवः ॥ ४८ ॥

शोभकृच्छुभकृत् क्रोधी विश्वावसुः पराभवः ।
एतानि पञ्चवर्षाणि युगेस्तुर्विश्वदेवते ॥ ४९ ॥
पूर्व्वापरौ प्रीतिकरौ तृतीयो बहुदोषदः ।
द्विजभागोभयदावन्यौ शस्त्राग्निर्व्याधिकोपदः ॥ ५० ॥
प्लवङ्गः कीलकः सौम्यस्तथा साधारणाह्वयः ।
रोधकृच्चेति पञ्चैताः शरदः शशिनो युगे ॥ ५१ ॥
आद्य.कष्टोन्तिमो मध्यस्तुरियं से तिरम्बुदः ।
अपरौ शुभदौ रोगभयदौ नातिमृत्युदौ ॥ ५२ ॥
परिधावी प्रमादी वा नन्दनोराक्षसोनलः ।
एतानि पञ्चवर्षाणि युगे इन्द्राग्निदैवते ॥ ५३ ॥
आद्योमध्यमदेशघ्नो नृपहाल्पजलप्रदः ।
अलसः साग्निकोपश्च द्वितीयो रोगमृत्युदः ॥ ५४ ॥
तृतीयस्तुष्टिमाधत्ते तुरीयः क्षयकारकः ।
ग्रीष्मधान्यकरः किन्तु पञ्चमोऽग्निभयप्रदः ॥ ५५ ॥
पिङ्गलः कालयुक्तश्च सिद्धार्थोरौद्रदुर्मती ।
एतान्येकादशोऽब्दानि तत्राद्योयहुष्टिदः ॥ ५६ ॥
द्वितीयं बहुदोषञ्च तृतीयं शोभनं स्मृतम् ।
तुरीयं क्षयकृन्मध्यवृष्टिदः पञ्चमं भवेत् ॥ ५७ ॥
दुन्दुभिश्चततोद्गारी रक्ताक्षः क्रोध एव च ।
विरोधश्चेति पञ्चैते भाग्ये संवत्सराः युगे ॥ ५८ ॥
आद्यः शस्यकृदन्यस्तु नृपपोविषमाम्बुदः ।
तृतीयोदंष्ट्रिभयकृत्तुरीयं क्रोशवर्द्धनम् ॥ ५९ ॥
अन्तिमः कुरुते राष्ट्रं शून्यतां बहुयुद्धताम् ।
एवं शुभाशुभं विद्यात् पार्थिवं निमुद्भवम् ॥ ६० ॥
इति षष्टिसंवत्सरनिर्णयः ।

—००—

सप्तमोऽध्यायः ।

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

भृगुज ध्रुवका कथिकाः समसौ ।
सुतनु खरणु धनिनां तनुनुव ॥ ३ ॥
सितान्यन्ता नृपःसर्प्पो हंसा क्षेपाग्नुभूतयः ।
सिद्धामासस्तपः साकः कालोवाक्यमितिक्रमाव ॥ ४ ॥
सितमध्ययशोदिहो धनपालः स सर्व्वनुव ।
लक्षणानुचरो नान्यो हंसप्रायोविमन्वनुव ॥ ५ ॥
नागवीरोचरं वाक्य स्फुटभोगोतिशीघ्रजः ।
सलिलान्तातिरिच्यते नेत्रं वक्रगुणःस्मृतः ॥ ६ ॥
द्वितीयस्फुटकेन्द्रश्चेव कनकाभमियोयदाः ।
केन्द्रेदिनं वा वामश्रीर्वक्रारम्भोतदासितः ॥ ७ ॥
तृतीयस्फुटकेन्द्रश्चेव कुमुदालावकोयदा ।
केन्द्रे दिनंवा तत्कालस्तदासौ विनिवर्त्तते ॥ ८ ॥
शुक्रस्य वक्रयात्रायामेके गणितवेदिनः ।
उदयास्तमये तस्य देवभानुस्वजन्ति च ॥ ९ ॥
भानोर्भुजा फलं केचिद्दीक्षणोच्चरगोलयोः ।
देयं देयश्च मन्यन्ते स्फुटयोः शुक्रसौम्ययोः ॥ १० ॥
विचरन्गुराचार्य्यो भरण्यादिचतुष्टये ।
अङ्गवङ्गकलिङ्गेषु भयकृच सुभिक्षकृव ॥ ११ ॥
चतुष्टये च रौद्राद्ये चरन् सस्याम्बुसम्पदे ।
विप्राणामशुभाय स्यादिदेपाव क्रूरचेतसाम ॥ १२ ॥
मघादिपञ्चके सस्यप्रणाशं कुरुते मितः ।
सुधारभयदो नीचजनस्योन्नतिमावहेव ॥ १३ ॥
स्वातादिभवये तिष्ठन्भयं कुरुते नृणाम ।
भिनत्ति मित्राण्यन्योन्यमग्रमावियद्विदम ॥ १४ ॥
ज्येष्ठादिपञ्चके शुक्रः कुर्य्याव सुद्रोगतस्करान् ।

अवन्तिमत्स्यकाश्मीरमनुजान्नपिपीडयेत् ॥ १५ ॥
वस्त्रादिपदके विचरन् धनगोकुलसङ्कुलम् ।
अनल्पधान्यं भुवनं कुरुते सभयं क्वचित् ॥ १६ ॥
रोहिणी शकटे भिन्ने शुक्रेण धरणी तदा ।
केशास्थिवलान् धत्ते कापालिकमिवव्रतम् ॥ १७ ॥
सौम्यतारागतः शुक्रः कुरुते रससंक्षयम् ।
आर्द्रागतः सलिलकृत् सकोशलकलिङ्गहा ॥ १८ ॥
पुनर्वसुस्थितः शुक्रो वैदर्भाश्मकपीडकः ।
पुष्यास्थितो वारिकरः कुन्तराणां विमर्दकः ॥ १९ ॥
भुजङ्गसङ्गतः शुक्रो भुजङ्गभयमावहेत् ।
मघां भिन्दन्महामात्यदोष कृद्भूरिवारिदः ॥ २० ॥
भाग्येपुलिन्दमध्वंसी भुवं पुष्णाति वारिभिः ।
आर्य्यमस्थोम्बुकृद्धन्ति कुरुपञ्चालजाङ्गलान् ॥ २१ ॥
हस्तस्थश्चित्रकारघ्नो निरुणाद्धिजलानि च ।
चित्रास्थे शोभनावृष्टिं दद्यात् पीडाण्डसम्भवा ॥ २२ ॥
स्वातौदूतवणिमाविकपीडावृष्टिश्च भूयसी ।
विशाखास्थे शुभावृष्टिर्वैणजाञ्चभयम्भवेत् ॥ २३ ॥
मित्रस्थः सत्रनाशाय ज्येष्ठायां राजमुख्यहा ।
मूले मूलभिषग्पीडादुर्वृष्टिर्भवयेपिच ॥ २४ ॥
आप्ये वारिभयं हन्ति विश्वेशे व्याधिमावहेत् ।
श्रवणे श्रुतिपीडाकृद्वसुस्थो देवलान्तकः ॥ २५ ॥
वारुणे शौण्डिकान् ध्वंसी स्थितः शुक्रोजपादके ।
घातको धूतवृत्तीनां पञ्चालानाञ्च वारिदः ॥ २६ ॥
अहिर्बुध्न्येसुतामूलफलमध्वंसकारकः ।
रेवत्यां यायिनो हन्यादश्विन्यामश्वसाधकान् ॥ २७ ॥

याम्येकिरातान् धनिनो विनिहन्ति विशेषतः ।
कृत्तिकाधिष्ठितः शुक्रः पीडयेद् भुवनत्रयम् ॥ २८ ॥
पञ्चदश्यांचतुर्द्दश्यामष्टम्यां वा सितेतरे ।
कुर्व्वन्नस्तोदयं शुक्रः प्रभूतं वारि यच्छति ॥ २९ ॥
जीवः पश्चिमगः शुक्रः पूर्व्वगश्चपरस्परम् ।
यदासप्तमराशिस्थौ तदृदुर्दृष्टिरोगदौ ॥ ३० ॥
दृष्टः सितो विपतिनास्तोपितखरांशो
भीतिप्रदः सकलवासरदृश्यमानः ।
क्षुद्रोगकृत् सुचिरमर्द्धदिनप्रदिष्टः
सेन्दुर्निहन्ति नृपतिं सपुरं ससैनम् ॥ ३१ ॥
शालीक्षुशालिनीधात्री पुष्टासमयष्टीष्टभिः ।
लोकैसबन्धुभिःसार्द्धं मृष्टमश्नाति भोजनम् ॥ ३२ ॥
घ्नन्तिःदुष्टान् महीपालान् शिष्टान् रक्षन्ति जित्वरान् ।
ऊर्ज्जस्वी पुष्पधान्या च कालेदेवद्दिपद्गुरोः ॥ ३३ ॥
इति वर्षाद्यधिफलम् ।

ये गान्धरादशार्णकैकयशिविप्रल्पाश्चये मालवाः
देशा तक्षशिलावितस्तिसरितश्चैरावतीतोयपाः ।
यद् कामोद्गणकारणञ्च कवयोनागारथाःवाजिनः
श्चित्रशाण्डजपुस्तवस्र निकरो वर्गोभवेद्भार्गवे ॥ ३४ ॥
शुक्रस्यवारस्तद्वर्गे तदस्तविषयेषु च ।
विधत्ते मासषट्केन शुभाशुभफलंभुवि ॥ ३५ ॥
शिखिभयमनलाभः शस्त्रकोपश्चरक्तः
कनक निकषगौरोर्नागजातंत्रिघत्ते ।
स्फटिकविपदमूर्तिः प्यर्षवान् देवपुज्यो

वारुणेर्ऽभिपक्वपण्यशौण्डिकानां जयप्रदः ॥ २२ ॥
अजैकपादिदृष्टिघ्नः श्लेष्मिकानापिपोषयेत् ।
अहिर्बुध्न्येहिरण्यस्त्रीयोधानामभिवृद्धिदः ॥ २३ ॥
पौष्णेहन्तिशरत्सस्यमीश्वरान् यवनानपि ।
सर्व्वत्रविमलन्निग्धश्चारवाशातिदोषकृत् ॥ २४ ॥
जीवोयदाविशाखास्थः कृत्तिकास्थः शनैश्चरः ।
तदामजानामनयः पौरभेदश्च निश्चितः ॥ २५ ॥
आवौक्षितौच शुक्रौच सदाभिःभौमशनैश्चरौ ।
एकत्रसङ्गतौस्यातामनिलानलभीतिदौ ॥ २६ ॥
उद्गताः दस्युवाराश्च पशुवित्तविनाशकृत् ।
जनोबन्धुवियोगार्त्तः पीड्यते बहुभूसपः ॥ २७ ॥
अतिवृष्ट्या क्वचित् सस्यमवृष्ट्यानश्यति क्वचित् ।
लोकः पीड्यति रोगेण समये सूर्य्यजन्मिनः ॥ २८ ॥

इति वर्षाधिपफलम् ।

अथवोन्यमयूपाश्च नीचगानीक्षिताग्रहाः ।
फलं नयन्त्यदग्धर्पयाभिहितात्मनः ॥ २९ ॥
शुभाशुभानां वर्षादि भवेद् गम्भीरिवं यदा ।
तदापि फलमन्वेष्य [illegible] निर्दिश्यते ॥ ३० ॥
[illegible] ।
[illegible] ॥
[illegible] ।
[illegible] ॥ ३१ ॥
[illegible] ।
[illegible] ॥ ३२ ॥

वैदूर्य्यकान्तिविमलः शुभदः प्रजानां ।
बाणातसीकुसुमवर्णनिभः प्रशस्त. ।
यञ्चापि वर्णमुपगच्छति तत्सवर्ण
सूर्य्यात्मजः क्षपयतीति मुनिप्रवादः ॥ ३३ ॥
इति शनैश्चरचरितं नामाष्टमोऽध्यायः ।

नवमोऽध्यायः ।

अथराहोश्चरितं समासेन प्रकाश्यते ।
अर्थः फलमप्युष्य स्यात् प्रमाणं क्षयतीर्थकः ॥ १ ॥
ऋणयाब्दे विलिप्तानां मधुको भागहारकः ।
ऋक्षी मण्डलं सकृत्वा स्फुटमेतस्य निर्दिशेत् ॥ २ ॥
मण्डलार्द्धमिहक्षिप्त्वास्फुटं केतोश्च साधयेत् ।
मद्ध्येप्वर्केन्दुतुङ्गानां तमसश्च स्फुटं क्रमात् ॥ ३ ॥
सोपञ्च प्रवलं छायास्पधाराञ्जनं सजेत् ।
अथ वा बीजकर्मैव पूर्व्वोक्तम्फलमिष्यते ॥ ४ ॥
अमावस्यादिवापर्व्वपरिच्छेदः समीपगः ।
अङ्गत्रयमिदं दृष्ट्वा रविग्रामं विचिन्तयेत् ॥ ५ ॥
भानुनेन्दु कलीकृत्य पूर्व्ववत् पर्व्व साधयेत् ।
अवशेषं परिज्ञाय ततो लिप्ताद्यमाहरेत् ॥ ६ ॥
प्रतिपत्पर्व्वणोरन्यतरमम्बन्धिनद्भवेत् ।
ततो गोक्षुण्णतो नाभिप्रासमन्तरलिप्तिका ॥ ७ ॥
प्रथमान्तरलिप्तादि शोधयेद्भास्करस्फुटात् ।
एतञ्च तिथिशेषञ्च शशिनस्तु विशोधयेत् ॥ ८ ॥

पर्व्वस्योत्तरलिप्तादि योजयेद् द्वादशात्मनि ।
निशाकरेतु तदिदं तिथिशेषञ्च योजयेत् ॥ ९ ॥
सूर्य्यचन्द्रमसोश्चैवं समो नाम भविष्यति ।
अथेचैवं क्रियाभिज्ञस्तमकर्म्म समाचरेत् ॥ १० ॥
चन्द्रस्फुटो यदि महान् योगोस्यउदाहृतः ।
स्फुटो यदि महान् भानोर्विद्याद्योगमनागतम् ॥ ११ ॥
एतयोः स्फुटभोगाभ्यान्तिथिशेषं पृथक् पृथक् ।
अभ्यस्य वित्तरेन्यस्ता विलिप्ता स्फुटयो स्तयोः ॥ १२ ॥
संयोजयेच्चतुर्दश्यां पञ्चदश्यान्तु शोधयेत् ।
सदृशावर्कशशिनौ शतमेवं कृते सति ॥ १३ ॥
स्फुटभुक्तिं सहस्रांशोश्चापेनाहृत्य कातरैः ।
भाजयेल्लिप्तिकाद्यं तद्भानोर्विम्बदलम्भवेत् ॥ १४ ॥
दिनाभ्यस्तं सुधाधाम स्फुटभोगं रसास्थिकैः ।
आहृत्य घटिकाद्यन्तादिन्दोर्विम्बार्द्धमादिशेत् ॥ १५ ॥
संयुक्तमतयोरर्द्धसंयोगार्द्धमिति स्मृतम् ।
अथकालविशुद्धयर्थं लम्बपर्व्व विधीयते ॥ १६ ॥
पूर्व्वाह्णे पर्व्वनाच्छेदे दिनार्धात्पर्व्व शोधयेत् ।
पर्व्वच्छेदे पराह्णे चेदिनार्द्धं पर्व्वणस्त्यजेत् ॥ १७ ॥
शेषन्तु विकलीकृत्य घनैर्हित्वा नवहृते ।
प्राप्तं लिप्तादि तत्रापि नीचलम्बास्तु तारकाः ॥ १८ ॥
पादः समश्चेद्विषमं त्यक्त्वा शेषं कलीकृतम् ।
विभज्य शम्भुना लब्धं लम्बनज्यागुणो भवेत् ॥ १९ ॥
मृगो नागो वरं शय्या नीपस्त्रीणोपुनर्ननु ।
ज्ञानञ्चेति नवैते तु मण्डलम्बगुणाःस्मृताः ॥ २० ॥
लब्धज्यां पूर्व्वापरयोः शेषञ्चान्त्यगुणाद् हृते ।

शम्भुनाप्तं क्षिपेन्मूर्ध्नि स्यादेतल्लम्बनं फलम् ॥ २१ ॥
ततो नागाप्तलिप्ताद्यं क्रमात्पूर्व्वापराह्णयोः ।
पर्व्वनाड्याग्रणं देयं शुद्धलम्बनपर्व्व तत् ॥ २२ ॥
मायोभ्यस्तं लम्बफलं पुनर्लम्बफलैर्युतम् ।
अनघेनाप्तलिप्तादि शुद्धलम्बकलादिकम् ॥ २३ ॥
पूर्व्वाह्णे पर्व्वनाच्छेदे ततश्चार्कादू विशोधयेत् ।
सायाह्ने योजयेत् सोयं लम्बनादिस उच्यते ॥ २४ ॥
राहुं लम्बाद्रवेस्तं वा केतोः संशोध्य गोलवित् ।
विशोध्यं भुज्यतं कोटिं शेषं कृत्वा विलिप्तिकाम् ॥ २५ ॥
नीपेनाभ्यस्य गोलात्मा भाजितं घटिकादिकम् ।
विक्षेपमाहुः शशिनस्तत्तद्गोलाख्यया श्रुतम् ॥ २६ ॥
अन्तरं विकलीकृत्य लम्बपर्व्वदिनार्द्धयोः ।
घनाभ्यस्ते नरमाप्ता लिप्तिकाश्च विलिप्तिकाः ॥ २७ ॥
न तेन लिप्तिकाहृत्य कारकां शिरसि क्षिपेत् ।
तदेतद्राक्षलिप्ताद्यं क्रमात्पूर्व्वापराह्णयोः ॥ २८ ॥
हित्वा दत्वा च लम्बार्के मध्यलग्नस्फुटं नयेत् ।
गोल्पादविधिं तत्र प्राक्कृत्वाकलीकृते ॥ २९ ॥
विभज्यशम्भुनालब्धं नतिज्यागणना भवेत् ।
सारङ्गरङ्गशरः पुत्रो धन्यो मान्यः मियः सना ॥
रत्नश्चेति नवैते तु खण्डानतिगुणाः स्मृताः ॥ ३० ॥
लब्धज्यां पूजयित्वाथ शेषघ्नान्त्यगुणादू हृते ।
शम्भुनैवममाहृत्य लब्धश्च शिरसि क्षिपेत् ॥ ३१ ॥
नतिज्याघटिका चैषा यदि चोत्तरोद्भवा ।
अक्षे विश्लिष्यते ऽन्योन्यं भवेद्याम्ये तु योजयेत् ॥ ३२ ॥
एवञ्च संस्कृते तत्र भुक्त्यन्तरविवर्द्धिते ।

विभज्या धनकान्तारैश्चिन्त्या लिप्तिविलिप्तिका ॥ ३
नतिविक्षेप एव स्यान्मध्यलमार्कगोलवान् ।
तुल्यादिनातिविक्षेपः शशिविक्षेपयोजितः ॥ ३४ ॥
भिन्नगोलस्तु विज्ञेयः परस्परविशोधितः ।
एवं युक्तो विशुद्धो वा स्फुटविक्षेप इष्यते ॥ ३५ ॥
यदासौ स्फुटविक्षेपः संयोगार्द्धेन चेत् समः ।
अधिको वा भवेत्तस्मात्तदार्को नोपरज्यति ॥ ३६ ॥
संयोगार्द्धञ्च विक्षेपमुभयं वर्गयेत् पृथक् ।
संयोगवर्गाद् विक्षेप वर्गं हित्वा तदन्तरे ॥ ३७ ॥
मूलमुलादयेत्तस्माच्चीवारमथ शोधयेत् ।
विवरे सनसा क्षुणे धनलब्धस्तु भाजकः ॥ ३८ ॥
तेन मूले हृते लब्धं स्थित्यर्द्धघटिकादिकम् ।
लम्बपर्व्वत्रिधास्थाप्यमादौ स्थित्यर्द्धमुन्नयेत् ॥ ३९ ॥
चरयेयोजयेन्मध्ये न दद्यान्न च शोधयेत् ।
प्रथमःस्पर्शकालः स्यात्तृतीयं मोक्ष इष्यते ॥ ४० ॥
ग्रासकालो भवेन्मध्यो यथा रूपमवस्थितः ।
बिम्बार्द्धद्वयमन्योन्यं विश्लिष्यपुनवर्गयेत् ॥ ४१ ॥
ततो विक्षेपवर्गश्चेत् शोधनञ्च विमर्द्दनम् ।
शोध्यश्चेत् शोधयित्वातः शेषे मूलञ्च साधयेत् ॥ ४२
पूर्व्वोक्तभागहारेण तत्र मूले विभाजिते ।
लब्धा नाडी विनाडी च विमर्द्दार्धमितीष्यते ॥ ४३ ॥
ग्रासकाले च मोक्षे च विमर्द्दार्द्धं विनिक्षिपेत् ।
आप्यायनं यदिर्विम्बाद्विमर्द्दनामकल्पते ॥ ४४ ॥
अशोध्ये पर्व्वलिप्ताभ्यः स्थित्यर्धेनद्वयान्तरम् ।
नक्तंदिवा च दिनश्चन्द्रयोर्मासनाडिका ॥ ४५ ॥

भास्वतः स्पर्शतः पश्चात् विमोक्षः पूर्व्वतो भवेत् ।
चन्द्रस्पर्शो भवेत् प्राच्यां विमोक्षः पश्चिमे भवेत् ॥ ४६ ॥
समार्कादधिको राहुर्ग्रसत्युत्तरकोणगः ।
ऊनो दक्षिणकोणस्थः केतुस्तूत्कविलोमतः ॥ ४७॥
सोमश्चेत् पश्चिमस्थायी राहुर्ग्रसति भास्करम् ।
भानुग्रासविलोमेन सोमग्रासं विनिर्द्दिशेत् ॥ ४८ ॥
सौम्यकर्णाश्रितो राहुर्वामवृत्तेन गच्छति ।
याम्यकर्णाश्रितो योयं दक्षिणावृत्ततो व्रजेत् ॥ ४९ ॥
हेमभङ्गाविलिप्तादि विम्बमानं विवस्वतः ।
योगकालः शशाङ्कस्य भवेद्राहोर्म्मनोनदी ॥ ५० ॥
वृत्तीकृत्य लिखेत्पूर्व्वं भानोर्विम्बदलं ततः ।
स्थापयेत् स्फुटविक्षेपं पातनिःस्टितदिङ्मुखे ॥ ५१ ॥
तदग्रे पूर्णचन्द्रस्य वृत्तिं सूत्रेण लिख्यते ।
यावद् ग्रसति राहुस्तं तावद्ग्रासानुमीयते ॥ ५२ ॥
विषुवद्वयङ्गुले वर्गी कृते ज्ञानभुजायसः ।
क्षिप्त्वा मूलमिहोत्पाद्य भागहारं समुद्दिशेत् ॥ ५३ ॥
नागिना पार्थिवाप्तासं भक्त्वा लब्धकलाफलम् ।
विषुवद्वयङ्गुलं क्षुण्णं भागहारेण भाजितम् ॥ ५४ ॥
ततो लब्धकलादिः स्यादवज्यानाम दक्षिणा ।
एवं संक्षेपमार्गेण सूर्य्यग्रहणमादिशेत् ॥ ५५ ॥

इति सूर्य्योपरागनिर्णयः ।

पौर्णमासीनिशापर्व्वपरिच्छेदस्समीपता ।
अङ्कत्रयमिदंदृष्ट्वा सोमग्रासं निरूपयेत् ॥ १ ॥

उक्तक्रमविरोधस्तु शुभाशुभविपाचकः ॥ १६ ॥
श्वेते तमसि विप्राणां पीडाक्षेमसुदृष्टयः ।
अग्निवर्णेऽग्निभीतिश्च पीडादहनजीविनाम् ॥ १७ ॥
हरिते रोगबाहुल्यमीतिभिः सस्यसंक्षयम् ।
अरुणांशुनिभे पीडा विहङ्गानामवग्रहः ॥ १८ ॥
कृष्णवर्णे तमोमूर्त्तौ शूद्राणांव्याधिमादिशेत् ।
हरिद्राभे विपादूर्व्वाश्यामे वा मरकं विदुः ॥ १९ ॥
सापरागौ पुष्पवन्तौ पततो वाप्युदङ्चतः ।
शारदानाञ्च सस्यानां भूपानामन्तकारिणः ॥ २० ॥
यदि पञ्चदशाहेन रविन्दूपरज्यतः
दुर्भिक्षशस्त्रकोपाभ्यां पीड्यते सनृपञ्जगत् ॥ २१ ॥
ग्रहणं गणितानीतं यद्यतिपूर्णं दृश्यते।
पञ्चग्रहसमायोगे म्रते राजा प्रणश्यति ॥ २२ ॥
सर्व्वग्रासः शुभैर्दृष्टः कुर्य्याद् दुर्भिक्षमारकौ ।
सम्राहात्र शुभादृष्टिः समयेद् ग्रहणे शुभम् ॥ २३ ॥
म्लेच्छा येकुलर्या सनाजलधयो मूर्खाः शृगालासनाः
शौचाचारविवर्जिताश्चधरताः सर्व्वे च निद्रालवः ।
विच्छिन्नावयवाः जनाः विवमनाः गर्भाशयस्थायिनः
क्रव्यादास्तिलमाषजातमभयो राहोस्तु वर्गोभवेत् ॥२४॥
राहोश्चारफलं ब्रूयाद् दुष्टानामपि जन्मिनाम् ।
ऋक्षोपराक्तवर्गे च तद्वर्गोपाक्षवत्सरे ॥ २५ ॥

इति राहुचरितं नाम नवमोऽध्यायः ।

अतः परं प्रवक्ष्यामि संकीर्णचरितं लघु ।
विशोध्य कलितर्वेभ्यो मानोदारं विचक्षणः ॥ १ ॥

अनिरोन विभज्यास्तमश्विन्यादिक्रमादिशेव् ।
स्थानं तत्वमसप्तसङ्ख्यानां मुनीनां त्रिदिवौकसाम् ॥ २ ॥
प्राच्यां मरीचिस्तदनु वशिष्ठश्चाङ्गिरास्ततः ।
अत्रिरस्मात्पुलस्त्यः स्यादतः पुलहनामवान् ॥
क्रतुरस्मात्परश्चेति क्रमशो मुनयः स्थिताः ॥ ३ ॥
उत्पातपीडिता एते स्ववर्गं पीडयन्ति हि ।
पुष्णन्ति वर्गविमलाः सुस्निग्धाःकिरणोज्ज्वलाः ॥ ४ ॥
प्रथमस्य मुनेर्वर्गे सिद्धमन्त्रौषधाञ्जनाः ।
द्वितीयस्य सकाम्योजाः धनिनश्च तपोधनाः ॥ ५ ॥
तृतीयस्य द्विजन्मानः पण्डिताः कवयो जनाः ।
चतुर्थस्य पयोवाहा गावश्च वनिता जनाः ॥ ६ ॥
पञ्चमस्य भुजङ्गाश्च पिशाचा राक्षस स्तथा ।
षष्ठस्य फलमूलानि चरमस्य श्रुतिबलाः ॥ ७ ॥
मरीचिर्मासमात्रेण स्ववर्गे पाचयेत् फलम् ।
मासवृद्धिक्रमादन्ये स्ववर्गे फलपाचकाः ॥ ८ ॥

इति सप्तमुनिचारनिर्णयः ।

अगस्त्यस्योदये वाक्यं कविवद्भावको भवेत् ।
अस्यैवास्तमये वाक्यं रवेर्मङ्गलमिष्यते ॥ १ ॥
विषुवच्छायङ्गुलेनादौ लब्धमृक्षादिकं फलम् ।
शोधयेदुदये वाक्यादस्तवाक्ये तु योजयेत् ॥ २ ॥
यदा भानोः स्फुटन्तत्त्व सदृशत्वम्मपद्यते ।

---

१ कुलपांसनाजलधियोमुर्ग्वाथगालाम्नना: । २ वत्सरात् । संकीर्ति । ४ मासोदारम् । ५ सकलकसूचक्षपद्धयिपाणद्दः ।

तदागस्त्यमुनिस्तपत् क्रियां प्राप्तो भविष्यति ॥ ३ ॥
निशि तमःपटलेऽरुणरश्मिभिर्छिद्युत्थं गामिने यमदिग्गतः।
उदपाति स्फुटिकोज्ज्वलरश्मिमान् सकलकश्चलपङ्कविपापहः॥४
परुषः कुरुते रोगान् कपिलोवृष्टिरोधकृत् ।
धूमो गवामशुभकृन्माञ्जिष्टाभः क्षुधावहः ॥ ५ ॥
स्वल्पमूर्त्तिः पुररोधं कुरुते कुम्भसम्भवः ।
चन्द्रनक्षत्रनियमात्कालवर्गोविनिश्चयः ॥ ६ ॥
उपासितार्घो यदि भूमिपालो नमन्नुपास्ते तदुदीयमानम् ।
स सप्त वर्षाणि करोति राज्यं निरीतिकं वीतरिपुममार्दवम्॥७॥
प्राप्नोति विद्यां तमुपागमानो द्विजः सुपुत्रान् वनिताजनाश्च ।
वैश्यस्तुगां पूरिधनानि शूद्रोयात्रार्थसिद्धिं खलु कर्णधारः॥८॥
इति अगस्त्यचारनिर्णयः ।

विलिप्तीकृत भान्विन्दू रवेनाभ्यस्यधीहृते ।
लब्धं पृथक्पृथग्ज्ञात्वा तयोरर्कस्य लाभतः ॥ १ ॥
शोधये द्दवन्मानं गम्भीरं चन्द्रलाभतः ।
भाजयेदुभयं सूत्रैः शिष्टमोजे यदि स्थितम् ॥ २ ॥
परिविपस्तदार्केस्या यदि युग्मे निशाकृतिः ।
तत्तद्दिनाधिपाश्रीय मारम्भक्षयदीप्तिमान् ॥ ३ ॥
अथवार्केन्दुलाभाभ्यां ज्ञानदीपहृतो हृतः ।
अवशेषे नतिप्राप्ता स्तयोः ज्ञेयाः स्फुटांशकाः ॥ ४ ॥
निम्नव द्विधास्थाप्य नीलं पूर्व्वत्र निक्षिपेत् ।
द्वयं स्फुटांशैर्विभजे ऽष्टमोजे यदि स्थितम् ॥ ५ ॥
रविन्दोःपरिधी स्याता मन्यथाशून्यसा तयोः ।
एतयोः स्फुटभागेषु नद्र्धविक्षिपेदतः ॥ ६ ॥

अभिष्टतिथिभिर्भक्त्वा शिष्टमोजे यदि स्थितम् ।
यदा वा परिवेषः स्यात्त्वयोरिति वदेद् बुधः ॥ ७ ॥
सर्व्वव्योमानगामी यः परिवेषः सशोणिमः ।
धनुश्शृंगाटसकटमतिमश्च न शोभनः ॥ ८ ॥
सेनाधिपस्य भयकृत् परिवेषो विमण्डलः ।
सादिभि श्शस्त्रकोपश्च युवराजनरेन्द्रहा ॥ ९ ॥
निरुद्धे सार्द्धमृक्षेण ग्रहे मण्डलरेखया ।
दिनत्रये न दृष्टिर्वा विग्रहोवा थ मासतः ॥ १० ॥
होरायाः जन्मराशे र्वापतिर्जन्मर्क्षमेववा ।
अन्तर्भवतिचक्रेचेत्तस्य राज्ञोशुभम्भवेत् ॥ ११ ॥
परिवेषगतो भौमः शस्त्राग्निभयदो भवेत् ।
बुध स्सुवृष्टिकृन्मन्त्री लेखकानाञ्च वृद्धिदः ॥ १२ ॥
जीवः पुरोहितामात्यभूपालानां विबाधकः ।
शुक्रः मायायिनां राज्ञां पीडयेदन्नहानिकृत् ॥ १३ ॥
शनिः कुधान्यविध्वंसी जनयेद् वृष्टिमारुतौ ।
राहुर्नृपभयं व्याधिं केतुर्गर्भभयं दिशेत् ॥ १४ ॥
द्वयो निरुद्धयोर्युद्धं जानीयात् क्षुद्भयं त्रिषु ।
क्षयो लोकस्य निर्दिष्टो ग्रहेषु चतुरादिषु ॥ १५ ॥
विप्रादीनां क्षयं कुर्यात्क्रमात्प्रतिपदादिषु ।
श्रेणी नगरकोशानां पञ्चम्यादिषु नाशकृत् ॥ १६ ॥
अष्टम्यां युवराजस्य परस्रीषु च भूभुजां ।
द्वादश्यां नगरक्षोभस्त्रयोदश्यां चमूभयम् ॥ १७ ॥
परतो महिपीनाशः पञ्चदश्यां नृपाशुभम् ।
ऋक्षग्रहवशान् ज्ञेयः कालवर्गो यथोत्तरः ॥ १८ ॥

इतिपरिवेषनिर्णयः ।

अर्केन्दुलाभं सम्पृक्तं षडभ्यस्तं चतुर्विधम् ।
षण्डिष्ठनुं षष्टिभेनुं क्रमात् तेषु विनिक्षिपेत् ॥ १ ॥
राज्यभानुतनुमाने भैक्त्वां शून्येषु हि क्रमात् ।
जीमूतवातपरिधिशक्रचापोदयस्तदा ॥ २ ॥
ऐन्द्रं धनुर्जले दृष्टं विधत्ते वृष्टिनिग्रहम् ।
भुवि सस्यवधं नाकौ शत्रुकोपंतरौ रुजः ॥ ३ ॥
अदृष्ट्यां वृष्टिकृद्दृष्ट्यां वृष्टिनुत् पूर्वदिग्भवम् ।
यदा पश्चिमदिग्भूतं वृष्टिकृत् शक्रकार्मुकम् ॥ ४ ॥
प्रागादेषु चतुर्दिक्षु निशायां धनुराहितम् ।
भूपसेनाधिपामात्यमन्त्रीणां भयदं क्रमात् ॥५॥
धनुः श्वेतादिवर्णः स्याद्विजादीनां भयावहम् ।
निशि स्वस्थितदिग्जातं निहन्याद्राजवल्लभान् ॥ ६ ॥
इन्द्रचापमथुद्भूतं शुभाशुभफलम्बुधः ।
अर्काधिष्ठितताराया वर्षे काले नचोद्दिशेत् ॥ ७ ॥

इतिइन्द्रचापनिर्णयः ।

अर्कोदये निपतितो निर्घातो घातको भवेत् ।
नृपानां धनिनाश्चाथ योधानां वणिजामपि ॥ १ ॥
गोजाविकमुपाहन्यात्तत्तदामहरावधिः ।
द्वितीये शूद्रपौरांश्च विप्रान् राजोपजीविनः ॥ २ ॥
तृतीये वैश्यजीमूतांश्चतुर्थांशे च तस्करान् ।
निहन्त्यस्तमये नीचान् सस्यजातानि पञ्चमे ॥ ३ ॥
षष्ठे पिशाचसङ्घातान् सप्तमे गजवाजिनः ।

---

१ कालवर्गोयाजोत्तरम् । २ सप्तकम् । ३ शून्यपुभिः ।

अष्टमे यायिनो याति यां दिशां हन्ति तद्‌वान् ॥ ४ ॥
देवालयेषु पतितः तद्भक्तानुपपीडयेत् ।
पतितो राजसदने विपत्तौ राष्ट्रशून्यताम् ॥ ५ ॥
निर्घातपातः फलति चन्द्रनक्षत्रजातिषु ।
मासपट्केन वा नोचेदन्यराशिनये न वा ॥ ६ ॥

इतिनिर्घातपातनिर्णयः ।

उल्काद्विजादिवर्णघ्नी सद्गायूरस्वर्णवाणभा ।
तथैव रुक्षानिर्दिष्टा पतिता चोत्तरादिषु ॥ १ ॥
अनुपद्मम्बरे यस्याश्चिरं तिष्ठति दण्डवत् ।
धृतेव तन्तुभिः वेषा चोधते सा च राजतुत् ॥ २
लोकसंक्षयमापन्ने शिशिरपञ्चस्वरूपिणी ।
सर्पवत् सर्पति या च सा स्त्रीणामहिता भवेत् ॥ ३ ॥
छत्रवन्मण्डलाकारा निहन्ति च पुरोहितम् ।
सा धत्ते राष्ट्रशून्यत्वं या स्थिता वंशगुल्मवत् ॥ ४ ॥
या व्यालशूकरसदृक्सहविस्फुलिङ्गा ।
खण्डा च निस्वनवती जगतः शुभा सा ॥
उल्का यतो ऽभिभयति स्वपुरं बलं वा ।
भूपस्य तस्य तत एव भयं वदन्ति ॥ ५ ॥
उल्का फलति सप्ताहात्पक्षमात्रणे वा पुनः ।
चन्द्राधिष्ठितनक्षत्रवर्गे वा दृष्टजन्तुषु ॥ ६ ॥

इतिउल्कानिर्णयः ।

---

१ यस्याम । २ खण्डाश्च ।

दिग्दाहः पूर्व्वदिग्जातः क्षत्रियानां भयावहः ।
आग्नेय्यां शिल्पिबालघ्नो याम्यायामुग्रजातिनुत् ॥ १ ॥
पश्चिमे कर्षकान् वायौ तुरङ्गैः सह तस्करान् ।
पीडयेदुत्तरे विप्रानैशान्यां वणिजांकुलम् ॥ २ ॥
दिग्दाहो वत्सरार्द्धेन मासानां सप्तकेन वा ।
चन्द्राधिष्ठितनक्षत्रवर्गे फलति भूरिशः ॥ ३ ॥

इतिदिग्दाहनिर्णयः ।

प्रथमे प्रहरे दृष्टं गन्धर्व्वनगरन्दिवि ।
राजोपजीविभयदं द्वितीये ब्राह्मणाहितम् ॥ १ ॥
तृतीये वैश्यवंशघ्नं तुरीये चोरनाशनम् ।
अस्य पाकस्त्रिभिः मासैस्तत्तद्देशेषु निर्दिशेत् ॥ २ ॥

इतिगन्धर्व्वनिर्णयः ।

धरिण्याश्चलनं पापं सौम्यनक्षत्रवारजम् ।
स्ववर्गे शुभदं भूयः परवर्गेषु दोषदम् ॥ १ ॥
केचित्पापफलम्भूमेश्चलनं सर्व्वदा जगुः ।
पच्यते चलनं धाऽयाः वत्सरद्वितयान्तरे ॥ २ ॥

इतिभूचलननिर्णयः ।

पञ्च दुर्भिक्षकर्तारः षट् पार्थिवभयप्रदाः ।
सप्त सर्व्वविनाशाय सकृदेकत्रगा ग्रहाः ॥ १ ॥
यस्यां दिशि ग्रहाः सर्व्वे लीयन्ते तिग्मधामनि ।

---

१ सहदम् ।

व्याधिदुर्भिक्षदारिद्र्यार्थस्तस्यां दिशि जनो भवेत् ॥ २ ॥
र वावन्तमिने यत्र देशे ग्रहपरम्परान् ।
दृश्यते तत्र शत्रूणां वाग्मेरेण नृपोऽन्यथा ॥ ३ ॥
पद्मोत्पलयवादीनां चित्राणामेकनालकम् ।
सम्भवः फलपुष्पाणां यमलत्वञ्च भीतिदम् ॥ ४ ॥
परयोनिषु गच्छन्तो मैथुनं देशनाशनम् ।
अन्यत्र विपयोत्पत्तिर्नृणाञ्चाजातिमैथुनम् ॥ ५ ॥
सर्व्वे दुर्भिक्षकर्तारः स्वजातिपिशिनाशनाः ।
सर्पमूषिकमार्ज्जारमयुरोमविवर्ज्जिताः ॥ ६ ॥
ग्रामारण्यचराः ये च ये दिवा यामिनीचराः ।
ते ते व्यत्ययिताः दृष्टाः दधतो देशशून्यताम् ॥ ७ ॥
गृहतोरणचैत्येषु द्वारेषु च भयप्रदाः ।
पक्षिणां सन्निपातश्च मधुवल्मीकदर्शनम् ॥ ८ ॥
एकस्मानेकदेयानां कुसुमफलदर्शनम् ।
अतिवृद्धिश्च सस्यानां परचक्रागमं वदेत् ॥ ९ ॥
तिलानां मर्दनात्तैलमतैलत्वञ्च वा यदा ।
अन्नस्य विरसत्वञ्च तदापि सुमहद्भयम् ॥ १० ॥
मावृट्कालं विनान्यत्र समये सप्तवासरम् ।
प्रबन्धेन महावृष्टिः प्रधानमरणं वदेत् ॥ ११ ॥
यदि छाया न दृश्यन्ते विमलेपि विवस्वति ।
पल्लीपतो वा दृश्यन्ते भवेत्तस्मिन्नुपद्रवः ॥ १२ ॥
कुक्कुटाः क्षणदारम्भे हेमन्तादौ च कोकिलाः ।
रुदन्तो देशनाशाय श्येनाश्च प्रतिचक्रगाः ॥ १३ ॥

---

१ एकमालताम् । २ येपर ।

शिशवश् शस्त्रकाष्ठाश्चै पाणयस्तु परस्परम् ।
महरच्छिन्दिभिन्दीति निगदन्तो भयप्रदाः ॥ १४ ॥
चित्रितश्चित्ररूपाणां तद्भक्तानां भयप्रदाः ।
विकृतप्रसवस्तत्तद्वर्गशून्यत्वमावहेत् ॥ १५ ॥
अग्नेर्भयङ्करो घोषो नाग्नेरुज्वलनं तथा ।
रसितं लोहभाण्डानां गमनञ्च भयप्रदम् ॥ १६ ॥
अप्राणिनां वचोवीतशरीराणाञ्च गर्जनम् ।
सलिले शोणरेखा च न चिराद् भयमादिशेत् ॥ १७ ॥
सस्यवृक्षजलानाञ्च वृद्धिर्भूतलभूभृताम् ।
उत्पातः प्रभुनाशाय सर्व्वश्चाद्भुतदर्शनम् ॥ १८ ॥
उन्मत्तानाञ्च या गाथाः शिशूनां भाषितञ्च यत् ।
स्त्रियोयच्चप्रभासन्ते तस्य नास्ति व्यतिक्रमः ॥ १९ ॥
पाशाण्डानां नास्तिकानाञ्च वादः
साध्वाचारप्रोज्झितः क्रोधशीलः ।
ईर्षालू र्वा विग्रहेच्छु र्नृपो वा
यस्मिन् देशे तस्य नाशो न दूरः ॥ २० ॥
सीमासीमन्तिते सर्व्वप्रदेशे स प्रजापतिः ।
नक्षत्रराशिराश्यार्द्धस्तत्क्षणेन ग्रहान्वितः ॥ २१ ॥
द्वे रेखे दीर्घतो गर्भे तिर्य्यग्वाष्टौ समालिखेत् ।
मध्ये प्रजापतिस्तत्र प्राग्दक्षिणेन तारकः ॥ २२ ॥
तिर्य्यग्मध्यमसूत्रस्य तद्द्वारं प्रतादिषु ।
तदधस्तारकापूर्व्वं सूत्रं सर्व्वत्र योजयेत् ॥ २३ ॥
त्रयोदश विनाडीभ्भिरधिके घटिका द्वये ।

---

१ द्योतस्यप्रतिचप्रगाः । २ पाणयास्तु । ३ शोणप्ररेखा ।
४ उन्मत्तानाञ्च । ५ प्रभ्यस्ते । ६ तद्द्वारं प्रतीभिराम तु ।

ताराश्चलन्त्यतिक्रान्ते न मध्यस्थः प्रजापतिः ॥ २४ ॥
प्रजापतौ समुद्भूते नोत्पातः शस्यते सदा ।
शेषेषु तत्तन्नक्षत्रग्रहयोगैः शुभाशुभम् ॥ २५ ॥
सर्व्वत्रोत्पातजातेषु लोकपालान् सहग्रहान् ।
अभ्यर्च्य तोषयेद्दानै र्गुणिनस्तु यथाधनम् ॥ २६ ॥
कोशातकी विपदकेतकमातुलुङ्ग
दूर्व्वा सहाहरिवधूजलजन्मबिल्वैः ॥
गोरोचना जलसकृत्वककटुदुग्धयुक्त
स्नानीय मूष्णसलिलं दुरितापहारी ॥ २७ ॥
भूमिजं भूमिदानेन गोदानेनान्तरीक्षजम् ।
उत्पातं सर्व्वतो जातं हेमदानेन वाजयेत् ॥ २८ ॥
इत्युत्पातनिर्णयः ॥
—०**०—

इति सङ्कीर्णचरितं नामदशमोऽध्यायः ॥

इत्यनवमदर्शिनःस्थविरस्य कृतौ दैवज्ञकामधन्वा
धरिति प्रकरणं नाम प्रथमम् ।

यद्भोजराजादिभिरादिधीरैरादेशतन्त्रम् बहुधा वितेने ।
सारं समुद्धृत्य ततःस्फुटार्थमविस्तृतं सम्प्रति सूत्रयामि ॥१॥
राशयो द्वादशाजाद्या अश्विन्यादिनवांघ्रयः ।
अवसानं कुलीरालौ मीनानाम्नृक्षमन्वयः ॥ २ ॥
मिथुनं मगदादीनं युगलं नरयोषितोः ।

१ समुद्भूतौ । २ यादेशतंत्रम्बहुधा ।

तुला तुलावान् पुरुषः कुम्भःकुम्भधरो नरः ॥ ३ ॥
सस्यदीपकरा कन्या कन्यानावमधिष्ठिता ।
धनुर्धन्वी पुमानश्वजघनःपरिकीर्त्तितः ॥ ४ ॥
झषो मृगास्यो मकरो मीनो मत्स्ययुगम्भवेत् ।
शेषाःस्वनामसदृशाः सर्व्वे स्वस्थानगोचराः ॥ ५ ॥
ईषद्रक्तश्च धवलो हरितः पाटलद्युतिः ।
पाण्डुर्विचित्रवर्णश्च कृष्णःकनकसन्निभः ॥ ६ ॥
पिङ्गलःकर्बुरश्चैश्च बभ्रूश्च मलिनः क्रमात् ।
मेषादिमीनपर्य्यन्ताः रुचयःपरिकीर्त्तिताः ॥ ७ ॥
क्रूरः सौम्यः पुमान्नारी चरःस्थिरो द्विरूपवान् ।
द्वारं बाह्यश्च गर्भश्च क्रमान् मेषादयःस्मृताः ॥ ८ ॥
चत्वारो राशयोजाद्याः पञ्चमैर्नवमैस्सह ।
प्रागादीनां दिशामीशाःक्रमेण परिकीर्त्तिताः ॥ ९ ॥
नृचतुष्पदकीटाख्याः प्रागादीशा बलोत्तराः ।
द्युरात्रिसन्ध्याबलिनो नृचतुष्पदकीटकाः ॥ १० ॥
कुजशुक्रज्ञचन्द्रार्कसौम्यशुक्रारसूरयः ।
मैङ्क्युमन्दसुराचार्य्याः मेषादिभवनेश्वराः ॥ ११ ॥
होरा राश्यर्द्धमोजे तु प्रथमा रश्मिमालिनः ।
पश्चिमा हरिणाङ्कस्य समगर्शेविपर्य्ययात् ॥ १२ ॥
राशित्रिभागो द्रेष्काणः प्रथमो भवनेशितुः ।
द्वितीयः पञ्चमेशस्य तृतीयो नवमेशितुः ॥ १३ ॥

अंशाःनवाजहरिचापभृतामजाद्याः
नक्रादयो वृषवधूमकरांशकाःस्युः ।
तौल्यादयो मिथुनतौलिघटांशकाश्च

---

१ चरस्थास्तु । २ पेतु ॥

कर्क्योदयश्चरमवृश्चिककर्कटांशाः ॥ १४ ॥

चरस्थिरद्विरूपेषु भवनेषु यथाक्रमम् ।
आदिमध्यान्तगा भागाः स्मृता वर्गोत्तमा बुधैः ॥ १५ ॥
राशिःद्वादशभागात्मा तत्रभागा यथाक्रमम् ।
तदादिगदयधीशानां विपश्चिद्भिर्विकल्पितः ॥ १६ ॥
राशिस्तु त्रिशदंशः कुजरविजसुराचार्य्यशाशाङ्कशुक्राः
राशेरोजस्य बाणेन्द्रियभुजगमुनिमाणभागाधिनाथा ।
शुक्रज्ञाचार्य्यसूर्य्यात्मजधरणिसुता युग्मराशेस्तु वायुः
र्शाणीभृद्वृप्पाल्जानिस्मरशरमकमांमंशकानामधीशाः ॥१७॥

पृष्ठोदया मिथुनसिंहतुलाधराश्च
सीमन्तिनी कलसवृश्चिकराशयश्च ।
मूर्द्धोदया मकरगोजधनुः कुलीराः
स्यान्मीनराशिरुभयोदयनामधेयः ॥ १८ ॥

तात्कालिकोदयोमूर्त्तिः कलयश्च हृदयं भवेत् ।
द्वितीयन्तु धनं धान्य तृतीयं भ्रातृविक्रमौ ॥ १९ ॥
तुरियन्तु सुहृद्वेश्म पातालसुखबन्धवः ।
पञ्चमं पितृधीपुत्राः षष्ठं रुग्वैरवैरिण ॥ २० ॥
सप्तम युवतिरागो रन्ध्रं मोहोऽष्टमं स्मृतिः ।
नवमन्तु तपोभाग्यगुरुधर्मगुणोदयः ॥ २१ ॥
दशम मानकर्म्मज्ञः लाभस्त्वेकादशंच यः ।
द्वादशश्च व्ययं मानं सर्व्वं स्वाख्यातसूचकम् ॥ २२ ॥
षष्ठं तृतीयदशममेकादशमथापि च ।
विद्यादुपचयस्थानमन्यत्रापचयाभिधा ॥ २३ ॥
सर्व्वस्वस्वामिभिर्य्युक्तं दृष्टं वा बलवद्भवेत् ।
मूर्त्तिर्बुधं गुरुभ्याश्च युक्तादृष्टा बलोत्तराः ॥ २४ ॥

माधवद्विकरा· गौम्या· पशुद्भवत सर्वगः ।
मङ्गलाणाश्च कूर्चांश्च नगाम्रो शाद्वलपुरः ॥ २५ ॥
विवस्वानस्तानिकुरः दैशूकः गगनिप ।
रक्तपापश्च विद्वानाञ्जुरग्नोऽग्निगारवान् ॥ २६ ॥
मास्तनःपरमोचन्तु मेषस्य दशमोंशकः ।
तुलायाः दशमोभागः परमनीचमिष्यते ॥ २७ ॥
गिरेविंशांशिमांशास्तु त्रिकोणपरं गृहम् ।
वसुचन्द्रांशगो मध्यमोऽन्यो विभागि पापरे ॥ २८ ॥
पुरुषाणाञ्च राजश्च विवस्वानधिपः स्मृतः ।
ताम्रवर्णः स्वयं पीतमरुणलाघवदर्शनः ॥ २९ ॥

रक्ताधिकः स्वल्पतनुशरीरो
ज्ञानी दयालोऽमलः क्रियाढ्यः ।
मांद्यः कृशः कोमलवाक् शुभासः
कन्यानिधिर्मिमजननिपश्च ॥ ३० ॥

चन्द्रस्य परमोचन्तु द्वितीयो वृषभेंशकः ।
त्रिकोणे परमोनीनं तृतीयोऽष्टाविंशकः ॥ ३१ ॥
चन्द्रस्य सुहृदौ सूर्यबुधौ शेषास्तु मध्यमाः ।
श्वेतगुप्युवती चैन्यः कापालिकमहेश्वरः ॥ ३२ ॥

नित्यं युवा काञ्चनवर्णदृष्टिः
पित्तात्मकोऽनेकमतिश्च हिंस्रः ।
दूर्वादलाभवर्णो
मज्जाधिकोवा मनकश्च भौमः ॥ ३३ ॥

सबं मकरराशेःस्यादष्टविंशांशकः परम् ।
तावदेवांशको नीचः परमः कर्कटे भवेद् ॥ ३४ ॥

---

१ वातमज्ज । २ परतो । ३ नेकमितिश्च ।

मेषस्य द्वादशोभागांस्त्रिकोणमपरे गृहम् ।
सितासितौ समौ शत्रुः शशिनः सुहृदः परे ॥ ३५ ॥
कृशोऽनुद्धप्रपुंसाञ्च क्षत्रियानाञ्च नायकः । -
सामवेदप्रियःशाक्यः भिक्षूणां दर्शने स्थितः ॥ ३६ ॥
विस्पूनमूर्तिर्निपुणः क्रियासु
दूर्वाङ्कुरश्यामतनुर्शिरालः ।
स्थूलच्छविर्म्भुवचःसुहृत्तों
हास्यप्रियचन्द्रसुतः सदैव ॥ ३७ ॥
चन्द्रपुत्रस्य कन्यायामुच्चं पञ्चदशांशकः ।
त्रिकोणमपरेनीचश्चरमे तावदंशकः ॥ ३८ ॥
शुक्रार्कौ सुहृदौ शत्रुश्चन्द्रःशेषास्तु मध्यमाः ।
एकदण्डीधरः सर्वःशण्डशूद्राधिपःस्मृतः ॥ ३९ ॥
स्थूलः कफात्मा कनकाभवर्णो मेदोधिको ह्रस्वतनुश्च धीमान्
पिङ्गेक्षणः पिङ्गलमूर्द्धजन्मा गुरुस्सुरगणामितिसम्प्रदिष्टः॥४०॥
जीवस्य परमोच्चन्तु कर्कटे पञ्चमोशंकः ।
तावदेवांशको नीचो मकरे परिकीर्तितः ॥ ४१ ॥
हयाङ्के पञ्चमोभाग स्त्रिकोणमपरेगृहम् ।
शत्रू सौम्यसितौ मध्यो रविज सुहृदः परे ॥४२॥
ऋग्वेदवत्सलःपुंसां विप्राणाञ्च विभुःस्मृतः ।
नभोग्रहो यतीनान्तु समये भक्तिमान् गुरुः ॥ ४३ ॥
श्यामोविकृष्टपर्वा च कुटिलासितमूर्द्धजः ।
कफानिलात्मवान् शुक्रसारश्च भृगुनन्दनः ॥ ४४ ॥
सप्तविंशांशको मीने परमोच्चं भृगो भवेत् ।

---

१ शत्रुदर्शाशिज-सुहृदःपरे । २ भापप्रियः । ३ तावदंशकः । ४ षषंसण्ड । ५ कफात्मा । ६ पाण्डेरतनुरह ।

कन्यायां पञ्चमो नीच स्तावदंशकः स्मृतः ॥ ४५ ॥
तुलायां पञ्चमो भागस्त्रिकोणमपरं गृहम् ।
शार्की विंशे गर्मांर्भा मंगुरूशेषास्त्वरयःस्मृताः ॥ ४३ ॥
यजुर्वेदप्रियः स्त्रीणां विमाणाञ्च विनायकः ।
भार्गवः मलिलाधीशश्चनरकानां मतप्रियः ॥ ४७ ॥

स्थूलद्विजन्मनखलोमयुतःपरेषां
दोषैकसूचनपटुः कृशदीर्घगात्रः ।
स्नायुत्तरः कपिलदृङ्मरुतात्मकश्च
कृष्णः सभाकरसुतो महिमादिसक्तः ॥ ४८ ॥

तुलायामंशको विंशः परमोच्चंशनेर्भवेत् ।
तावदंशको मेषे परमं नीचमिष्यते ॥ ४९ ॥
कुम्भेविंशति रंशाःस्युस्त्रिकोणमपरे गृहम् ।
शुक्रज्ञौ सुहृदौ जीवो मध्यमो ऽन्येतु शत्रवः ॥ ५० ॥
मारुतग्रह एपस्यात् शङ्करोद्भवनायकः ।
सहायः शण्डजातीनां क्षीकानां तुमतप्रियः ॥ ५१ ॥
सर्वेषामेव तत्काले स्थिताः मित्राणि सम्मताः ।
द्वितीयादित्रये वापि दशमादित्रयेपिच ॥ ५२ ॥
अधिमित्रमधिद्वेपि विश्वरूपविवर्जितः ।
यथार्हमिति बोद्धव्यास्तत्कालेपि ग्रहाः क्रमात् ॥ ५३ ॥
रविःशुक्रःकुजाराहु र्यमश्चन्द्रो बुधो गुरुः ।
प्रागादीनां दिशामीशाः क्रमेण परिकीर्तिताः ॥ ५४ ॥
पापाःक्षीणेन्दुरादित्यः क्षमापुत्रश्शनैश्चरः ।
गुरुःशुक्रश्च पूर्णेन्दुः सौम्यः सौम्यास्तु योगतः ॥ ५५ ॥

---

१ तुलायांसप्तमो । २ मित्रम् । ३ गुरुस्सोवारिस्मृतो । ४ सलिलादिधिश्च । ५ मारुण ।

स्वस्मादुच्च परस्परं स्वेनात्मना यथाक्रमात् ।
अत्युच्चानां सुतामानां मूलत्रिकोणं च सम्भवम् ॥ ५६ ॥
भानुः शशीभृगुर्जीवः सौम्यो भौमः शनैश्चरः ।
मित्रं मित्रतया एते दिग्भागादुत्तरोत्तरम् ॥ ५७ ॥
ये बलगतवशान्मित्रा मित्रता विपरीतताः ।
ते चेष्टा बलिनो नाम होरायां क्रमशो मताः ॥ ५८ ॥
उत्तरायणगौ सूर्यचन्द्रमसौ बलिनौ मतौ ।
दक्षिणायनगाश्चान्ये चेष्टा बलोपि भवेत् ॥ ५९ ॥

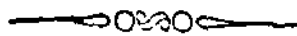
स्वोच्चस्वत्रिकोणभवनांशगतः शुभश्च
दृष्टः सुहृद्भवनगः स्थितिमांश्च युक्तः ।
स्त्रीराशिगौ शशिसितौ प्रबलाश्च
पुंराशिगाः स्थितिबलबलाः भवन्ति ॥ ६० ॥

मार्तण्डगौ जीवबुधौ कुजार्की याम्याश्रयौ पश्चिमगः शशाङ्कः ।
शशाङ्कशुक्रावुदगाश्रयौ च स्यातां बलं दिग्बलिनौ क्रमेण ॥ ६१ ॥

अह्नि गुरुसितार्का बलिनः निशायां
शशिकुजसौराः सर्वदा चन्द्रपुत्रः ।
शुभगगनचराः शुक्लपक्षे बलाढ्याः
बहुलपक्षगताश्च क्रूरसंज्ञाः बलाढ्याः ॥ ६२ ॥

स्ववर्षपादे स्वमासे च स्वचक्रेण स्ववासरे ।
स्वहोरायाश्च सर्वेऽपि ग्रहाः कालबलोत्तराः ॥ ६३ ॥
श्रेष्ठं चेष्टाबलं तत्र स्थानदिक्कालसम्भवम् ।
क्रमेण पादहीनः स्याद्बलस्यबलनिरूपणे ॥ ६४ ॥

इति सामान्यादेशविधिर्नाम एकादशोऽध्यायः ॥

---

१ स्वस्मान्महाः । २ सुतामानां । ३ सम्भवः ।

अतःपरं प्रवक्ष्यामि रहस्यं ज्योतिषागमे ।
आयुर्दायविधानं हि सारं मुनिमतान्तरे ॥ १ ॥
असन्निधौ जन्मपितुश्शशाङ्के सितज्ञयोर्मध्यगतेऽथ केन्द्रे ।
होरामपश्यत्युदये शनौ वा लग्नात्कुजे वा यदि सप्तमस्थे॥२॥

सार्कःशशी भवति पापयुतोऽथवापि
जीवो न लग्नमपि पश्यति नापि चन्द्रम् ।
सार्कं शशाङ्कमपि पश्यति नैव जीवो
जातःपरं भवति जारसुतः तदानीम् ॥ ३ ॥

गुरुक्षेत्रगते चन्द्रे तद्युक्ते चान्यराशिगे ।
तद्द्रेष्काणे तदंशे वा नांपरैर्जात इष्यते ॥ ४ ॥
लग्ने यो द्वादशांशःस्यात्तद्दिग्द्वारं गृहम्भवेत् ।
तदीशदिङ्मुखं चापि भणित्याचार्य्यसम्मतम् ॥ ५ ॥
विलग्नराशिसिद्धा वा ककुप्केन्द्रस्थितस्य वा ।
बलिनो वा भवेदासां द्वारे जननसद्मनः ॥ ६ ॥
लग्नात् षष्ठाष्टमो वापि चन्द्र-पापनिरीक्षितः ।
अर्द्धगास्सूतिकाः शुद्धे मृत्युमद्धा प्रयच्छति ॥ ७ ॥
स एव शुभदृष्टश्चे दष्टाब्दे मृत्युदो मतः ।
दृष्टःसद्भिरसद्भिश्च तदर्द्धाब्दे करोति तत् ॥ ८ ॥
षष्ठाष्टमगतश्चन्द्रो न सर्व्वैर्वा निरीक्ष्यते ।
सौम्ययुक्तोऽथवा सौम्य क्षेत्रगोवान मृत्युकृत् ॥ ९ ॥

पक्षे सिते भवति जन्म यदि क्षपायां
कृष्णेऽथवाऽहनि शुभाशुभवीक्षितोऽपि ।
तच्चन्द्रमा रिपुविनाशगतोऽपि यत्ना
दापत्सु रक्षति पितेव शिशुं निहन्ति ॥ १० ॥

---

१ वरे ।

सौम्याश्च षष्ठाष्टमगा बलाढ्यैः
पापैस्सुदृष्टाःसदवीक्षिताश्च ।
मासेन मृत्युं जनयन्ति होरा
धिपाश्च पापापजितास्तथास्ते ॥ ११ ॥
अष्टमे शशिनःक्रूरसहितं मरणावहम् ।
लग्ने पापयुते चन्द्रः पञ्चमस्थश्च दोषदः ॥१२॥
द्वादशस्थानगश्चन्द्रः सूर्य्यःसूर्य्यसुतः क्रमात् ।
मातुः पितुश्च सूनोश्च व्याधिं वहति भूरिशः ॥ १३ ॥
भाग्यपूष्याप्यचित्राणां पादेषु च यथाक्रमम् ।
पितुर्मातुश्चतद्भ्रातु र्बालस्य च मृतिर्भवेत् ॥ १४ ॥
पापग्रहयुतश्चन्द्रो भजेत्तात्तत् शुभेतरम् ।
मातुर्मरणमाचष्टे पितुश्च दिनकृत्तथा ॥ १५ ॥
गर्भं निहन्ति शीतांशुर्मध्यगो वक्रमन्दयोः ।
सपापदृष्टो होरास्थस्तादृशो जननीमपि ॥ १६ ॥
सन्ध्यायां चन्द्रहोरायां क्रूराश्यन्तसविनः ।
मृत्युदाश्चन्द्रपापाश्च प्रत्येकं केन्द्रसेविनः ॥ १७ ॥
वक्रस्य पूर्वार्धगताश्चपापाः शुभाश्च पार्श्वार्धनिसेविनश्चेत् ।
लग्ने कुलीरेऽपि च वृश्चिके वा जातस्य मृत्युर्न चिरेण दृष्टः॥१८
क्षीणे शशाङ्के लग्नस्थे पापाश्च केन्द्रसेविनः ।
अष्टमे वाभेवयुक्ते तदाजातो न जीवति ॥१९॥
क्रूरग्रहयुतश्चन्द्रो व्ययोदयकलत्रगः ।
नष्टमद्वीक्षणः केन्द्रैः शुभवर्ज्जैश्च मृत्युदः ॥२० ॥
चत्राशिगतोवेन्दुः सप्तमस्थोऽपि वामवेत् ।
क्रूरयोर्मध्यपातश्चेत् तदापि मरणप्रदः ॥ २१ ॥

---

१ शुभेतरात् । २ वक्रचन्द्रयोः ॥

क्रूरेषु सप्तमस्थेषु चन्द्रो लग्नगतो यदि ।
तदापि मरणं मासि बादरायणसम्मतम् ॥ २२ ॥
चन्द्रे व्ययगते क्षीणे पापैर्लग्नाष्टमाश्रयैः ।
कण्टकैः शुभवर्ज्जैश्च जातस्य मरणं भवेत् ॥ २३ ॥

शशिनि शनिसमेते लग्नगे सोपरागे
क्षितिसुतवति रन्ध्रे नाशमाशु[1]श्च मातुः ।
स्थितवति सबुधे वा सार्कजे वा तथार्के
भवति मरणमुक्तं पूर्व्ववच्छस्त्रजातम् ॥ २४ ॥

लग्नाष्टनवमान्तस्थे सोमारार्कशनैश्चरैः ।
अदृष्टैर्गुरुणा शक्तिमता मृत्युमिहादिशेत् ॥ २५ ॥
क्षीणेन्दुर्लग्नपुत्रन्स कामधर्म्मसमाश्रयः ।
नाशकृद्बलिभिर्जीवासितज्ञैरयुतेक्षितः ॥ २६ ॥

यस्मिंस्स्थो जननसमये शक्तिमान्योगकर्ता
तत्र मासे शिशिरकिरणे पापदृष्टे समन्तात् ।
मृत्युर्वाच्यश्शशिनि बलिनि स्वर्क्षगे वापि धीरै ।
[2]बन्धुच्छेदादिभिरपहतःस्यादरिष्टोपघाते ॥२७॥

विवर्द्धमानः शशभृत्समस्तग्रहैःसुदृष्टो विनिहन्त्यरिष्टम् ।
चन्द्रात्तु षष्ठाष्टमसप्तमस्थाः सौम्याश्च रक्षन्ति [3]शिशून् विपापाः २८
होरागतो जन्मपतिः समस्तै र्निरीक्षितः पापबलं क्षिणोति।
चन्द्रः शुभस्वोच्चगतश्च मित्रवर्गस्थितो वा न करोत्यरिष्टम् २९

होरागतो गुरुरदंशुरुदात्तशक्ति
रेकोपि हन्ति दुरितं शुभदृष्टमूर्त्तिः ।
राहुस्तथैव कथितस्त्रिषडायसंस्थः
सौम्येक्षितोऽपि शुभखेचरषड्गतोऽपि ॥३०॥

---

१ यमातः । २ बन्धुच्छेदादिभिरुपहतः । ३ शिशुः । ४ ———

अजे कुलीरे वृषभेऽथवापि लग्नत्वमाप्ते यदि राहवास्ते ।
शूपाचदा मङ्गलमेव यद्वा भवन्ति योगा बहवः शुभाश्च ३१
आयुस्तैलमिव प्रोक्तं शरीरं वर्त्तिका यथा ।
चेतः प्रदीपवत्तत्र प्रत्युपायास्तु वायुवत् ॥ ३२ ॥
अभावमेवारिष्टानामवसीय बुधः पुरः ।
पश्चादायुर्विधानेषु यथा देशं प्रवर्त्तताम् ॥ ३३ ॥
निर्गच्छतो योनिमुखान्मूर्द्धालग्नमिति स्मृतम् ।
ततः प्रभृति निर्देश्याः क्रमशोऽन्येऽपि राशयः ॥ ३४ ॥
शीर्षोदयस्यपुंसस्तु नियमोऽयं प्रकल्पितः ।
पादोदयस्य तास्यादे विलोमेन प्रकल्पयेत् ॥ ३५ ॥

मूर्द्धा ललाटास्यतटीकपोलौ
कण्ठोऽयं वक्षो हृदयञ्च कुक्षी ।
कट्यूरुजानूनि तथैव जङ्घे
पादौ च लग्नानि भवन्ति भानि ॥ ३६ ॥

ग्रहाणां सदसद्भावैस्तत्तदाश्रितमस्तकम् ।
पुष्टञ्च परिहीनञ्च विनिश्चित्य वदेद्बुधः ॥ ३७ ॥
भानुः पिता शशी माता शुक्रः पत्नी सुतादिकम् ।
गुरुर्विभवरूपादिर्बुधो बुद्धिश्च वैरिणः ॥ ३८ ॥
कुजस्तु सोदरोत्साहौ शनिर्गो किङ्करादिकम् ।
कुमारो लग्नमेव स्या दिसेवंग्रहसङ्ग्रहः ॥ ३९ ॥
नीचाद्भ्रष्टं खगं स्वोच्चमारोहन्तं विनिर्दिशेत् ।
उच्चाद्भ्रष्टं पुनर्नीचमवरोहन्तं मादिशेत् ॥ ४० ॥
भानुः परमनीचस्थो द्वाचत्वारिंशदंशुमान् ।
ततो यथा बलञ्चान्ये विरूपाः नांशवः क्रमात् ॥ ४१ ॥

क्षौ । २ मादिशेत् । ३ विरूपो ।

दलिता नीचपादास्ते परमोच्चेषु वत्सरः ।
उच्चस्थस्य रवेर्दायः सरदामेकविंशतिः ॥ ४२ ॥
एकैकोनात् स्वतः शेषग्रहाणां दाय उच्यते ॥ ४३ ॥
उच्चतो नीचतो वापि शोध्यं वाशेष्यमेव वा ।
निश्चिस तत्र राश्यंशात् सवर्णान् लग्नवर्द्धितान् ॥ ४३ ॥
नवेन भाजयित्वाथ ताराद्यं तद्ग्रहस्फुटे ।
योजयेच्छोधयेद्वासौ कर्म्मभूमिस्फुटो भवेत् ॥ ४४ ॥
आरोहतः स्फुटं कृत्वा विलिप्तां नीचराशिभिः ।
समं गुण्यतपः प्राप्तमसुरैर्दिवसादिकम् ॥ ४५ ॥
उच्चभ्रष्टे तथा लब्धमुच्चदायाद्विशोधयेत् ।
लग्ने परमदायन्तु नववर्षाणि निर्दिशेत् ॥ ४६ ॥
लग्नस्फुटैर्विलिप्तासुं ज्ञानपादाहृतं वृथा ।
ज्ञात्वावशेषराश्यर्द्धं पृथक् कृत्वा दिवाहृतम् ॥ ४७ ॥
ततस्तन्नीचपाठेन लब्धा वर्षादयः स्मृताः ।
समभे वर्धते पूर्व्वं पश्चार्द्धे परिहीयते ॥ ४८ ॥
ओजे विपर्य्ययात् साध्यं होरादायो भवेदयम् ।
अयमेव विनिर्दिष्टो ऽरिष्टदोषाय सूरिभिः ॥ ४९ ॥
अनुलोमायुषं पिण्डमेवमानीय बुद्धिमान् ।
यथोक्तविपरीतेन प्रतिलोमायुरानयेत् ॥ ५० ॥
तत्कालिकविभागेन क्रमान्नीचोच्चवेश्मनोः ।
अभुक्तेन च भुक्तेन प्रतिलोमायुराहृतम् ॥ ५१ ॥
अनुलोमायुरानेयं निसर्गबलिनां क्रमात् ।
प्रतिलोमायुरानेयं तत्कालबलिभि र्ग्रहैः ॥ ५२ ॥
अनुलोमायु विज्ञेयं मित्रादित्वान्निसर्गतः ।

१ विलिप्तानां । २ छाय । ३ हनम् । ४ क्षेत्रम्

तत्कालिकविधानेन मतिलोमायुपि[2] ध्रुवम् ॥ ५३ ॥
निजक्षेत्रस्थिताः स्वर्य्यमित्रोदासीनविद्विषाम् ।
अंशकेपु स्थितांस्त्वेक द्वित्रिपादांशकैर्य्युताः ॥ ५४ ॥
मित्रक्षेत्रस्थिताः स्वर्य्यमित्रोदासीनविद्विषाम् ।
अंशकेपु स्थिताः द्वित्रिचतुःपञ्चांशकैर्य्युताः ॥ ५५ ॥
शत्रुक्षेत्रस्थिताः मित्रक्षेत्रोक्तस्य विपर्य्ययात् ।
लब्धं सजन्त्युदासीनक्षेत्रैनैवं विधिर्भवेत् ॥ ५६ ॥
हानावस्तमितास्वार्द्धं सहस्थामदनांशकम् ।
सजन्ति शशिना योगे न किञ्चिदपि खेचराः ॥ ५७ ॥
पुष्पवन्तौ विनैकत्र स्थिताःशेषा यथाक्रमम् ।
हित्वा द्वितीयां बलिनां सङ्ख्यांशोनास्वदायतः ॥ ५८ ॥
सौम्यक्रान्तार्द्धहोरायाः दायस्तु द्विगुणोभवेत् ।
क्रूरक्रान्तार्द्धहोरायाः दायस्तु दलितो भवेत् ॥ ५९ ॥
सेष्यम्माक्षिप्य सर्व्वत्र दायो शोध्यं विशोधयेत् ।
भुक्ताभुक्तवशादेव मायुः पिण्डद्वयं भवेत् ॥ ६० ॥
उभयोरायुषोः शिष्टमन्तरालंकलीकृतम् ।
जनकेन ततो हृत्वा सम्प्राप्तं दिवसादिकम् ॥ ६१ ॥
प्रतिलोमायुरुक्तं यदि तस्माद्विशोधयेत् ।
ऊनं यदि भवेदेतत् तत्रैव हि नियोजयेत् ॥ ६२ ॥
एवं पुनः पुनः कुर्य्यादनुलोमायुषा सह ।
जनकमाप्तलाभस्तु यावदेव विशेषनाम् ॥ ६३ ॥
प्रतिलोमायुषःपिण्डस्तदायुर्द्दाति स्मृतः ।
अनुलोमायुपि प्राप्तैः क्रियेयं न विधीयते ॥ ६४ ॥

---

१ स्लेपम् । २ ध्रुवम् । ३ सेत्यष् । ४ जनक । ५ दायदेस्य विशेपनाम् ।

ऊनायुः पिण्डसङ्ख्यानां यदि छिद्रदशायुतम् ।
तदैव मरणं व्युचदशा चेज्जीवति ध्रुवम् ॥ ६५ ॥

इत्यायुर्दायादेशोनाम द्वादशोऽध्यायः।

त्रयोदशोऽध्यायः ।

अतःपरं दशाभेदः समासेन विभाव्यते ।
उभयोरायुषोः कल्पा दशाचानुदशा बुधैः ॥ १ ॥
क्षेयं शोध्यं विशुद्धो यो दायो यस्य स्फुटीकृतः ।
सा दशा तस्य विज्ञेया तदुक्तफलशालिनी ॥ २ ॥
पूर्व्वं होरा दशाज्ञेया ततो वार्कास्थितिः क्रमात् ।
दशाविकल्पिते तत्र वहुष्वपि वलीयशः ॥ ३ ॥
वहूनां वलसाम्येतु प्रथमा वहुदायिनः ।
तेषाञ्च साम्ये प्रथमं विश्लिष्टस्य दिवाकरात् ॥ ४ ॥
गलाग्रमेढ्रदेशेषु पापपातोपमृत्युदः ।
सौम्यपातस्तु पीडाकृदन्यत्र निगडादिकम् ॥ ५ ॥
स्वाष्टमानं ग्रहाणान्तु होरादायो विभज्यते ।
परेषां दायभागन्तु होरा न भजति स्वयम् ॥ ६ ॥
भक्त्वा तत्तद्दशाकालमायुः पिण्डेन तत्पलम् ।
तत्तद्दायेषु गुणयेत् सा तदन्तर्दशा भवेत् ॥ ७ ॥
क्रूरदशायां क्रूरः प्रविश्य चान्तर्दशा यदा कुरुते ।
पुंसः स्यात् सन्देहस्तदारियोगे सदैव महान् ॥ ८ ॥
यो लग्नाधिपतेः शत्रुः लग्नस्यान्तर्दशां गतः ।

---

१ सङ्ख्यातं । २ व्युच । ३ व्यार्क । ४ वलिनोदशा । ५ दैव
हान् ।

करोत्यकस्मान्मरणं सत्याचार्य्यमतं यथा ॥ ९ ॥
होरेशाधिष्ठितदृशामष्टमेशे उपागते ।
ज्ञेयम् तनूजसन्देहो देहिनां पति मॅण्डलम् ॥ १० ॥
भवेशे बलवान् खेटः शुभैर्वा सन्निरीक्षतः ।
सौम्यादिमित्रवर्गस्थो मृत्युकृन्न भवेत् तदा ॥ ११ ॥
अन्तर्दशाधिनाथश्चेद्दिबलो बलिना युतः ।
उभौ वा बलहीनौ वा भग्नश्छिद्रदशा भवेत् ॥ १२ ॥
विजयी युधि यद्येको ग्रहयोश्च शुभो यदि ।
तद्दशा न भवेद्दं कष्टास्त्वोचांशादिजुषो ऽपि च ॥ १३ ॥

भानोर्दशा सुविजयी बहुमानपात्रः
विद्वाननेकसमयस्थजनानुयायी ।
किन्तु ज्वरादिपरिपीडितमूर्त्तिरूपो
दृद्धाङ्गनारतिरपास्तनिजप्रदेशः ॥ १४ ॥

अन्तर्दशां दिनकरस्य शशी प्रपन्नः
कुर्यात् कलत्रविभवं विपुलं यशश्च ।
विन्मित्रतारुधिरवातकफप्रकोपं
प्रस्थानखेदमनुरूपधनादि लाभम् ॥ १५ ॥

प्रभाकृतोऽन्तर्ज्जुशिभार्गवेतु
रुणःशिरःकुक्षिषु खिन्नबुद्धिः ।
पराजितः स्यात् कलहे निजार्थं
हीनश्च किञ्चिद्वनिताव मित्रम् ॥१६॥

जीवे सहस्रकिरणस्य दशामुपेते
राज्ञःप्रसान्तिरुपभुक्तिरनेकधा च ।
ऊर्व्वोर्व्यथा च सचिवैरर्थ मित्रता च

१ दशा २ काष्टा । ३ ऊर्द्वोर्व्यथा । ४ मित्रनाम ।

स्थानान्तराणि च धनानि भवन्ति विप्रा ॥ १७ ॥
सौम्यो दशामुपगतः खलु तिग्मभासः
सौम्यं सुखेन च जनेन समागमश्च ।
आर्तिश्च बन्धुभिरगौरजनाभिषङ्गं
पापोद्भवश्च विषमं विद्रवाणि पुंसाम् ॥ १८ ॥
भौमे सरोजदयितस्य दशामुपेते
रक्तं पटुं सराति पाल्नृपैश्च सर्वी ।
हेमादिलब्धिरथितैर्बहुभिश्च वैरं
तस्मिन् जयश्च पटुता शिरसि व्यथा च ॥ १९ ॥
मन्दो दशां पितुरवाप्य करोति मद्य
स्तापं रुजश्चिगमनानि च तत्र तत्र ।
अर्थस्य हानिमधमानुगमं रणं च
स्त्रीपुत्रमित्रविरहं वनितावियोगम् ॥ २० ॥

इति रविदशा ।

चन्द्रस्य दायमुपगम्य हितोपयुक्ता
योषिज्जनेन रतिमर्थसमेतता च ।
मन्त्रोपयानि विविधानि सरोगयोगः
मध्येऽगमायतनं कुरुते शशीन ॥ १ ॥
पूर्णेन्दुरारिहरणस्य दशामवाप्य
देवीं श्रियं कुरुते बहुमानजातम् ।
नैःस्वमद्वनततश्च कृशतोऽपि
कुलोत्तरोदयसमानहयां च ॥ २ ॥
क्रूरः शशाङ्कमवनं कुरुते नराणां

१ हितस्य । २ नीरजबन्धुसुतस्य ।

भङ्गं विरुद्धवनिताभिरकीर्त्तिराशिम् ।
पार्श्वोद्भवं व्यसनमूर्जितकुक्षिरोगं
शोकोदयञ्च विरहं स्वजनैः क्षणेन ॥ ३ ॥
प्रालेयरश्मिसमये सुरपूजितोऽयं
स्वस्त्रीसहायतनयोद्भवभीतिजातम् ।
स्थानापयानमवबुद्धिमनर्थजालं
प्राणाक्षयव्यसनमप्यपनेतुमिष्टे ॥ ४ ॥
सौम्यः करोति जनकस्य दशासु हर्षं
द्रव्योद्भवञ्च वपुषो गुरु गौरवञ्च ।
विद्भिर्विवादमपकृद्विजयीच तत्र
बन्धुक्षयञ्च विषये च विषादजालम् ॥ ५ ॥
भौमः करोति शशलाञ्छनकालयोगी
भोगोन्नतिञ्च कलहेन च तत्र हानिम् ।
रक्तश्रुतिञ्च सुतसम्मतवस्तुनाशं
खेदञ्च दासशिशुनीचजनोपनीतम् ॥ ६ ॥
मन्दो निशाकरदशोपगतः करोति
दैन्यञ्च भिक्षुजनसङ्गमनङ्गनार्त्तित्तम् ।
जालैश्च मित्रमपपापरताञ्च बुद्धिं
किञ्चिद्वसुद्भवमथा स्थिरताञ्च तस्य ॥ ७ ॥

इति चन्द्र दशा ।

शुक्रः स्वकालमुपगम्य महोदयञ्च
सन्मित्रलाभमरिनाशमभिष्टसिद्धिम् ।
मल्यानिमंशुकधनाभरणादिलाभं

---

१ प्रानम्यय ।

धर्म्मोद्‌भवश्च मधुरादिविशेषभुक्तिम् ॥ १ ॥
सौर्के दशामुपगतस्तरणीर्विपत्ति
पित्तात्मकेन तनुपित्तभवश्च रोगम् ।
द्रव्यस्य हानिमथमित्रजनेन भेद
मक्ष्णोः रुजश्च नृपविभयश्च धत्ते ॥ २ ॥
चन्द्रस्तु भार्गवदशामुपगम्य धत्ते
वस्तुत्रयं वपुषि कुष्टमनेकधा च ।
वैश्याविरोधमथनिर्गमनश्च देशात् .
मासादिकश्च रिपुभिः कफवातरोगम् ॥ ३ ॥
जीवः सितस्य समयं प्रतिपद्य सद्योऽ-
र्थं प्रमाष्टि गुरु गौरवमातनोति ।
नानामयेन परिपीडनमङ्गनाभि
र्वैरं ततो व्यसनमाशुपरं विधत्ते ॥ ४ ॥
चन्द्रोभृगोरुपगतः समयं प्रसिद्धं
धीमत्प्रसादसुपभोगमनेकधाच ।
क्लीवैश्च मैत्र्यमथमर्षणमांसलाभं
देहव्रणानि बहुलानि च सन्निधत्ते ॥ ५ ॥
कालं कुजो भृगुसुतस्य गतो विधत्ते
पुत्रोद्भवं शिशुजनेन सदा हि सन्धिम् ।
चापाल्यमिष्टविरहश्च विदेशयात्रां
तत्र स्थितिश्च बहुधामयपीडनञ्च ॥ ६ ॥
मन्दः सितेन सहितो बहुदासलाभं
सस्योद्भवश्च नवलोहमयश्च भाण्डम् ।
कुर्य्यान्मुहुःक्षपणकैश्च समागमश्च
द्वेषं बुधेन च जनेन चतुष्पदाप्तिम् ॥ ७ ॥

---

१ मातनोति । २ क्लीबैस्वमैत्र्य । ३ मंशलाभं ।

इति शुक्रदशा ।

जीवःस्वदायमुपगम्य नृपप्रसादं
स्थानान्तरञ्च बहुवित्तसमागमञ्च ।
यानादिलाभमहितस्य जनस्य हानिं
रोगक्षयञ्च कफरोगसमुद्भवञ्च ॥ १ ॥
जैवीं दशामुपगतो दिनकृत्करोति
रोगक्षयं [१]रिपुभयञ्च महाप्रतापम् ।
मानं परिभ्रमणमुज्ज्वलमित्रयोगं
द्रव्यञ्च भूतमुदितं क्षयमाशु तस्य ॥ २ ॥
इन्दुः समेत्य गुरुणा गुरु गौरवञ्च
गौराङ्गनाजनसमागममिष्टलाभम् ।
क्षेत्रस्य हानिमलसप्रकृतिञ्च किञ्चिद्
सञ्चारणञ्च बहुशः कुरुते मुदञ्च ॥ ३ ॥
शुक्रः सुरस्य समयं प्रतिपद्य धत्ते
पित्तज्वरं जठररोगमनेकधा च ।
भूतेर्भयं विभवहानिमनर्थबुद्धिं
बुद्धिक्षयञ्च सह बन्धुजनेन वैरम् ॥ ४ ॥
कुर्य्याद्बुधः सुरगुरोः समयं प्रपन्नः
क्लेशञ्च पाशयमनञ्च महामयञ्च ।
स्थानच्युतिञ्च परिलुप्ति महीप्सितानां
शस्त्रव्रणञ्च मरणव्यसनावसानम् ॥ ५ ॥
भौमः सुरेन्द्रगुरुणा सहितो हितानि
सम्पत्तिमुत्तमगुणञ्च मुदं करोति ।

---

१ रिपुहानिञ्च ॥

शत्रुभ्रमातपगुणं सुतरामलक्ष्मीं
मर्मार्तिमूर्तिरिपवश्च शिरोरुजश्च ॥ ६ ॥
सौरिर्गुरुं समुपगम्य करोति रोगं
पीडां नराधिपमनुष्यकुलोद्भवैश्च ।
वाणिज्यगुह्यविषये विपदापकीर्त्तिं
मूर्च्छामणञ्च सहसा मरणञ्च तस्य ॥ ७ ॥

इति शौरिदशा ।

सौम्यः स्वकाल्यमुपगम्य सुखोपसेवां
सर्वस्य लाभमुपदर्शयते तस्य हानिम् ।
सौख्यं स्वबन्धुकलहस्मरणे जयश्च
मन्त्रौषधाध्ययनलाभविधिश्च धत्ते ॥ १ ॥
भानुः शशाङ्कतनयस्य दशां प्रपन्नः
[1]स्वास्थ्यं धियं प्रशमयोगरतिश्च भूयः ।
यात्रां महाधनकरीश्च कलत्रलाभं
किञ्चित् करोति जठरामयपीडनञ्च ॥ २ ॥
चन्द्रः स्वपुत्रसमये समयच्युतिश्च
तोयप्रपातपतनेन भयञ्च भूयः ।
अंशैकहानिमनुजीविजनोपघातं
[2]पत्नीविनाशविपदञ्च मुहुः करोति ॥ ३ ॥
सौम्येनसङ्गमुपेत्य सितः करोति
देवद्विजन्मयतिपूजनलोलचित्तम् ।
स्त्रीभ्यां स्वलाभमधिकं नयनामयञ्च
पुत्रेण केनचिदनर्थविधिञ्च भूयः ॥ ४ ॥

---

१ स्वास्थ्यन्धियः । २ पत्नी ।

जीवो बुधेन सह सङ्गतिमेत्य सत्त्व-
हानिं विभूतिविपदञ्च तदच्युतिञ्च ।
भार्य्याविषादमनिशं निशि सुप्तिहानिं
नानाभयञ्च कुरुते कुरुते रतिञ्च ॥ ५ ॥
भौमो बुधस्य समये विदधाति पुंसः
क्रूरैः समागममृनैः सुलभोपचारम् ।
सञ्चारणञ्च बहुशोभयमायुदेभ्यो
मौर्ख्यञ्च सौख्यविलयञ्च मुहुः करोति ॥ ६ ॥
षड्गुर्बुधेन सहितः कुरुते नरस्य
शस्त्राग्निभीतिमयदामजनोपयातम् ।
आर्त्तिं क्षुधाश्च वपुपःशनपामयञ्च
साश्विन्तितार्थविलयञ्च महोदरञ्च ॥ ७ ॥

इति बुधदशा ।

भौमः स्वकीयसमये ज्वरशस्त्रवह्नि-
दाहव्रणानि निपुणेन जनेन वैरम् ।
स्वस्थानभङ्गमरणव्यसनं विधत्ते
पितञ्च रक्तमपि कोपयति प्रमत्त ॥ १ ॥
सूर्य्यः कुजेन सह सङ्गमसाप्य कुर्य्या
द्राज्याञ्च पुत्रविभवञ्च महोदयञ्च ।
तेजः प्रतापमवनीशसमागमञ्च
मन्दाग्निताञ्च सरता जनितञ्च रोगम् ॥ २ ॥
सङ्गसमेत शशभृद्धरणीसुतेन
शास्त्राङ्गनाजनसमागमदर्थलाभम् ।
पुत्रोद्भवञ्च विभवं यशसः सहाद्दि

सिद्धिश्च साधुसमयेषु महारतिश्च ॥ ३ ॥
अङ्गारकेन सहितो भृगुनन्दनोऽसौ
माध्यस्थ्यमावहति चेतसि सुस्थितिश्च ।
पीडालवश्च निजबन्धुजनेषु रोषं
शान्तिश्च शान्तमनुजेन समागमश्च ॥ ४ ॥
वक्रस्य कालमुपगम्य गुरुः करोति
सम्पत्तिमिष्टमनुजेषु महोदयश्च ।
सामन्तभूपसचिवैः सह मित्रताञ्च
दानादिधर्म्मनियताश्च मतिं करोति ॥ ५ ॥
प्राप्तो दशां शशिसुतः खलु लोहितस्य
व्यालेभवन्यमृगशङ्करजं भयञ्च ।
विद्वद्विरोधमुदरामयपीड़नश्च
वित्तक्षयश्च विदधाति चिराय पुंसः ॥ ६ ॥
भौमस्य कालमुपगम्य शनैश्चरोऽसौ
योगं तपस्विमनुजैः कुरुते क्षणेन ।
द्यूतादिदेवनाविधिश्च मुहुर्मुदश्च
सौन्दर्य्यहानिमपि पादगतश्च रोगम् ॥ ७ ॥

इति कुजदशा ॥

मन्दो निजं समयमेत्य करोति सद्यः
पीड़ां द्विजन्मनृपमित्रसमुद्भवाश्च ।
व्याधिं सुतार्थविलयञ्च पदावभङ्गं
निःशंसयं प्रकृतिदासजनारिभीतिम् ॥ १ ॥
भानुः शनैश्चरदशां प्रतिपद्य धत्ते
चोराद्भयं व्यसनमिष्टजनस्य शोकम् ।

अर्थापहारमनयादपमृत्युमुग्रं
स्त्रीभिर्विरोधमपयानमथ स्वदेशात् ॥ २ ॥
चन्द्रःमपथ रविपुत्रदशां करोति
कुष्टामयं मरणपीतिमनल्पशोकम् ।
दैन्यं भुजङ्गभयमुग्रमनर्थजालं
शास्त्रार्थविप्लवमनीतिपथावगाहम् ॥ ३ ॥
शुक्रो दिवाकरसुतस्य दशां मपन्नः
सन्नीतिलाभमभयञ्च चतुष्पदाप्तिम् ।
दासौपबृंहणमनेकजनोपचार
माचारहानिमपि तत्र करोति किञ्चित् ॥ ४ ॥
जीवः समेत्य समयं खररश्मिसूनो
श्चिन्ताकुलश्च हृदयं सदयामवस्थम् ।
स्वस्थानमात्रनिलयश्च लयश्च किञ्चित्
संचिन्तितस्य च विशेषमसौ विधत्ते ॥ ५ ॥
मन्दस्य कालमुपगम्य शशाङ्कपुत्रः
शास्त्रोदयञ्च बहुधान्यविशेषलाभम्
निसोत्सवञ्च विविधममदोपयोग
योगञ्च वन्यमनुजैः सहसा विधत्ते ॥ ६ ॥
स्यात्सूनुरर्कतनस्य दशासु धत्ते
मत्तप्रमत्तहृदयं दयिताभिशापम् ।
कोपं निरर्थकमनर्थकरीञ्च वाचं
बुद्धिं विपाचिमरुगुद्भवरोगजातम् ॥ ७ ॥

इति शनिदशा ॥

१ दासोपबृंहणं ॥ २ अनोमवार ॥

अनुलोमदशाभेदमेवं विद्याद्विचक्षणः ।
प्रतिलोमदशाभेदः संक्षेपात्कीर्त्यते ऽधुना ॥ १ ॥
दिवाजातस्य विज्ञेया भास्वतः प्रथमा दशा ।
निशाजस्य[1]दशां चन्द्रोरन्ते लग्नदशा भवेत् ॥ २ ॥
ततः परं दशाभेदं तत् कालबलिनां क्रमात् ।
[2]उभयत्रापि च होरायां फलं तत्पतिसन्निभम् ॥ ३ ॥
दशाग्रहाणां तत्कालमित्रोदासीनविद्विषाम् ।
श्रेष्ठा मध्याश्च कष्टाश्च क्रमेण परिकीर्त्तिताः ॥ ४ ॥
स्वक्षेत्रोच्चांशभाजाञ्च मित्रराशिजुषामपि ।
स्वोच्चाभिलाषिणाञ्चापि दशाः श्रेष्ठा नचापरः ॥ ५ ॥
अनुलोमदशातुल्यमितरं सर्व्वमिष्यते ।
आयुर्दायविधानेषु सावनं मानमाचरेत् ॥ ६ ॥
दशारम्भे शशी श्रेष्टः सुहृद्वर्गगतोऽपि वा ।
निजवर्गगतोवापि स्वोच्चसेवितसत्तमः ॥ ७ ॥
योगे ऽधिमित्रयोरिष्टं पूर्णमसन्ततोऽन्यथा ।
योगेऽधिद्वेषिणोः पापं पूर्णमसन्ततोऽन्यथा ॥ ८ ॥
इति दशाविपाकादेशोनामत्रयोदशोऽध्यायः ।

चतुर्दशोऽध्यायः ।

अतः परं प्रवक्ष्यामि ग्रहगोचरपूर्व्वकम् ।
विधिमिष्टकवर्गस्य वराहमिहिरोदितम् ॥ १ ॥
शीतांशुर्म्मृष्टमन्नं जनयति विचरज्जन्मिनां जन्मराशौ
हर्षं [3]दैत्येयमन्त्री दिवसकरकुजौ शत्रुपक्षस्य वृद्धिम् ।

१ निशाजातस्य ॥ २ उभयत्रापि ॥ ३ दैत्येन्द्र ॥

हानिं कुर्य्यादसूनां किरणपतिसुतो वञ्चनं सोमपुत्रः
नित्यं निर्धूनबुद्धिं प्रबलरिपुभयं वितनाशश्च जीवः ॥२॥
भेदं मित्रजनैः करोति दिनकृत् क्लेशामयं चन्द्रमाः
सौरिर्वित्तविनाशकृद्धनकरस्तारापतेरात्मजः ।
हानिं भूमिसुतः करोति महतीं वृद्धिं भृगोरात्मजो
ज्ञानं दीपयति द्वितीयभवने जीवो नृणां निर्वृतिम् ॥ ३ ॥
स्थिता भ्रातृस्थाने दिनकरमहीजार्कतनयाः
स्थिरां स्थानप्राप्तिं दधाति धनलाभञ्च परमम् ।
विनाशं शत्रूणां जनयति शशी शुक्रसहितः
परं हृत्सन्तापं सुरगुरुबुधावापि कुरुतः ॥ ४ ॥
भूयः शास्त्रविबोधितामपि धियं मूढीकरोत्यङ्गिरा
घोरां दुःखपरम्परां दिनकरः कुर्य्यामयं चन्द्रमाः ।
लाभं सोमसुतः करोति भृगुजो नित्यं श्रिया सङ्गमं
भौमः शत्रुकरश्चतुर्थभवने सौरिश्च वित्तक्षयम् ॥ ४ ॥
वित्तं सूर्यसुत सुतोविमतुलं कामक्षति चन्द्रमाः ।
दोषोत्पत्तिमनेकशः क्षितिसुतः मायोवियोगं रविः ।
सौभाग्यं विदधाति सोमतनयः पुष्टिं परां भार्गवः
कुर्य्यात्पंचमराशिगः सुरगुरुर्नित्यं नृणां निर्वृतिम् ॥ ६ ॥
स्थिताः षष्ठे राशौ दिनकरमहीजार्कतनयाः
बुधश्चन्द्रश्चैवं प्रचुरधनलाभं विदधति ।
समृद्धिं शत्रूणां मनसि च विषादं गुरुभृगू
नराणां कुर्व्वन्तो युवतिकृतवैरञ्च परमम् ॥ ७ ॥
अर्कः सन्तापमन्तर्ज्जनयति शशभृत् सौख्यमसन्तलाभं
भौमो रोगाग्निवृद्धिं विबुधपतिगुरुर्वस्तुलाभं विधत्ते ।

१ शशिशुक्रसहितः । २ विभियं च ॥

भानुः कवीशःस्वविद्युर्वाति
धीरःसुखे मन्दगुरू ऽष्टमस्थे ।
भौमस्त्वरौ च भृगुर्धनाय
मन्दः परार्थे मरणार्थिनाः ॥ १० ॥
यत्रैव रविर्मुद्दशस्थानगुण्ये मृगाङ्कः
केन्द्रे बुधः कविगुरौ धनमायबुधः ।
धीरः सदैव परिभवं भृगुरर्थनीरं
गोविन्दु-दानगदजं दशमार्थपातः ॥ ११ ॥
एकादशस्थोपगताः समस्ताः
कुर्वन्ति वृद्धिं महतीं नराणाम् ।
सर्वेऽपि ते द्वादशराशिपाताः
तन्वन्ति चिन्तामयपुत्ररोगम् ॥ १२ ॥
जन्माष्टमद्वादशराशिपातौ
कष्टं विधत्तः खलु राहुकेतू ।
स्यातां शुभौ भ्रातृषडायपातौ
शेषेषु वेषेषु हि मध्यमौ तौ ॥ १३ ॥
दिनकररुधिरौ प्रवेशकाले
गुरुभृगुजौ भवनस्य मध्ययातौ ।

१ धनमार्थे । २ दधाते ।

रविसुतशशिनौ गृहावसाने
शशितनयः फलदस्तु सर्वकालम् ॥ १४ ॥
यस्य गोचरफलं प्रमाणतस्तस्य वेधफलमिष्यते नवा ।
मायशो न बहुसम्मतं विदः स्थूलमार्गफलदो हि गोचरः॥१५॥
अष्टवर्गपरिशोधितो ग्रहः श्रेष्टतां समनुवर्त्तते यदा ।
रिष्फगोऽपि हितदःप्रशस्यते योऽष्टवर्गशुभदःसशोभनः॥१६॥
जन्मकाले ग्रहक्रान्तराशेरारभ्य कल्पयेत् ।
शुभस्थानेषु विन्दुश्च रेखास्तद्वितरेषु च ॥ १७ ॥
द्वयोरन्योन्यविश्लेषादुत्तमाधममध्यमान् ।
कल्पयेच्चारमार्गेण तत्तद्राशिषु खेचरान् ॥ १८ ॥
अर्कः स्वस्माच्च भौमाच्च मन्दाच्च विचरन् शुभः ।
प्रथमायसुहृन्मृत्यु–शैलाशाधर्म्मवस्तुषु ॥ १९ ॥
शुक्रात्कामारिरिःफेषु जीवाद्धयायारिधर्म्मसु ।
चन्द्रात्तग्राशारिलाभेषु विचरन् शुभदो रविः ॥ २० ॥
बुधादाशात्रिलाभारि व्ययधी धर्म्मगःशुभः ।
लग्नादाशात्रिलाभारि सुहृद्रिःफेषु शोभनः ॥ २१ ॥
स्वस्मादुपचयेष्विन्दुरेकश्च मदनेऽपि च ।
लग्नादुपचयेष्वारात् सुतधीधर्म्मवस्तुषु ॥ २२ ॥
रवेरस्ते च मृत्यौ च तथैवोपचयेषु च ।
शनेरुव्ययारिपुत्रेषु विचरन् शोभनःशशी ॥ २३ ॥
बुधात्मथमादिकशैलसुहृन्नाशायधीत्रिषु ।
जीवात्प्रथमकर्म्मादि धनलाभाष्टवन्धुषु ।
शुक्राद्धर्म्मसुहृत्पुत्रः सहजायादिकर्म्मसु ॥ २४ ॥
भौमः स्वस्मात्स्ववन्धाशानाशाय प्रथमादिषु ।

---

१ खेचरान् । २ तेषु । ३ कर्म्मसु ।

मातावुपचयेचार्कादिन्दोर्लग्नभित्रिशतृपु ॥ २५ ॥
लग्नात्प्रथमपुत्राय सहजद्वेषिकर्म्मसु ॥
मन्दात्प्रथमधर्म्मायं नाशबन्ध्वाद्रिकर्म्मसु ॥ २६ ॥
बुधाच्चायारिपुत्रेषु गुरोर्दिग्विद्ययामगः ।
शुक्राभिभनलाभाश्च सपत्नेषु चरन्न शुभः ॥ २७ ॥
बुधःस्वस्माद्व्ययायाज्ञा त्रिधीधर्म्माद्रिशतृपु ।
शुक्रात्त्रिधीसुहृद्धर्म्मनाशाय प्रथमेषु च ॥ २८ ॥
मन्दात्वंशतृव्ययाद्रिषु भौमान्मन्दवदिष्यते ।
लग्नाच्छतृस्वलाभाज्ञा प्रथमाष्टसुहृत्सु च ॥ २९ ॥
चन्द्राल्लभेवदोघूते जीवाद्रिष्फायमृत्युषु ।
षष्ठेपि च रवेर्व्यायधर्म्मशतृव्ययोपगः ॥ ३० ॥
जीवः स्वस्माद्विपत्पुत्रधर्म्मारिःफेतरः शुभः ।
भौमात्प्रथमनाशाद्रिष्वाज्ञालाभसुहृद्गतः ॥ ३१ ॥
सूर्य्याद्रिफारिवर्ज्जेषु लग्नात्सन्ताष्टमेतरः ।
भार्गवाच्छतृलाभाज्ञाधर्म्मपुत्रधनाश्रयः ॥ ३२ ॥
चन्द्राद्व्यायास्तधर्म्मस्वेष्वार्कोद्विर्धीव्ययत्रिषु ।
बुधात्प्रथमधर्म्माय सुहृत्स्वाज्ञासुतारिषु ॥ ३३ ॥
शुक्रःस्वस्माद्व्ययद्वेषी कामवर्ज्जेषु शोभनः ।
लग्नात्पट दिक्स्मरान्सान्यस्तथाचन्द्राद्व्ययं विना ॥३४॥
मन्दादिषुद्रिपट्सप्तव्ययवर्ज्जेषु शोभनः ।
सूर्य्यादष्टादिरिष्फेषु व्याज्ञायात्रिनवान्सगः ॥ ३५ ॥
बुधाद्धर्म्मारिधीलाभतृतीयेषु च शोभनः ।
भौमात्रिनवपट् षन्धुर्व्याभालाभेषु वृद्धिदः ॥ ३६ ॥

१ षष्ठाधोन । २ मृत्वारिषु । ३ व्ययविनाः । ४ द्वय ।
५ व्याज्ञापार्श्वेप्रणंनगुरोः ।

शनिः स्वसमाच्चिधीलाभसपत्रेषु प्रशस्यते ।
भौमाऽयपुंव्ययाशामुचन्द्रादायत्रिशत्रुषु ॥ ३७ ॥
शुक्रादायारिरिष्फेषु गुरोध्यायान्त्यशत्रुषु ।
सूर्य्याद् स्वनिधनायाशा प्रथमाचलबन्धुषु ॥ ३८ ॥
लग्नादूबन्ध्वायदिवशत्रुलाभधर्म्मेषु शोभनः ॥ ३९ ॥

मित्रक्षेत्रे स्वनिधनगृहे स्वत्रिकोणे स्वतुङ्गे
स्थास्नुःखेटःप्रदिशति फलं पादवृद्ध्या क्रमेण ।
शत्रुक्षेत्रेष्वशुभरफलं नीचगश्चार्कलुप्तः[1]
किञ्चिन्नेष्टं फलति हितता व्यसयात्पापपाकः ॥४०॥

इति अष्टकवर्गादेशोनाम चतुर्दशोऽध्यायः ।

पंचदशोऽध्यायः ।

इदानीं जन्मनत्कालमाश्रित्यैर्विहगादिभिः ।
प्रकल्पिताः योगगुणाः प्रकाश्यन्ते समासतः ॥ १ ॥
अर्केतरैः शिशिरगो रणपान्त्यस्थै
र्वस्तुपगैश्च सुनफा शुभसंस्थितैश्च ।
योगो भवेद्दुरुधुरा रहितग्रहाभ्यां
केमद्रुमः प्रकथितो निपुणैरभाभ्याम् ॥ २ ॥
प्रभुःप्रख्यातकीर्तिश्च शीलवान् भव्यवेदवान् ।
विपयेनसुखी साधु रणपातामनामयः ॥ ३ ॥
स्वभुजार्कम्मणैश्वर्यं पार्थिवोवापितत् समः ।
सुनफायां भवेत्ख्यातो यशसा च धिया धनैः ॥ ४ ॥

---

१ नेष्टप्रदपादाशायाः । २ सवचुलरफवद ।

त्यागी भोगी सुखी श्रीमान् वाहनाढ्यश्च भूसवान् ।
भवेद्गुरुधुराजातो बहुवारम्भविषादवान् ॥ ५ ॥
केमद्रुमसमुद्भूतः प्रेष्यो धनविवर्जितः ।
बलात्मा मलिनो नीचो दुःखितश्च निरुद्यमः ॥ ६ ॥
योगकर्त्तरि भूपुत्रे तस्करः क्रोधविह्वलः ।
बुधे धनाढ्यो मतिमान् सूक्ष्मदृष्टिःकलासु च ॥ ७ ॥
जीवे गुणगणाधारः पूज्यते च नरेश्वरैः ।
भार्गवे सुखितोभूयः समृद्धिः सर्व्वसम्पदः ॥ ८ ॥
सौरौ तु पूज्यते श्रेष्ठो बहुभूसः समुद्यमः ।
मिश्रेषु मिश्रगुणवान् बलिनो वा गुणाधिकाः ॥ ९ ॥
सूर्य्याद्द्वितीयग्रहयुक्तसृक्षं वेशीतिविद्भिः कथितं पुराणैः ।
वाशीततो द्वादशभन्तयोस्तु सौम्यग्रहश्चेच्छुभमस्ति जन्तोः॥१०
रवौ चन्द्रादिसंयुक्ते यन्त्रशःपापलालसः ।
निपुणःक्रूरचेष्टश्च शत्रुहीनश्च धातुवित् ॥ ११ ॥
चद्रे भौमादिसंयुक्ते कूटवेदी प्रियंवदः ।
कुलाग्रो वस्तुलक्ष्मज्ञः पुनर्भूतनयःक्रमात् ॥ १२ ॥
भौमे सौम्यादिसंयुक्ते मल्लो रसाधिकारवान् ।
सक्तश्च परदारेषु कर्मण व्यसनान्वितः ॥ १३ ॥
सौम्ये जीवादिसंयुक्ते जातो भवति गेयवित् ।
महास्त्रवचनोपेतः क्रमेणवेन्द्रजालवित् ॥ १४ ॥
जीवे शुक्रादिसंयुक्ते महास्त्रगुणमण्डनः ।
अग्रकारो भवेत् कश्चित् पटकारोऽपि सम्मतः ॥ १५ ॥
असितेन सितेयुक्ते मुद्रवेशोऽपिवा भवेत् ।
नीविक्रीर्णधनोवापि विविधैरं पण्योदय ॥ १६ ॥

१ २ सत्कार । ३ सर्वसम्मतः । ४ विविधार्थं ।

चतुरादिभिरेकस्थैः प्रव्रज्याबलिनोभवेत् ।
बलिभिर्बहुभिर्भव्यः प्रथमातु बलीयसः ॥ १७ ॥
शोभनाश्चतुराद्यास्ते यदि स्युर्बलवर्जिताः ।
परैर्वा वीक्षितास्तत्र केवलादीक्षणार्चिताः ॥ १८ ॥
चाणप्रस्थः कपालीच शाक्य आजीवको यतिः ।
चरकोचेलको भानुप्रभृतीनां व्रताश्रयः ॥ १९ ॥
तत्तद्दशायांप्रव्रज्या दशान्ते च ततश्च्युतिः ।
अनन्यदृष्टैरजिते यावज्जीवं व्रताश्रयः ॥ २० ॥
योगकर्ता ग्रहस्तत्र रविलुप्तकरो यदि ।
भक्तिभावाजीवेज्जन्तु र्दीक्षितो न भवेत्तदा ॥ २१ ॥
चन्द्रस्याधिष्टितं क्षेत्रं वर्गाधीशै सुहृत्तमैः ।
यदि वीक्षेत धनवांस्तदाजातो भविष्यति ॥ २२ ॥
मध्यास्तैर्धनवत्कल्पः शुभैरुक्तगुणान्वितः
अशुभैःकिञ्चिदूनःस्यादेवंफलविनिश्चयः ॥ २३ ॥
षट्सप्ताष्टमगैरिन्दोरधियोगः शुभग्रहैः ।
तस्मिन् दीर्घायुषःशत्रुजेवश्चप्रमुखोत्तरः ॥ २४ ॥
शशाङ्को धनवान् लग्नादनीचो धनवान् भवेत् ।
शुभैरुपचयस्थानगतैर्वलसमन्वितैः ॥ २५ ॥

लग्नाच्छशाङ्कादथवा कलत्र-
पुत्रक्षयोःसत्पतियुक्तयोश्च ।
संदृष्टयोर्वापरमा विभूतिः
स्वस्थानमप्येवमुपन्ति केचित् ॥ २६ ॥

पितृमातृद्विषत्मित्रभ्रातस्त्रीभृत्यकाहिताः ।
दशमस्थंर्धनमाप्नोतिमिन्दुभ्यांविनादिभिः ॥ २७ ॥

---

१ बलीशितु बलेशितु । २ मुपयन्ति ।

उदयार्कशशाङ्कानां दशमाधिपनिश्रितः ।
योंशस्तदीशदृसैव धनमाप्तिं विनिर्दिशेत् ॥ २८ ॥
स्वर्णोर्णातृणभेषजादिभिं रिनेचन्द्रे कृशी स्त्रीजलै-
र्भौमे साहसशस्त्रधातुदहनैः सौम्ये कलाकौशलैः ।
जीवे विप्रबुधागमैर्भृगुसुते गोरवरौप्यादिभिः
सौरौ तु श्रमभारनीचकरणैरर्थोपलब्धिर्भवेत् ॥ २९ ॥
पुष्णन्ति भावान्मूर्त्तादीन् शुभास्तत्तत्समाश्रयाः ।
पापाभावेग्रहाःषष्ठे सौम्याः शत्रुनिवर्हिकाः ॥ ३० ॥
सर्व्वेऽपि द्वादशस्थाने व्ययवृद्धिं प्रकुर्व्वते ॥
अष्टमस्थाश्च कुर्व्वन्ति मृत्युवृद्धिं विहङ्गमाः ॥ ३१ ॥
मातुःसुखादिसञ्चिन्त्यं रिप्फेनच धनेन च ।
इन्दुना च पितुश्चिन्त्यं पञ्चमेन च भानुना ॥ ३२ ॥

अजे कुलीरे वृषभे च लग्ने
चन्द्रे स्थिते रूपधनैरुपेतः ।
कृष्णे च शेषोदयगे शशाङ्के
जडो दरीद्रो विकलाङ्गदृष्टिः ॥ ३३ ॥

भानौ मेषोदयंप्राप्ते भवेत्तैमिरिको नरः ।
सिंहलग्नगते तस्मिन्निशान्धः परिकीर्त्तितः ॥ ३४ ॥
अर्के कुलीरलग्नस्थे स्याच्च बुद्बुदलोचनः
अर्के शेषेषु लग्नेषु नष्टदृष्टिर्भवेन्नरः ॥ ३५ ॥
व्ययस्थानं गतश्चन्द्रो वामलोचननाशनः ।
द्वादशात्मा तु नम्रस्गो दक्षिणेक्षणनाशनः ॥ ३६ ॥
कुलतुल्यः कुलश्रेष्ठो बन्धुमान्यो धनान्वितः ।
भोगी नृपसमो राजा स्त्रर्गस्थैरेक़ादिभिः ॥ ३७ ॥

१ यांशस्तदीशा स्वैव । २ ... । ३ निर्दिशेत् ।

विज्ञापनम् ।

बनारससंस्कृतसीरीज़नाम्नी वाराणसेयसंस्कृतपुस्तकावली ।

इयं पुस्तकावली खण्डशो मुद्रिता भवति । अस्यां संस्कृतभाषानिबद्धा बहवः प्राचीना दुर्लभा उत्तमोत्तमाः केचिदङ्गलभाषानुवादसहिताश्च ग्रन्था मुद्रिता भवन्ति । तांश्च ग्रन्थान् काशिकराजकीयसंस्कृतपाठशालीयपण्डिता अन्ये ऽपि विद्वांसः शोधयन्ति । यैर्ग्राहकमहाशयैरियं पुस्तकावली नियमेनाविच्छेदेन संग्राह्या तैस्तदेकैकस्य खण्डस्य ।॥) मूल्यं प्रापणव्ययश्च =) देयः । अन्यैर्महाशयैर्यैः कानिचित् खण्डानि संग्राह्याणि तैश्च प्रत्येकं खण्डानां १) मूल्यं प्रापणव्ययश्च =) देय इति ॥

तत्र मुद्रिता ग्रन्थाः ।

ग्रन्थाः	रु०	आ०
सिद्धान्ततत्त्वविवेकः खण्डानि ५	५	०
अर्थसङ्ग्रहः अंग्रेजीभाषानुवादसहितः	१	०
तन्त्रवार्त्तिकम् खण्डानि १३	१३	०
कात्यायनमहर्षिप्रणीतं शुक्लयजुःप्रातिशाख्यम् सभाष्यं ख० ६	६	०
सांख्यकारिका चन्द्रिकाटीकागौडपादभाष्यसहिता	१	०
वाक्यपदीयम् खण्डानि ४ (प्रथमभागः प्रथमद्वितीयकाण्डे पुण्यराजटीकासहित खण्ड ३ । द्वितीयभागः तृतीयाकाण्डम् हेलाराजटीकासहित खण्ड १)	४	०
रसगङ्गाधरः खण्डानि ९	९	०
परिभाषावृत्तिः खण्डे २	२	०
वैशेषिकदर्शनं किरणावलीटीकासंवलितप्रशस्तपादप्रणीतभाष्यसहितम् खण्डे २	२	०
शिक्षासङ्ग्रहः खण्डानि ५	५	०
नैष्कर्म्यसिद्धिः खण्डानि ४	४	०
महर्षिकात्यायनप्रणीतं शुक्लयजुस्सर्वानुक्रमसूत्रम् सभाष्यम्	३	०
ऋग्वेदीयशौनकप्रातिशाख्यं सभाष्यम् खण्डानि ४	४	०
(बृहत्) वैयाकरणभूषणम् पदार्थदीपिकासहितम् खण्डानि ४	४	०
विवरणोपन्यासः सटीकवाक्यसुधासहितः खण्डे २	२	